

Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta
Katedra preprimární a primární pedagogiky

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Využití metod a technik dramatické výchovy u dětí předškolního věku při
řešení náročných situací

Resolving Difficult Situations in Pre-school Children Using Methods and
Techniques of Drama Education

Jana Bečková

Vedoucí práce: Mgr. et Mgr. Irena Hanyš Holemá, Ph.D.

Studijní program: Pedagogika (N7501)

Studijní obor: Pedagogika předškolního věku (7501T010)

Odevzdáním této diplomové práce na téma Využití metod a technik dramatické výchovy u dětí předškolního věku při řešení náročných situací potvrzuji, že jsem ji vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále potvrzuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Praha, 11. 4. 2022

Poděkování

Děkuji paní doktorce Holemé za odborné vedení práce a poskytování rad i v těchto náročných dobách, kdy výuka je po velkou část studia pouze distanční. Dále chci poděkovat své mamince, výborné učitelce mateřské školy, za předávání svých bohatých zkušeností z praxe.

ABSTRAKT

Diplomová práce je zaměřena na předškolní děti a řešení jejich náročných životních situací pomocí technik a metod dramatické výchovy (dále jen DV). Cílem této práce je zjistit, zda je efektivní využití technik a metod DV při osvojování si bezpečného a správného chování dětí předškolního věku ve vybraných náročných situacích.

Práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. V teoretické části se zaměřuji na vymezení pojmu DV, její proces, cíle, principy, metody a techniky, též na prostředí a podmínky. Taktéž zde shrnuji charakteristiku předškolního věku. V praktické části se zaměřuji na to, co jsou nebezpečné, krizové, a především náročné situace, ve kterých se mohou děti předškolního věku ocitnout. Uvádím, jak správně, tedy bezpečně, by mělo vypadat řešení daných situací. Z uvedených reakcí dětí při dramatizaci a z odpovědí během rozhovoru je zřejmé, co si děti pod pojmem nebezpečí a náročné situace představují. Sleduji, jak se děti pomocí DV naučí v daných situacích zachovat. Efektivitu DV při osvojování si schopností a dovedností správného a bezpečného chování potvrzují metodou rozhovoru a pozorování. Výzkum doplňuji zapojením rodičů do problematiky pomocí dotazníků. Součástí praktické části je cíl výzkumu, výzkumná otázka, průběh výzkumu, diskuse a závěr. V diskusi a v závěru jsou hodnoceny výsledky mého výzkumu.

Přínosem této práce je zjištění efektivnosti DV u dětí předškolního věku k osvojení si dovednosti umět se v náročných a nebezpečných situacích orientovat, tedy vhodně reagovat a nacházet bezpečná řešení, která mohou pozitivně ovlivnit jejich život a postoje. Tato práce také může být možností či inspirací pro další využití osvědčených zde vypracovaných dramatických her.

KLÍČOVÁ SLOVA

Předškolní věk, dramatická výchova, náročné životní situace, nebezpečné životní situace, konflikt, resilience.

ABSTRACT

The diploma thesis is focused on preschool children and resolving their challenging life situations using techniques and methods of drama education (hereinafter referred to as DE). The aim of the thesis is to find out whether the use of DE techniques and methods is effective in mastering the safe and correct behavior of preschool children in selected challenging situations.

The thesis is divided into theoretical and practical part. In the theoretical part I focus on the definition of the term RV, its process, purposes, principles, techniques and methods, as well as the environment and conditions. I also summarize the characteristics of preschool age. In the practical part, I focus on what are the dangerous, crisis and especially challenging situations in which preschool children may find themselves. I state how the solution of the given situations should look right, therefore safe. From the reactions of children during dramatization and from the answers during the interview, it is clear what children imagine under the concept of danger and difficult situations. I watch how with the help of DE children learn to behave in given situations. I confirm the effectiveness of DE in the acquisition of abilities and skills by children of correct and safe behavior through the method of interview and observation. I supplement the research by involving parents in the issue using questionnaires. Part of the practical part is the goal of the research, research questions, the course of the research, discussion and conclusion. In the discussion and in the conclusion, the results of my research are evaluated.

The benefit of this thesis is finding of the effectiveness of DE for preschool children to acquire the skills to be able to orient in difficult and dangerous situations, therefore, to respond appropriately and find safe solutions that can positively affect their lives and attitudes. This thesis can also be an option or inspiration for further use of the proven dramatic games developed here.

KEYWORDS

Preschool age, drama education, difficult life situations, conflict, resilience.

Obsah

1	Úvod	9
	TEORETICKÁ ČÁST	11
2	Charakteristika předškolního věku	11
2.1	Vývoj poznávacích procesů	12
2.1.1	Vývoj způsobů uvažování:	13
2.1.2	Zpracování informací a přístup k řešení problémů.....	14
2.1.3	Hra	15
2.1.4	Chápání prostoru	15
2.1.5	Chápání času.....	16
3	Dramatická výchova	17
4	Principy dramatické výchovy	20
4.1	Zkušenost	20
4.2	Prožívání	21
4.3	Hra	21
4.4	Tvořivost	21
4.5	Partnerství	21
5	Metody dramatické výchovy	22
5.1	Hra v roli	22
5.1.1	Simulace	23
5.1.2	Alterace.....	23
5.1.3	Charakterizace	23
5.2	Improvizace	23
5.3	Pantomima	23
6	Techniky dramatické výchovy.....	24
7	Zásady při dramatických činnostech s dětmi v mateřské škole.....	26

8	Řídící role pedagoga.....	27
8.1	Verbální metody vedení.....	28
8.1.1	Verbální instrukce.....	28
8.1.2	Diskuse a dialog	29
8.1.3	Otázka.....	29
8.1.4	Boční vedení.....	29
8.1.5	Učitel v roli.....	29
9	Prostředí, podmínky a organizace	31
9.1	Skupina hráčů	31
9.2	Pravidla soužití	31
9.3	Vybavení a prostor.....	31
9.4	Pomůcky	32
9.5	Knihovna.....	32
10	Náročné situace.....	33
10.1	Konfliktní situace	33
10.2	Resilience	33
	PRAKTICKÁ ČÁST	34
11	Cíl práce.....	35
12	Výzkumná otázka	36
13	Charakteristika výzkumného vzorku	37
14	Výzkumné metody.....	38
14.1	Pozorování.....	38
14.2	Rozhovor	38
14.3	Dotazník	39
15	Situace	40

15.1	Horký den, jdeme se koupat.....	40
15.2	Lhát se nesmí.....	47
15.3	Kreslíme a malujeme jen na papír.....	50
15.4	Přišel hodný cizí pán	54
15.5	Když mi kamarád ubližuje	59
15.6	Šli jsme na houby aneb ztráta v lese	63
15.7	Zkoušíme sirky.....	68
15.8	Nikdy nejíme to, co neznáme.....	73
15.9	Míč se nám zakutálel na silnici	77
15.10	Jak byla injekční stříkačka (cizí předmět) na písku	80
15.11	Přiběhl k nám cizí pes	85
15.12	Nakupujeme ve velkém obchodě	89
15.13	Alenka utekla brankou na silnici.....	92
15.14	Všechno není ani k pití ani k jídlu.....	95
16	Konkrétní případy a statistiky.....	101
16.1	Děti ztracené v lese	101
16.2	Utonutí.....	101
16.3	Poranění psem	102
16.4	Nehody – usmrcení, zaviněno dětmi	102
16.5	Nehody – těžce zranění, zaviněno dětmi.....	102
17	Výsledky.....	103
17.1	Výsledky pozorování.....	103
17.2	Výsledky rozhovorů	105
18	Diskuse	112
19	Závěr.....	115

Seznam obrázků.....	117
Seznam grafů.....	118
Seznam příloh.....	120
Seznam zkratk.....	121
Citovaná literatura	122
21 Přílohy	125

1 Úvod

Během mé praxe v mateřské škole jsem sama velmi rychle dospěla k závěru, že děti se opravdu učí nejlépe jejich nejpřirozenější aktivitou hrou. To nám potvrdí veškerá odborná literatura i každý zkušený pedagog mateřské školy. Těšila jsem se, že až začnu pracovat jako učitelka mateřské školy, hned si tuto informaci prakticky vyzkouším. Hra je pro děti předškolního věku jedna z nejdůležitějších činností pro jejich rozvoj. Prostřednictvím hry se děti učí nejlépe a téměř od narození. Osvojují si nové dovednosti a vědomosti, přijímají sociální role a učí se tak žít mezi lidmi.

V mateřské škole, kde pracuji, děti milují dramatickou výchovu, ve které je právě hra zakomponována. Obzvláště metoda hra v roli je u dětí oblíbená a vždy efektivní, a to nejen u dětí hrajících, ale též v roli aktivního diváka.

Sama jsem matkou a vím, co znamená neustálý strach o své děti. Není možné se jednoduše smířit s obavami, aby se jim něco nestalo, aby si uměly správně poradit a zachovat se vhodně ve složitých a nebezpečných situacích. A tady začala vznikat má diplomová práce. Proč nespojit hru, kterou máme obsaženou v dětmí oblíbené dramatické výchově, s něčím velmi přínosným? Proč se nezaměřit přímo na osvojení dovednosti dítěte správně a bezpečně reagovat během náročných životních situací? Toto jistě ocení nejen pedagog, ale i rodič. Tak tedy vzniklo mé téma diplomové práce: Využití technik a metod dramatické výchovy u dětí předškolního věku při řešení náročných situací.

V této práci se budu zabývat náročnými životními situacemi pro děti předškolního věku, jako je například nejen ztracení se v lese nebo obchodním centru, ale také řešení situací dítěte ohroženého cizím člověkem, či dokonce zvířetem. Samozřejmě se budu věnovat i běžnějším situacím, jako zda je možné si utrhnout dobře vypadající bobuli z keře a sníst ji, nebo jak se správně chovat, když přijde kamarád chovající se „zle“. Neopomenou nejobávanější věc rodičů, staré známé napítí se z láhve v dědečkově dílně, kdy dítě si myslí, že bude pít minerálku, zatímco obsahem láhve je Fridex. Po konzultacích s některými rodiči jsem vybrala pro vložení do jednotlivých dramatizací celkem 14 náročných situací, s kterými se děti běžně setkávají, či je mohou nečekaně, ale velice pravděpodobně, potkat.

Výzkumná otázka zní: Je efektivní využívat metody a techniky dramatické výchovy k osvojení si poznatků a dovedností vedoucích ke vhodné a bezpečné reakci dítěte předškolního věku při řešení náročných životních situací?

Abych mohla na svou otázku odpovědět, vždy před každou dramatizací jsem od dětí získala nejprve informace formou rozhovoru, jak by se v dané situaci jednotlivě zachovaly. Po dramatizaci jsem jim položila stejné otázky. Následně jsem všechny odpovědi vyhodnotila. Pro můj výzkum jsem využila metody a techniky dramatické výchovy jako je hra v roli, horké křeslo, učitel v roli, boční vedení učitelem včetně přerušovaného bočního vedení a vyprávění, improvizace, práce s rekvizitou, narativní pantomima, živý obraz, diskuse, postojová osa, zvuková koláž, výměna hráčů v rolích a kolektivní role.

TEORETICKÁ ČÁST

2 Charakteristika předškolního věku

Předškolní věk dítěte je období, které začíná ve třech letech, ale není ukončené věkovou hranicí. Toto období trvá přibližně od 3 do 6 (7) let. Ukončení probíhá sociálně, tedy nástupem dítěte do základní školy. Během tohoto krátkého období nastane velké množství změn. Z batolete, které je zcela závislé na svých rodičích, se stane jedinečná lidská bytost s osobitými vlastnostmi a rysy. Během tohoto období dochází k růstovým změnám v oblasti vývoje myšlení, poznávání, paměti, rozvoje řeči, citů, morálky a sociálních vztahů. Děti doprovází představivost, fantazie, slůvko „proč“, magičnost, pohádky, vznik prvního přátelství a hra. (Amirová, a další, 2019) (Langmeier, a další, 2006)

Hlavním vývojovým úkolem dítěte je naučit se fungovat ve společnosti mimo rodinu. Předškolní věk je mimořádně důležitý ve vývoji psychické odolnosti, je senzitivním obdobím pro rozvoj například smyslového vnímání, myšlení, řeči, psychomotorického vývoje atd. *Senzitivní období je období zvýšené vnímavosti pro získání určité dovednosti, ať již rozumové, pohybové, nebo emocionální.* (Amirová, a další, 2019 str. 9) Nejpřirozenější proces učení s nejlepším efektem je právě v těchto obdobích. Dítě se chce učit samo, nemusíme ho do ničeho nutit. My musíme pouze dítě dobře pozorovat, volit vhodné aktivity a zjišťovat, zda je vývojový proces v pořádku. Tím jsou myšleny poznávací procesy, vývoj řeči a myšlení, pohybový vývoj a emocionální zrání dítěte. Samozřejmě k tomu všemu musí mít průvodce předškolním obdobím dostatek znalostí. (Amirová, a další, 2019) (Thorová, 2015), (Hoskovcová, a další, 2009)

Předškolní věk se též nazývá magickými či kouzelnými roky. V tomto období je třeba oddělit fantazii od reality. Je to doba ptání, dítě zjišťuje, co pravda je a co není. Dítě hledá odpověď na otázku „Kdo jsem?“, co se pohlaví týká. Rodiče začnou dětem vysvětlovat jeho důsledky zasahující do světa, co může od tohoto světa očekávat a co mu hrozí. Dětem se zkušenosti zapíší hluboce do paměti, obzvlášť jde-li o sílu prožitku a dítě si udělá závěr. Musí se příště chovat takto, jelikož mu to zachránilo život. Dítě si udělá vlastní závěry o tom, co se vyplácí a co je trestáno. Tyto první zkušenosti mohou ovšem vést až k hlubokým emočním zážitkům

a zároveň k trvalým chybným závěrům. Zde tedy nastává čas na pohádky, které by měly nabízet pozitivní scénáře společně s funkčním řešením krizových situací. (Veltrubská, 1994)

Dítě bychom měli bezpodmínečně přijmout, neměli bychom ho nikdy před ostatními dětmi zesměšňovat a ponižovat, měli bychom respektovat jeho potřeby, vytvářet jasná a smysluplná pravidla, s dítětem vstřícně a efektivně komunikovat, vytvářet mu prostor pro iniciativu a aktivitu, se kterou úzce souvisí i klid. Měli bychom dětem předkládat dostatečné množství podnětů a činností, představovat jim svět jako pozitivní prostor. Děti je dobré nejen zapojovat do plánování i hodnocení činností, ale také současně dávat jim najevo svou úctu a důvěru v jejich schopnosti. (Svobodová, a další, 2011) (Opravilová, 2016)

2.1 Vývoj poznávacích procesů

V tomto věku dítě poznává nejbližší svět kolem sebe a jeho pravidla. Myšlení předškolního dítěte je stále velmi nepřesné, omezené a nerespektuje zákony logiky.

Znaky uvažování předškolního dítěte:

1. **Centrace** – *subjektivně podmíněná redukce informací, tendence kulpívání na jednom, obvykle percepčně nápadném znaku, který je považován za podstatný, a přehlížení jiných, méně výrazných, i když mnohdy objektivně významnějších.* (Wágnerová, 2012 str. 178). Děti ulpívají na vlastním názoru (poznávací egocentrismus), jsou přesvědčeny, že právě tento názor je jediný možný (egocentrický způsob uvažování), a pokud nemají představu o pluralitě názorů, nehledají objektivní pravdu, chybí jim k tomu impulz. Děti mají tendence zkreslovat úsudky na základě vlastních preferencí a postojů.
2. **Fenomenismus** – *Důraz na určitou, zjevnou podobu světa, eventuálně na takovou představu.* (Wágnerová, 2012 str. 178) Podstatu světa jako takového ztotožňuje s viditelnými znaky.
3. **Prezentismus** – *Přetrvávající návaznost na přítomnost, na aktuální podobu světa, která s fenomenismem souvisí.* (Wágnerová, 2012 str. 178) Pro dítě je opravdové vše, co právě vidí a může se o tom opakovaně přesvědčit, je to jeho subjektivní jistota.

Centrace, fenomenismus a prezentismus jsou způsoby, jakým dítě na svět nazírá, jak a jaké informace si vybírá.

4. **Magičnost** – *Tendence pomáhat si při interpretaci dění v reálném světě fantazií, a tak jeho poznání zkreslovat.* (Wágnerová, 2012 str. 178) Mezi fantazií a skutečností děti ještě stále příliš nerozlišují.
5. **Animismus, antropomorfismus** – *Přičítání vlastností živých, lidských bytostí i neživým objektům.* (Wágnerová, 2012 str. 178) Toto dětem pomáhá k lepšímu pochopení světa. Děti v tomto období umí rozlišit živé od neživého, ale jsou schopny ještě očekávat projevy živých bytostí od neživých věcí.
6. **Artificialismus** – *Způsob výkladu vzniku okolního světa, respektive jeho typických znaků: někdo (nějaký člověk) jej udělal.* (Wágnerová, 2012 str. 179)
7. **Absolutismus** – *Přesvědčení, že každé poznání musí mít definitivní a jednoznačnou platnost. Relativita názorů dospělých je pro předškolní děti nepochopitelná.* (Wágnerová, 2012 str. 179)

Magičnost, animismus, artificialismus a absolutismus jsou způsoby, jakým děti informace zpracovávají.

Přestože děti již pochopily pojem trvalosti existence, stále ještě nechápou trvalost podstaty a její nezávislosti na změně vnější podoby. Mladší předškolní děti si pletou vnější vzhled s podstatou. Toto postupně mizí kolem pěti let. Pokud dětem některé informace překážejí v jejich úvahách a komplikují jim pohled na svět, tak je ignorují. Předškolní dítě nemá vytvořen pojem trvalosti množiny předmětů, ale má však vytvořen pojem trvalosti jednoho předmětu. Je obvyklé, že děti vnímají objekt globálně a nevšímají si detailů, nebo se zaměří na velmi nápadný detail a další vlastnost již neberou v úvahu, a proto si ani nevšimnou její změny. Děti se vážou na statické znaky, aktuální stav. Zahrnout do svých úvah dynamiku proměn okolního světa je velmi obtížné.

Dítě v předškolním věku není schopné systematicky zkoumat jednu část po druhé, což ovlivňuje výběr informací. (Wágnerová, 2012)

2.1.1 Vývoj způsobů uvažování:

Pro egocentrický způsob uvažování je významnější pohled subjektu než kvalita objektu. (Wágnerová, 2012 str. 181) Děti například preferují předměty nebo objekty s nápadnou barvou, která je pro ně zrovna atraktivní.

Induktivní uvažování – založené na podobnosti a slouží k dosažení obecněji platných poznatků na základě jednotlivých informací, které dítě dále zpracovává a srovnává. (Wágnerová, 2012 str. 181) Pokud chceme po dítěti předškolního věku, aby při klasifikaci respektovalo nadřazené a podřazené třídy, diferencovalo různé kategorie, bude klasifikace nepřesná a nesprávná. Je třeba vzít v úvahu pouze informace důležité z daného hlediska. Děti mají tendence třídit a posuzovat objekty podle jejich vzájemného vztahu, což vede k nepřesnosti uvažování. Dalším projevem nezralosti je libovolné měnění kritéria klasifikace. Začnou třídit dle barev, po chvíli dle tvaru.

Pro děti je obtížné, aby analogické myšlení vedlo ke správnému výsledku. Jeden z důvodů je i málo potřebných znalostí. Dále je potřeba odlišení podstatných a nepodstatných znaků, ignorování nevýznamných rozdílů a zaměření se na podstatné souvislosti. Toto vše je pro předškolní děti velmi náročné. Pochopit protikladné analogie je už snadnější, starší předškolní děti dokážou uvažovat už i dle funkčních vlastností. (Wágnerová, 2012)

Kauzální uvažování – Poznání příčinných souvislostí a vztahů pomáhá v porozumění podstatě jednotlivých kategorií i jejich zapamatování. Předškolní děti chápou jednoduché kauzální vztahy i prostředky, které k určité změně vedou (např.: když je zima, tak zmrzne voda v rybníku, a když je teplo, tak roztaje sněhulák.) (Wágnerová, 2012 str. 183) Děti v tomto období často kladou otázku „proč“ a náhoda jim kazí řád světa. (Wágnerová, 2012)

Deduktivní uvažování – Deduktivní uvažování u dětí předškolního věku rozvíjíme při hře. Děti ulpívají na vnější podobnosti, a tak předpokládají, že znaky, které jsou uvedené, mají stejně nebo podobně vypadající objekty. Neumí si ještě příslušný závěr logicky odvodit a musí si ho empiricky potvrdit. (Wágnerová, 2012)

2.1.2 Zpracování informací a přístup k řešení problémů

Proces řešení různých problémů má dvě fáze:

- Vymezení problému, jeho interpretace – Tím, že se děti příliš vážou na nevýznamné znaky, dochází k tomu, že nepochopí situaci. Také nedokážou potlačit takové informace, které nejsou pro pochopení úkolu významné. Aby se děti dobře orientovaly v běžném dění, napomáhá znalost obvyklých souvislostí

a vztahů, kdy děti vědí, co se v podobných situacích děje a co bude následovat. Zkušenost usnadňuje volbu řešení.

- Hledání vhodných řešení a jejich realizace – Návrhy systematických plánů jsou egocentrické a situační. Dají se těžko realizovat a jejich nerealistická řešení jsou ovlivněna sebehodnocením, které je nepřiměřeně optimistické. Plánování předškolních dětí je založeno například na znalostech scénáře. Pokud se jedná o nový, nebo složitější úkol, nejsou ani pětileté děti schopné plánovat, jak budou při řešení postupovat. Děti mají tendenci reagovat bez rozmyslu a impulzivně, odklad a potlačení aktuálních podnětů je tedy velmi obtížný. Toto je spojené s nedostatečnou zralostí kůry frontálního laloku, kde je rozvoj exekutivních funkcí. Děti většinou spoléhají na pomoc druhých. (Wágnerová, 2012)

Schopnosti orientovat se v samotném poznání včetně vlastních poznávacích schopností nejsou u dětí předškolního věku příliš rozvinuté. Metakognice funguje zatím nevědomě. (Wágnerová, 2012)

2.1.3 Hra

Jedná se o neverbální symbolickou funkci.

- Symbolická hra – prostředek k vyrovnání s realitou, symbolicky takto uskutečňuje přání, která nemohou být ve skutečnosti splněná. Při hře dočasně přizpůsobí realitu svým potřebám. Dítě si může přehrát situaci, která se ho dotkla, nebo jí příliš nerozumělo, a alespoň na této úrovni najde přijatelné řešení. (Wágnerová, 2012)
- Tematická hra na něco – procvičování budoucích rolí, řešení určitých situací i prožití různých sociálních rolí. Např. hra na školu, na válčení. (Wágnerová, 2012)

2.1.4 Chápání prostoru

I zde se odráží egocentrická perspektiva. Blízké objekty děti předškolního věku ve velikosti přeceňují, vzdálené ve velikosti podceňují. Prostorové vztahy posuzují podle toho, jak se jim jeví. Velmi dobře se jim rozlišuje poloha nahoře a dole. U

laterální polohy je to složitější, zde také hraje roli dozrávání lateralizace mozku. (Wágnerová, 2012)

2.1.5 Chápání času

Děti jsou si v tomto období vědomé, co znamená dříve, později, před, po, delší doba, kratší doba a čas člení podle dnů v týdnu. O dlouhodobějších časových intervalech mají znalosti, ale ve vlastních úvahách je nepoužívají. Děti měří čas pomocí opakujících se dějů a podle určitých událostí. Ve čtyřech letech začínají rozumět vztahu minulosti, přítomnosti, budoucnosti. Děti se koncentrují především na přítomnost, což je dáno prezentismem. (Wágnerová, 2012)

3 Dramatická výchova

Je to obor velmi mladý, někteří si ho zaměňují s tradicí dětského (školního) divadla, které vznikalo již v polovině 19. století. Tento obor začínal u nás až po roce 1990. (Machková, 2018) *Dramatická výchova je obor interdisciplinární a její základy tvoří na jedné straně divadelní teorie a praxe, na straně druhé pedagogika s psychologií. Dramatická výchova je řízené a cílevědomé učení zkušeností, tj. jednáním, osobním, nezprostředkovaným poznáváním sociálních vztahů a dějů, přesahujících aktuální reálnou praxi zúčastněného jedince. Je založena na prozkoumávání, poznávání, chápání a prožívání mezilidských vztahů a vnitřního života lidí současnosti i minulosti, reálných i fantazií vytvořených. Toto prozkoumávání a poznávání se děje ve fiktivní situaci prostřednictvím hry v roli a dramatického jednání v situaci. Je to proces, který může, ale nemusí vyústit v produkt (představení). Cíle dramatické výchovy jsou pedagogické, prostředky dramatické.* (Machková, 2018 str. 13)

Dle Průchy je dramatická výchova: *využívání dramatizace, tj. prvků a postupů dramatického umění, ve výchově a vzdělávání. Je prostředkem podporujícím osobnostní a sociální rozvoj žáků. Využívá dramatické inspirace a schopnosti člověka jednat v navozených situacích obdobně jako ve skutečných. Vytváří pro žáky příležitost znovu prožívat nebo zažívat situace, s nimiž se setkávají, nebo mohou setkat v životě. Učí je orientovat se v nich, hledat řešení a rozhodovat se, přijímat různé role, lépe projevat a chápat city, myšlenky, názory i motivy jednání jiných lidí. Podporuje hledání společných hodnot, vzájemné porozumění a spolupráci. Zavádění dramatické výchovy do kurikula je dnes progresivním trendem v zahraničí i v České republice. Významnou funkci plní hlavně v předškolní výchově a na 1. stupni základní školy, zavádí se i na gymnáziích.* (Průcha, a další, 2009 str. 60)

Dramatická výchova se zaměřuje nejen na děti a mladistvé, ale i na dospělé a seniory. Je zde využívána hra, a především rozvíjí tvořivost a fantazii. Je to aktivita prožitková, tvořivá a hravá, a základem metod je vstup do role. Od těchto zmíněných aktivit se samotná dramatická výchova liší právě přijetím fikce, kterou dovedeme vědomě odlišit od reality, vstoupit do role. Důležitý prvek je improvizace, což je nepřipravené bezprostřední jednání. Další prvek je princip partnerství nejen mezi žáky, ale také mezi žákem a učitelem. Oblast

učiva dramatické výchovy bychom mohli rozdělit na dovednosti a rozvoj psychických funkcí jedince, dále na náměty a témata. Námětů a témat je nespočet množství. Například: rodina, jedinec, druzí lidé, hmotné a přírodní prostředí, překážky, práce a činnosti, charakterové rysy a hodnotové žebříčky (pozitivní a konfliktní vlastnosti, amorální chování, agresivita a násilí atd.) (Machková, 2018)

Hry a cvičení, které uplatňujeme v dramatizaci, jsou dle Machkové zacílena na:

1. pozornost, psychické a fyzické uvolnění
2. smyslové vnímání
3. představivost a fantazii jako základ myšlení a tvoření
4. myšlení, které se uplatňuje při řešení situací v improvizacích a tematicky zaměřených celcích většího rozsahu
5. motivační procesy, city a vůle, které doprovázejí veškerou činnost v tomto oboru
6. komunikační kompetence jak na sdělování, tak na naslouchání a přijímání sdělení
7. pohyb a rytmus
8. sociální kompetence, empatie a kooperace
9. hru v roli, jednání, fikci, schopnost být někým jiným, vnímat svět a lidi jeho očima
10. improvizaci, schopnost reagovat na danou situaci, chování a jednání druhých
11. kultivaci uměleckého projevu a vnímání, schopnost rozlišit mezi uměleckým projevem a realitou
12. divadelní tvorbu, v složce dramaturgické, režijní, scénografické a herecké a reflexi uměleckých děl v dramatických oborech (Machková, 2018 stránky 17,16)

Rozvoj vnímání a obrazotvornosti – fantazie

Josef Mlejnek ve své knize *Dětská tvořivá hra* velmi hezky pojednává o rozvíjení vnímání, obrazotvornosti a fantazie. Píše zde, že *člověk necitlivý k vůním, zvukům a barvám bude v životě o něco podstatného ošizen*. (Mlejnek, 2011 str. 15) Během dětské tvořivé hry bychom měli rozvíjet i smyslové vnímání. Například s dětmi hovořit o tom, co která vůně připomíná. *Představy získané smyslovým vnímáním podmiňují rozvoj obrazotvornosti*. (Mlejnek, 2011 str. 15) Pouze rozvinutou obrazotvorností je člověk schopen prociťt umělecká díla s hlubokým proniknutím k jejich smyslu. *Dětská tvořivá hra poskytuje*

možnosti bohatého uplatnění obrazotvornosti. Je volnou improvizací, poskytující neomezené možnosti pro rozvoj dětské tvořivosti. (Mlejnek, 2011 str. 15)

4 Principy dramatické výchovy

Rozlišujeme dvě skupiny principů DV. Do první skupiny, o které se dá říct, že je všeobecná, jelikož je společná s dalšími předměty a obory vzdělávání, včetně pedagogických směrů a systémů, řadíme výchovu zkušeností, prožíváním, hru a tvořivost. Do druhé skupiny, která odlišuje DV od jiných oblastí, řadíme princip partnerství. *Specifické principy DV jsou psychosomatická jednota člověka, fikce, hra v roli, postup od situace k výrazu, zkoumání života lidí, jejich charakterů a vztahů a experimentace s ním a improvizace.* (Machková, 2007 str. 11)

4.1 Zkušenost

Pro děti je nejvýznamnější to, co dělají, a ne to co vidí a slyší. Zkušenosti jsou základem pro vytváření osobních postojů. Zkušenost může být jednak přímá i nepřímá, jednak vnější založená na bezprostředním smyslovém vnímání a uvědomění si vjemů, nebo vnitřní založená na pozorování svých vnitřních pochodů. *Zkušenost znamená účast a aktivitu a zaznamenání této účasti v paměti jako trvalé součásti myšlení a cítění.* (Machková, 2007 str. 12) Zkušenost v dramatické výchově je důležitá z jedné strany pro vyučování jiným školním předmětům dramatickými metodami, z druhé strany pro poznávání situací, charakterů a vztahů lidí, jak se jeví v životě. Metody založené na dramatu dosahují společně mnoho cílů tím, že povzbuzují mozek k provádění několika činností najednou, zapojují emoce a tím učení prostřednictvím vědomých i nevědomých procesů, aktivují paměť a vytváří kontext pro aktivní zpracování zkušeností. (Jensen, 2006), (Machková, 2007)

Praktické učebnice dramatu a představení, které se zabývají neurovědeckým výzkumem založeným na mozku, argumentují, že kreativita je v našich životech nezbytná a že vtělené učení je přirozené. (Van De Water, a další, 2015)

Mnoho světových dramatických praktiků přijalo deweyovské učení, v němž mysl a tělo na vytváření relevantních zkušeností musí spolupracovat, neboť zkušenost je něco, co osobně ovlivňuje další život člověka. (Dewey, 2010)

4.2 Prožívání

Jedná se o druhým lidem nepřístupnou stránku psychiky, je zcela subjektivní a individuální. Prožívání se týká vnitřního života člověka. Prožívání může slábnout a zesilovat podle toho, jak je jev pro člověka důležitý a významný. Jelikož při vstupu do role ve fiktivní situaci prožitím, což zahrnuje i poznání světa druhých zevnitř, dochází k proměnám osobnosti hráče, patří prožitek k principům dramatické výchovy. (Machková, 2007)

4.3 Hra

Tato činnost doprovází člověka celý život. U předškolních dětí tvoří většinu části dne a přináší uspokojení sama o sobě, bez vnějšího uloženého cíle. Řadíme sem činnosti jako třepání chrastítkem přes stavebnice až po olympiády a hrací automaty. *Hra dítěti pomáhá vyznat se ve složitém světě a situacích, kterým nerozumí.* (Kotátková, 2005 str. 60) U hry není důležitý výsledek, ale samotný proces. Hra je volná činnost, není to úkol, ale pokud se jedná o hru řízenou ze strany pedagoga, je hra učním. Hra má svůj prostor a čas, tudíž všechna vymezení jsou i závazná a musí být jasně domluvená. Dramatický typ her má pravidla navenek volná a jednoduchá, ale také zcela závazná. (Machková, 2007), (Hoskovcová, 2006)

4.4 Tvořivost

V dramatické výchově většinou pracujeme s tvořivostí expresivní. Expresivní tvořivost je první úrovní kreativity, se kterou se setkáváme u dětí i dospělých v běžných činnostech. Faktory tvořivosti: senzitivita k identifikování nevyřešených problémů, flexibilita, nápady, originalita, schopnost hledat variace a analyzovat materiál, dále schopnost dovést nápady a záměry do konečné formy. *Tvořivý člověk se vyznačuje samostatností, nezávislostí, sebedůvěrou, zájmem o smysl věci, užíváním intuice a koncentrovanou vnímavostí. Potřebuje umět rozeznat meze, v nichž je třeba problém řešit. Kreativní situace vyvolávající tvořivost jsou situace rozporné, neuspořádané, nevyřešené, poskytující možnost variací a hledání, experimentaci.* (Machková, 2007 str. 19)

4.5 Partnerství

Dramatické aktivity jsou záležitostí skupinovou, tedy vyžadují vždy partnerství a kooperaci. Empatie patří k základům hry v roli, a přesto se dramatické aktivity bez komunikace

neobejdou. *Základem partnerství je přijetí člověka, jaký je, tedy pochopení, že každý má nejen své chyby a dopouští se omylů, ale má i své přednosti, a v něčem dokáže být nejlepší, nebo alespoň dobrý.* (Machková, 2007 str. 21)

5 Metody dramatické výchovy

Základním postupem je začít u představy jedince a pokračovat k jednání a výrazu. (Machková, 2018).

Hlavní metodou dramatické výchovy je hra v roli, či divadelní hra nebo metoda divadla. Dramatická výchova samotná může být metodou vyučování či výchovy. *Metoda je souhrn základních charakteristik cílů, principů strukturování, typů obsahů her a zdrojů, z nichž obsahy vyvěrají, charakteristik hlavních metod, atmosféry, zapojení učitele, typu managementu – tedy základních a specifických pilířů koncepce určité varianty DV typické pro určitou osobnost, „školu“ atd. Pojmeme metoda označujeme konkrétní postup, z něž vyplívá v praxi konkrétní činnost žáka či učitele.* (Valenta, 2008 stránky 46,47)

V metodách DV využíváme dva principy. Princip dramatičnosti a princip divadelnosti. Princip divadelnosti – hrát svým jednáním fikci.

Princip dramatičnosti – zaměření obsahu hry na určité problémy, potíže, rozpory, konflikty a jejich řešení jednáním. (Valenta, 2008) Při volbě metod musí učitel zvažovat potřeby dětí jak mentální, fyzické, sociální, emocionální, tak jejich zkušenosti, zájmy, záliby, dále způsob myšlení a vnímání světa. Metody jsou úzce spjaté s obsahem i cílem, ze kterých vychází. (Machková, 2007)

5.1 Hra v roli

Při hře v roli se jedinec pomyslně promění v někoho nebo něco jiného. Jinak se říká about si boty někoho jiného. Hráč v tomto případě zkusí prožít city za někoho jiného, získat zkušenosti, které by pravděpodobně v životě nezažil. Tímto si děti vytváří své postoje, tolerantní pohled na život včetně lidí a rozšiřuje dítěti obzory. Hra v roli má tři stupně. 1. stupeň – simulace, 2. stupeň – alterace a 3. stupeň – charakterizace. (Machková, 2018)

5.1.1 Simulace

V tomto případě hráč zůstává sám sebou v neobvyklé situaci. Hráč se rozhoduje podle svého reálného svědomí a vědomí, přičemž respektuje pravidla zadání. (Machková, 2018)

5.1.2 Alterace

Zde hráč vstupuje do role, stává se někým jiným, například prodavačkou, zatím co nejsou zadane žádné konkrétní vlastnosti té postavy. (Machková, 2018)

5.1.3 Charakterizace

Zde hráč též vstupuje do role, ale již má postava dané konkrétní charakteristiky. Je to hra v roli postavy individualizované. Charakterizaci využíváme u dětí spíše až od čtvrté, nebo páté třídy. Zde je potřeba, aby se děti dobře orientovaly v lidské psychice, lidských typech, povahách a vlastnostech. (Machková, 2018)

5.2 Improvizace

Improvizace je hra bez textu, nemá scénář a předem dané závazné provedení. Právě rozvíjení schopnosti improvizovat je velmi důležité, jelikož životní situace nás nutí neustále improvizovat. Výjimkou jsou některé situace, které mají pevně stanovený rituál, jako například svatební obřad a promoce. (Machková, 2018)

Pojmy jednání a situace a dramatické jednání a dramatická situace jsou v dramatických oborech klíčové a tvoří jádro toho, co dramatická výchova přejímá z divadla. Jednání je cílevědomá, volní část lidského chování a jeho cílem je změna daného stavu věcí působením na osobu jinou, nebo na předměty, dramatické jednání je však založeno prioritně na působení na osoby. Situace je vztah dvou a více prvků a dramatická situace je vztahem osob a nutně a neodvolatelně vyžaduje reakci postavy, řešení konfliktu nebo překonávání překážky, postava ji řešit musí a tím rozvíjí děj. (Machková, 2018 str. 22)

5.3 Pantomima

Pantomimou rozumíme dramatickou hru beze slov, pohybem. Umožní se lépe vyjadřovat dětem, které mají se slovním projevem potíže a rozvíjí se rytmické a prostorové citění. Pantomima může vést až ke slovnímu projevu, pokud se zařazuje postupně hlasový projev. Pantomimicky mohou hrát dvojice i malé skupiny. (Amirová, a další, 2019)

6 Techniky dramatické výchovy

Technika je typ metody vyžadující, aby učící se člověk prakticky a osobně jednal. Technika rovněž znamená dovednost podmiňující provádění určité činnosti, úkonu atd. (Valenta, 2008 stránky 48,49) Technika je konkretizace metody. Obsah pojmů metoda a technika však mohou často splývat. (Valenta, 2008)

Machková rozdělila techniky strukturování do tří skupin. Na **techniky s pantomimou a jednáním v roli**, kde je základem hra v roli plná, nebo pantomimická, dále na **verbální techniky**, kde je základem slovní komunikace, a na **techniky grafické a zvukové**, které jsou spíše pomocné či doplňující, a jsou vázané na tematiku příběhu, situace a postav.

Příklady technik s pantomimou a jednání v roli: vyjádření vztahu postojem, živé obrazy, výměna rolí, životopisy – jeden den v životě postavy, kdo je to – kdo jsem, rituály a obřady, analogie a alternativy.

Příklady verbálních technik: telefonické rozhovory; rozhlasové zprávy; zaslechnuté části dialogů; konverzace ve dvojicích, interview, panelové interview, policejní nebo soudní vyšetřování; vyprávění; reportáže; svědectví; titulkování; shromáždění a schůze; plášť experta; zjišťování totožnosti; vnitřní hlasy; ulička – alej; horké křeslo.

Příklady technik grafických a zvukových: odborná a populárně naučná literatura; dokumenty, zápisníky, dopisy a zprávy; mapy a plány; kresba postavy; kresba prostředí a lidí; masky; zvukové záznamy a vyprávění příběhu zvukem. (Machková, 2018)

Níže jsou některé příklady rozepsány.

Výběr dramatických technik dle Machkové:

ŽIVÝ OBRAZ – Statické zobrazení situace, vztahu mezi postavami, obraz tvoří živí lidé, kteří se nehýbou. Může tvořit obraz jeden hráč, či skupina, jiní hráči mohou z vnějšku zasahovat.

TITULKOVÁNÍ – hráči vytvářejí titulky vyjadřující smysl a podstatu živého obrazu či jiných aktivit.

PLÁŠŤ EXPERTA – jeden či více hráčů vstupují do role experta pro určité otázky, které souvisí s tématem a on tak shromažďuje svými odpověďmi důležité informace a poznatky.

HORKÁ ŽIDLE – hráč v roli odpovídá na dotazy, čímž prohlubuje charakteristiku té dané postavy. Ostatní se dotazují na motivace, postoje, souvislosti, prožitky, problémy.

POSTOJE VŮČI OBJEKTU, POSTAVĚ – hráč, který je klíčovou postavou se postaví doprostřed místnosti a ostatní vyjadřují vztah k té postavě tím, jak daleko se od něho postaví a jakou zaujmou pozici. Může to být také objekt jako nositel tématu.

ALEJ, ULÍČKA SVĚDOMÍ – Hráči vytvoří uličku, kdy stojí čelem do uličky a hráč, který prochází, je klíčovým hráčem, nositelem tématu. Ostatní hráči vyslovují předpokládané myšlenky postavy, nebo sdělují svůj názor na postavu a její charakter a jednání.

VNITŘNÍ HLAS, ALTER EGO – Jeden hráč představuje postavu pohybem i slovem a druhý hráč vyslovuje jeho vnitřní myšlenky.

DABING – Jeden hráč hraje pantomimicky a druhý za něj mluví.

PRÁZDNÁ ŽIDLE – Postavu představuje židle umístěná v prostoru a ostatní hráči s ní polemizují, oslovují ji a vyjadřují své názory na ni.

MONOLOGY – Vyjadřují vnitřní pochody postavy, nebo jiné souvislé sólové promluvy (projevy, přednášky, vyprávění, reportáže, komentáře a zprávy).

INTERVIEW, TISKOVÁ KONFERENCE – Žurnalistické metody zjišťování dalších okolností situace, charakterů postav anebo sdělování různých poznatků týkajících se tématu.

VÝMĚNA HRÁČŮ V ROLÍCH – Hráči přijmou svou protikladnou životní roli (dívka chlapce, dítě rodiče apod.), nebo si vymění role, které hráli.

KOLEKTIVNÍ ROLE – Jednu postavu představuje skupina hráčů, která se snaží sladit společně vytváření charakteru.

ŽIVOTOPISY, JEDEN DEN V ŽIVOTĚ... - Skupinky hráčů improvizují, postupně rekonstruují život postavy od dětství, nebo posledních 24 hodin před událostí, která se hraje. Mohou být také psané.

ZVUKOVÉ PŘÍBĚHY – Příběh je vytvářen reálnými zvuky, které vytvářejí prostředí, děj a lidské jednání. Zvuky doprovázejí předpokládané akce postav. (Machková, 2007 stránky 131,132) (Machková, 2018)

7 Zásady při dramatických činnostech s dětmi v mateřské škole

- Ve společných hrách učitel by měl být partnerem dětí.
- Každé dítě musí bezpodmínečně přijmout a být ke všem dětem spravedlivý.
- Učitel má dětem dát pocit důvěry v jejich schopnosti a úctu, zároveň dbát na dodržování pravidel hry.
- Učitel by se měl k zážitkům ze společných her vracet, případně je i zopakovat, aby děti věděly, zda se zlepšily, a tak se mohly ze svých úspěchů radovat.
- Učitel musí umět děti správně motivovat. Intonací hlasu, pohybem, musí příběh opravdu vnitřně prožívat.
- Učitel musí umět dětem pravidla hry vysvětlit tak, aby je pochopily.
- Velmi vhodný pro různé činnosti v mateřské škole je útvar kruhu, kde jsou si všichni rovni včetně učitele.
- Je vhodné, aby si učitel hry, které chce s dětmi realizovat, nejprve vyzkoušel sám na sobě.
- Učitel se nesmí bát improvizovat a umět střídat klidnější a rušnější části, aby byl dostatek aktivit jak fyzických, tak psychických.
- Učitel by měl správně reagovat na aktuální zájmy dětí, aby činnosti byly pestré a smysluplné a nedržet se striktně předem stanoveného plánu.
- Učitel by měl být schopen dětem vštěpovat a vysvětlovat první morální pocity, vysvětlit jim, že existuje dobro a zlo, a naučit je děti rozlišovat. (Amirová, a další, 2019)

8 Řídící role pedagoga

Učitel nemá být toliko zaměstnancem, ale má se stát opravdovým učitelem ve vztahu k dětem.
(Helus, 2015 str. 325)

Přestože je hlavní metodou dramatické výchovy improvizace, učitel musí mít předem vše naplánované a promyšlené s tím, že plán musí mít různé varianty. Látku podává ve formě sestavené série podnětů trvale stimulující činnost. Podmět obsahuje pouze to, co je předmětem a námětem. Učitel může použít například nepřímou stimulaci jako je „vnitřní hlas“. Zde je důležité, aby nedošlo k manipulaci myšlení dětí, musí se udržet věcnost vnitřního hlasu, děti si musí poznatky, názory i závěry vytvářet samy. V tomto případě je důležité správné ovládnutí hlasu, jeho síla, schopnost koordinovat plynulé slovní vyjadřování s tokem představ a nápadů a pozorně sledovat hráče. Příklad použití vnitřního hlasu: maminka uklízí, děti musí samy přijít na to, že je úklid namáhavý a unavuje, tak učitel jako vnitřní hlas konstatuje, kolik je ještě potřeba toho udělat, kolik je hodin apod. (Machková, 1999), (Way, 2014)

Další nepřímé vedení může být například zvukový impulz, jako ťukání na bubínek, úder na triangl a hudební doprovod. Je vhodné kombinovat vedení nepřímé s přímým. U přímého vedení můžeme začít například základním vysvětlením, nebo až v další fázi zadáme úkoly přímým vedením, jako například rozdělení na menší skupinky, vytváření drobných dějových improvizací vycházející z dosavadních cvičení. (Machková, 1999)

Další důležitý úkol pedagoga je vytvořit příjemnou atmosféru. Ta je pro děti velmi důležitá k osvojování dobrých sociálních vztahů a dovedností. V uvolněné a příjemné atmosféře se zefektivňuje každé učení, učící se má pocit jistoty a úspěšnosti, což ho motivuje. Učitel při dramatické výchově nikdy děti neopravuje, nenapomíná ani nezkouší. Pokud se objeví chyba či nedostatek, učitel může dát nový úkol, podnět k něčemu zajímavějšímu. Je dobré, aby se vystřídal všechny děti se všemi. (Machková, 1999)

Učitel si musí dát pozor, aby nedošlo k ukázkám jedné z možností interpretace. Toto předehrávání může ovlivnit nepříznivě tvořivost a budí v hráčích dojem, že už to lépe vyřešit ani nemohou. (Hlavsa, 1981)

Irena Černá si zformulovala při práci s dětmi několik úvah:

1. Zásada: Poznej nejdřív sama sebe.
2. Zásada: Poznej co nejdříve všechny děti, s nimiž pracuješ.
3. Zásada: Stanov si pořadí cílů – co teď, co potom.
4. Zásada: Vždy si uvědom, proč danou hru nebo činnost volíš.
5. Zásada: Méně často bývá více.
6. Zásada: Nedrž se tvrdošijně zvoleného námětu, improvizuj.
7. Zásada: Měj vždycky dostatečnou zásobu materiálů.
8. Zásada: Uč se od přírody a z literatury, čti dětské knížky.
9. Zásada: Uč se smyslovému i mimosmyslovému vnímání, snaž se vnímat a cítit druhé.
10. Zásada: Neboj se hrát si, pouštěj uzdu fantazii i představivosti.
11. Zásada: Nikdy děti do žádné činnosti nenuť, snaž se najít vhodnou, účinnou motivaci.
12. Zásada: Respektuj potřeby dětí, respektuj jejich osobnost.
13. Zásada: Buď ochotná neustále přijímat podněty, učit se novému, hledej, zkoušej.
14. Zásada: Nemysli si, že máš vždycky pravdu.
15. Zásada: Pokud tě tvoje práce nebaví, nenacházíš v ní uspokojení, jdi okamžitě dělat něco jiného! (Machková, a další, 1992 stránky 5,6)

8.1 Verbální metody vedení

Nejčastějšími metodami jsou instrukce, dialog, diskuse, boční vedení, otázky, prezentace textů a vyprávění. (Machková, 2007)

8.1.1 Verbální instrukce

Verbální instrukce může být ústní i písemná. Jde o slovní sdělení, o jakou aktivitu půjde, co se od hráčů očekává, jak se mají chovat. Může obsahovat podání potřebných informací, výklad situace, příběhu, okolností. Má být přesná, jasná, úplná a přehledná. (Machková, 2007)

8.1.2 Diskuse a dialog

V dramatické výchově používáme dialog druhého typu – věcný, pracovní a diskuse. Diskuse by měly být předem tematicky pevně vybudovány, a tak si vedoucí připraví okruhy témat a otázky, které jsou motivované tématem a cílem aktivity. (Machková, 2007)

8.1.3 Otázka

Otázkou může učitel kdykoli během činnosti posouvat hru dopředu, ale může ji klást i na počátku činnosti či některého úseku. V dramatice jsou důležité otázky produktivní, které vedou k tvořivosti. Otázky klademe otevřené, na které se dá rozsáhleji odpovídat. (Machková, 2007)

8.1.4 Boční vedení

Při této technice učitel slyšitelným, zároveň klidným a poměrně tichým hlasem vypráví nebo popisuje situaci, prostředí i činnosti a hráči je provádějí. Učitel hráčům tak navozuje představu, kterou musí mít hráči čas vstřebat a převést do jednání. (Machková, 2018)

Přerušované boční vedení – touto metodou může učitel upozornit na chyby a omyly, nebo vyzvat ke změně činností, může měnit tempo, rytmus a vést k řešení dalších úkolů. Lze také použít plánovaně u velkých hromadných improvizací, kde je potřeba více času na rozvinutí činnosti.

Vyprávění a předčítání – učitel má již předem hotový příběh z literatury nebo sestavený jím samotným. Metodu uplatňuje, pokud potřebuje udržet plný kontakt s naslouchajícími. Například když potřebuje hráče silně zaujmout, nebo chce, aby příběh působil emotivně, nebo když hrozí roztěkanost posluchačů. Vyprávění je důležité při práci s malými dětmi a nezkušenými hráči. Důležitá je příprava předem. U předčítání musí text opravdu zaujmout, jelikož dochází k malému očnímu kontaktu. (Machková, 2007)

8.1.5 Učitel v roli

Dětem může pomoci, vstoupí-li učitel do role. Však může mít tato metoda úskalí. Z počátku mohou děti mít problémy s oslovováním (tykání a vykání), s učitelovými projevy (děti se smějí, což neodpovídá situaci), nebo mohou děti začít být až drzé a mít nevhodné poznámky, jelikož danou rolí učitele jeho autorita v očích dětí padne. Některé děti mohou být naopak nesmělé, pokud je vědomí autority velmi silné. Učitel se musí předem na tyto situace

připravit a umět je vyřešit. Například vyřešit nevhodné jednání v rámci své role a role žáka (otec – syn), zastavit situaci a vše i vyjasnit, nebo situaci ukončit. Hráči prožívají tuto situaci různě: jako lidskou situaci, pedagogickou situaci, akt tvoření, prožívají i roli samotnou. Cílem hry učitele v roli je znát cíl, co rolí sledují vzhledem k příběhu, procesu a dětem, nikoli hereckou exhibici. Vstup učitele do role by měl děti motivovat, aktivizovat, provokovat, vyvolávat potřebu se ptát, tvořit apod. Učitel má možnost si takto vyzkoušet řešit situaci tak, jak jí má řešit postava, nikoli jako on sám. (Marušák, 2010)

9 Prostředí, podmínky a organizace

9.1 Skupina hráčů

Nejvhodnějším počtem ve skupině hráčů je 10-20 hráčů. V MŠ je počet dán stabilní početností skupiny. Nejvhodnější je, když je skupina homogenní, co se týče předchozích zkušeností v dramatické výchově, kdežto skladba hráčů má být v typech osobností různorodá. Do skupiny můžeme zařadit jednoho až dva „tahouny“, kteří jsou již pokročilejší či vyspělejší než ostatní hráči. To může být například i pomocník učitele či asistent. Výhodné je mít vyrovnanou skupinu s počtem děvčat a chlapců, což ovšem ne vždy můžeme ovlivnit. (Machková, 1999)

9.2 Pravidla soužití

Důležitý je včasný příchod a seznámení všech se všemi, jelikož podstatou dramatické výchovy je sociální rozvoj. Je důležité znát se jmény navzájem. Je důležité se předem domluvit na znamení, při kterém, když se hráči soustředí, vždy ztichnou. To se dá využít například na přerušení příliš hlučné aktivity. Může to být určité slovo, nebo zvuk anebo gesto. Je důležité se navzájem respektovat, když jednotlivec nebo menší skupinka něco předvádí. Oblečení hráčů má být co nejpohodlnější. (Machková, 1999)

9.3 Vybavení a prostor

Prostor by měl umožňovat bezpečně běhat, sedat si i lehat na zem. Měl by být vzdušný, světlý, dost velký, příjemný a čistý. Nábytku co nejméně, snadno přenositelný, židlí raději více než hráčů. Podlaha by neměla být příliš studená. Ideální je parketová podlaha s kobercem. Vždy čistá. Prostor by měl být možný rozčlenit bedýnkami, paravánky, zástěny, je dobré mít možnost v případě potřeby i prostor zatemnit.

Při dramatické výchově máme tři hlavní typy uspořádání hráčů: Volný pohyb či rozmístění hráčů (využíváme tehdy, pokud se hráč má soustředit sám na sebe), kruh – kulatý stůl (je nejpřirozenější, nejkomunikativnější, zde jsou si všichni rovni) a poloaréna (část skupiny přihlíží druhé skupině, která např. improvizuje apod., hráči a přihlížející se tak cítí být jedním celkem). (Machková, 1999)

9.4 Pomůcky

Pro vedoucího bubínek, dále se hodí orffovy hudební nástroje, plechovky, chrastidla, klacíky, CD přehrávač, klavír, kytara nebo zobcová flétna. Užitečné mohou být i kusy barevného textilu s různým vzorem, klobouky, čepice, boty, stuhy. Tyto věci by měly být uloženy spíše na způsob „kouzelné truhly či skříně“. (Machková, 1999)

9.5 Knihovna

Teoretická literatura, metodická literatura, časopisy pro učitele, dětská literatura, dramatické texty (Machková, 1999)

10 Náročné situace

Náročné životní situace dle Čápa nastanou, když jsou požadavky na jedince značně vysoké nebo neobvyklé a podmínky pro jejich plnění nepříznivé až nebezpečné. Z různých stran se kladou požadavky různé až vzájemně se vylučující, dochází k nejistotám, váhání, obtížnému rozhodování a k nezdarům. (Čáp, 1996 str. 102)

Náročnou životní situaci nazýváme takovou situací, kdy naše běžné adaptační mechanismy nestačí na udržení naší přirozené rovnováhy s okolním prostředím. (Kopecká, 2015 str. 158)

Náročné životní situace se týkají nejen dospělých, ale i dětí. Vnímavost a odolnost vůči určitým tlakům a nárokům životního prostředí se během jednotlivých vývojových období mění. Například pro dítě v předškolním věku bude jiná náročná životní situace než pro batole či kojence. Základní mechanismy, kterými se vyrovnáváme s náročnými životními situacemi jsou po celý život v podstatě stejné. Ale reakce na tyto situace se v průběhu života mění. (Kutínová, 2015)

10.1 Konfliktní situace

Dle Kutínové může konfliktní situace znamenat spor, roztržku, střetnutí, zápas dvou stran nebo konflikt mezi dvěma dětmi ve škole, mezi učitelkou a rodiči, nadřazeným a podřazeným apod. Řešení konfliktních situací je závislé na výchově. (Kutínová, 2015 str. 2)

10.2 Resilience

Definice resilience je konsensus v tom, že jde o schopnost zvládnout konfrontaci s výrazně nepříznivými okolnostmi. (Šolcová, 2009 str. 11) Jde o proces, jenž v čase fluktuuje a může se odvíjet od faktorů stojících mimo dítě. Dříve se hledala u dětí jako u dospělých, jako osobnostní rys či charakteristika, kdy se jedná o schopnost vypořádat se účinně se stresem a nepřízní. Rozhodující je tedy pozitivní adaptace. *Pozitivní adaptace je úspěšné splnění dané vývojové úlohy.* (Šolcová, 2009 str. 11) Ukázalo se, že k resilienci u dětí vedou někdy zcela neočekávané cesty. Také platí, že úspěšné překonání jednoho typu protivenství neznamená úspěšné překonání jiného typu nepříznivých okolností. Tedy resilience je diferencovaná. Z pohledu konkrétní situace označuje faktor resilience naši schopnost zůstat v určité situaci v klidu a nenechat nad sebou zvítězit emoce. (Šolcová, 2009), (Mourlane, 2013)

PRAKTICKÁ ČÁST

V praktické části své diplomové práce se zabývám tím, zda využití metod a technik dramatické výchovy je efektivním nástrojem pro to, aby si děti předškolního věku osvojily bezpečné a správné chování ve vybraných náročných životních situacích.

Tento výzkum jsem se rozhodla zrealizovat na základě toho, že problematika bezpečného chování dětí v náročných situacích je velmi aktuální a přesto podceňovaná. Na základě analýzy ŠVP mateřských škol, shledávám, že se příliš touto problematikou nezabývají. Proto jsem začala hledat nejvhodnější řešení. Myslím, že řešení těchto situací si musí děti prožít. Tato zjištění mě vedla k využití dramatické výchovy.

Pro zkoumání dané problematiky jsem zvolila formu kvalitativního výzkumu s obohacením o doplňkový dotazník. V dotazníku zjišťuji, zda rodiče předcházejí či vystavují své děti rizikům. Vyplnili ho rodiče dětí, které se zúčastnili mého výzkumu, ale také rodiče nezúčastněných dětí z mateřských škol v Plzni.

Hledala jsem odpověď na výzkumnou otázku: Je efektivní využívat metody a techniky dramatické výchovy k osvojení si poznatků a dovedností vedoucích ke vhodné a bezpečné reakci dítěte předškolního věku při řešení náročných životních situací?

Jako metody výzkumu jsem zvolila rozhovor s dětmi a pozorování. Výsledky výzkumu jsou přehledně převedené do grafů a následně vyhodnoceny v diskusi.

Hlavní část praktické části tvoří čtrnáct vybraných náročných a nebezpečných situací, které mohou děti předškolního věku v životě potkat. Pro zjištění efektivity DV byly děti individuálně dotazovány před dramatizacemi situací a následně jeden až dva týdny po dramatizaci. Vše je s dětmi společně zdramatizováno prostřednictvím různých metod a technik.

11 Cíl práce

Cílem této práce je zjistit, zda je efektivní využití technik a metod dramatické výchovy při osvojování si bezpečného a správného chování dětí předškolního věku ve vybraných náročných situacích. Správným chováním je myšleno takové chování, které neohrožuje zdraví a život dítěte samotného, ani nikoho jiného.

Pro dosažení cíle je nutno splnit následující body:

1. Načrpat teoretické znalosti z různých zdrojů o dramatické výchově, jejích metodách a technikách, dále o vývoji dítěte od tří let až do školní zralosti včetně, znalosti z psychologie, zvláště vývojové psychologie, a z oblasti zvládnutí náročných životních situací a vše s nimi spojené.
2. Nastudovat vhodné metody a pozorování k odpovědi na mou výzkumnou otázku.
3. Pro dokázání efektivnosti dramatické výchovy při osvojování si správného chování dětí ve vybraných náročných situacích zrealizovat před a po dramatizaci vždy individuální rozhovor, následně jej vyhodnotit dle odpovědí dětí. Odpovědi, zda byly vhodné či ne, pro přehlednost zobrazit v grafech a vložit do výsledků.

12 Výzkumná otázka

Je efektivní využívat metody a techniky dramatické výchovy k osvojení si poznatků a dovedností vedoucích ke vhodné a bezpečné reakci dítěte předškolního věku při řešení náročných životních situací?

13 Charakteristika výzkumného vzorku

Svůj výzkum jsem zrealizovala v heterogenní třídě jednotřídní mateřské školy, kde pracuji, s dětmi ve věku od tří do sedmi let. Celkový počet dětí ve třídě je 24. Dívky i chlapci. V období realizace výzkumu docházela do třídy jen polovina dětí, převážně pěti až šestiletých, však pro dramatické hry to byl počet velmi příhodný. Pro dramatizaci situací byla naše heterogenní třída stále nabízející dětem širokou škálu sociálních rolí, příležitostí k nápodobě a k osvojení si různých strategií chování velice vhodná a při té příležitosti děti získaly do dalšího života mnoho dalších cenných zkušeností. S dětmi jsem uskutečnila také rozhovory, dramatické činnosti jsme společně reflektovali, a nejen vyvodili společně nová pravidla pro bezpečné chování, ale také jsme si je v průběhu výzkumu osvojily a zažily.

14 Výzkumné metody

Během mého výzkumu jsem zvolila metodu zúčastněného pozorování v případě učení se dětí pomocí dramatické výchovy. Dále jsem provedla rozhovor s dětmi, a to individuálně před i po pozorování, kde se děti vybranou metodou učily, jak se správně zachovat v náročných situacích. V průběhu mého výzkumu neuvádím v mé práci všechny dramatizované situace s podrobným zpracováním všech pomůcek, konkrétních uspořádání hráčů, daných podmínek a jednotlivých domlouvaných pravidel, pokud nebyly pro výzkum podstatné. Pro zajímavost jsem také připravila krátký dotazník pro rodiče dětí zaměřený na to, zda si uvědomují vážnost těchto situací a jestli na ně děti připravují, nebo s nimi o nich alespoň mluví.

14.1 Pozorování

„Pozorování je metodou, kdy potřebné informace získáváme bezprostředním smyslovým náhledem. Cílem pozorování je popis problému a z něho vyvedená interpretace problému.“

(Metodologie výzkumné práce, 2014 str. 11)

Děti z heterogenní třídy už velmi dobře znám, jelikož s nimi, až na pár výjimek u tříletých dětí, pracuji druhým rokem. Máme spolu přátelský a vřelý vztah. Už se orientuji v jejich znalostech a dovednostech, v jejich chování a sociálním postavení v naší třídě. Při dramatizaci v naší velmi přátelské atmosféře se i ty stydlivější děti rády dobrovolně zapojují.

14.2 Rozhovor

„Rozhovor neboli interview (řízený rozhovor) je metoda sběru dat, ve které tazatel (výzkumník nebo pověřená osoba) klade otázky informantovi (účastníku výzkumu). Tazatel shromažďuje data od informanta, který data poskytuje. Síla rozhovoru spočívá v tom, že výzkumník může klást dodatečné otázky, aby si upřesnil získané informace.“ (Metodologie výzkumné práce, 2014 str. 29)

Rozhovor jsem s dětmi provedla individuálně vždy před dramatickou výchovou. Odpovědi jsem si zapisovala k předem připraveným otázkám. Po dramatizaci jsem s dětmi za 2 týdny opět provedla rozhovor, kde jsem se ptala na totéž jako předtím. Hodnotila jsem vhodnost

odpovědí, a tím shledávala, jestli bylo učení se danou metodou efektivní. Některé děti ovšem odpovídaly správně již před učením. Udržet si pozornost mladších dětí ve věku tří a čtyř let bylo náročnější. Proto jsem přistupovala k dětem zcela individuálně. Některým dětem jsem položila nejprve jen sedm otázek a až druhý den dalších sedm. Mladším dětem jsem takto najednou položila pouze dvě až čtyři otázky. Chybné odpovědi dětí právě po dramatizaci jsem pro přehlednost odlišila červenou barvou textu.

14.3 Dotazník

„Prostředek pro sběr dat, který vyplňuje zkoumaná osoba. Dotazníky slouží k získávání informací o myšlení, zkušenostech, pocitech, postojích, názorech a znalostech, hodnotách a intencích.“ (Metodologie výzkumné práce, 2014 str. 29)

Některé z předškolních dětí už předem odpovídaly správně. Bylo vidět, že už se o těchto situacích někdy dříve dozvěděly. Zajímalo mě, jestli si to pamatují ze školky, nebo zda to s nimi probírají doma rodiče. Dotazník je tedy zaměřen na pohled rodičů, zda si vůbec uvědomují, jaké situace mohou nastat, že mohou být pro děti náročné i nebezpečné, a jestli je s nimi doma někdy probírají. Tento dotazník je tedy k mému výzkumu spíše doplňující, proto jej včetně výsledků uvádím až v přílohách této práce.

Respondenti jsou rodiče dětí navštěvující 2 mateřské školy v plzeňském kraji.

15 Situace

15.1 Horký den, jdeme se koupat

Cíl

Cílem této dramatické hry je osvojit si na základě prožitku vědomost (poznatek), že k vodě a do vody smíme pouze v doprovodu rodičů či s jiným dospělým, k vodě nechodíme sami, ani sami nikdy nikoho z vody nezachraňujeme.

Metody a techniky

Dramatická hra s využitím metody hra v roli, učitelka je v roli vypravěče (boční vedení) na místě, kde vše dobře vidí, posouvá děj dopředu, dává otázky dle momentální situace tak, aby ji ujasnila a přiměla děti k aktivní účasti na řešení konkrétního problému, dále zvuková koláž a simultánní improvizace.

Organizace v prostoru: volné rozmístění hráčů

Dramatizace

Nejprve se děti seznamují s prostředím, kde se bude dramatická hra odehrávat. Učitelka má plážovou tašku s dekou, kloboučkem, slunečními brýlemi, plovacím kolem a rukávky. „Děti, připravila jsem si tyto věci na dnešní výlet. Je hrozné horko, sluníčko svítí. Představte si, že je vám také horko, pojd'me se projít v tom horku. Vidím, jaké je vám také horko. Pojd'te se podívat, co mám v tašce, hádejte, kam mám asi namířeno? Půjdeme společně na pláž..., kde ji najdeme..., jak vypadá?“ Následně děti vytváří pláž a řeku pomocí šátků, poté hádají téma o čem hra bude a co se bude s připravenými pomůckami zřejmě odehrávat. Následuje vžití do prostředí – děti napodobují zvuky řeky a jejího okolí a simultánní improvizace: předvádí pohyby ryb, plavců, představují, že jsou na pláži u vody, sedají si kolem řeky, máchají si nohy. Učitelka podává plážovou tašku jednomu z děvčat a zároveň je tím uvádí do role maminky, ta si hned vybírá do role svého syna-Romču, a nasazením černých brýlí vstupuje do hry v roli i kamarádka Ivana.

Začíná příběh. Učitelka je v roli vypravěče (boční vedení), vybrané děti v roli nejprve naslouchají a předvádí, poté dle sebe dále improvizují.

„Romča jde dnes s maminkou a její kamarádkou Ivanou na koupaliště. Je velké horko a moc se těší. Přijdou k vodě, rozloží deku, a poněvadž Romča neumí plavat, tak mu maminka dá rukávky a ještě kruh, a poté jdou všichni do vody.“

Po vykoupání si lehají na deku a opalují na sluníčku.

Učitelka přeruší situaci kladením otázek:

„Mohli bychom do vody skočit? Kdo by skočil? Proč bys neskočil?...

Co by se mohlo stát, kdyby do řeky někdo před tím něco hodil, třeba skleněnou lahev?“

Děti se společně dohodnou o bezpečném vstupu do vody a předvádí bezpečné koupání. Když vylezou z vody ven, jdou se položit na deku a oschnout. Učitelka dále vkládá otázky a děti následně reagují.

„Co se nám může stát v horku na sluníčku? Na co nesmíme zapomenout?“

Děti za vedení učitelkou vybírají nejvhodnější odpovědi, předvádí, jak se mažou opalovacím krémem a berou si sluneční brýle, pijí (simultánní improvizace).

Příběh pokračuje (boční vedení učitelkou). „Maminka se s Ivanou pořád jen baví na dece. Už je Romčovi horko a chce se jít zase koupat. Ale nikdo s ním nechce jít. Nikdo si ho nevšímá. Děti na něj od vody začínají volat, ať jde za nimi. Děti vybízené učitelkou na něj volají, přesvědčují ho. Romča se rozhodne, že půjde sám, protože si myslí, že když bude opatrný, nic se mu nemůže stát. Jde k vodě, koupe si jen nožičky, protože ví, že neumí plavat a do hloubky nesmí. Ale na hladině něco plave. Je to krásný motýl a topí se.“ Dítě předvádějící topícího motýlka improvizuje – střídavě se přikrývá a odkrývá šátkem. Učitelka topení se motýlka dramaticky popisuje. „Zdá se, že je blízko od břehu, a tak se Romča rozhodne jít ho zachránit.“

Řešení navrhované dětmi

Děti postupně hledají řešení, která jsou následně improvizována.

- **1. řešení:** Půjde pro něj, přestože nemá rukávky ani kruh, vždyť je to blízko.
Hra v roli s komentářem učitelky se střídá s improvizací dětí:
„Romča jde pouze na kraj, kde vystačí, snaží se dosáhnout na motýlka, ale najednou šlápne do prázdna a je pod vodou. Topí se.“

Učitelka přerušuje hru, ptá se, co znamená, když se někdo topí, vyzívá děti k představě tonutí, zavřením očí, zvukovou koláží bublající vody, poté se ptá na jejich pocity a nápady možné záchrany. Děti radí, co je třeba v hloubce dělat, chlapec pokračuje, improvizuje: Kope nohama, pořádně plácá rukama, odstrkává rukama vodu a nad vodou křičí o pomoc. *Maminka ho slyší a včas mu pomáhá.*

- Děti reflektují a společně s učitelkou shrnují: Nikdy nejdu do vody sám, i když si myslím, že umím plavat. Ještě nejsem tak velký, abych mohl být výborný plavec či abych na kraji všude dobře vystačil. Když se začnu topit, snažím se dělat co největší rámus, nejlépe volat o pomoc, aby si mě někdo všiml a pomohl mi.

- **2. Řešení:** dle návrhu dětí: Vratí se pro rukávky a kruh a pak teprve půjde motýlka zachránit.

Hra v roli dle bočního vedení učitelky, improvizace: „Romča se snaží motýlka dostat z vody ven, ale náhle už nevystačí a najednou ho proud unáší pryč. A tak křičí o pomoc. Situace se opakuje, maminka je daleko, zachraňuje jej cizí člověk.“ Ostatní děti improvizují záchranu.

- Děti reflektují a společně s učitelkou shrnují: Ani s kruhem nejdu do vody sám, aniž by o tom věděla maminka. Proud mě odnese pryč a já se ztratím a ještě onemocním, protože budu ve vodě tak dlouho, dokud mi někdo nepomůže, bude mi zima.

- **3. řešení:** Řekne kamarádovi Pavlíkovi, ať mu pomůže motýlka zachránit.

Hra v roli dle bočního vedení učitelky, následná improvizace: „Snaží se motýlka chytit, ale skluzuje do hloubky.“ Děti hledají řešení a rozhodují, že Pavlík mu pomůže. „Pavlík mu pomáhá, ale stahuje ho do hloubky také. Topí se oba, volají o pomoc, snaží se udržet nad hladinou. Děti přichází s nápadem, aby si vzájemně pomohli. Výsledkem je, že jeden druhého ještě více potápí, neudrží se tak nad hladinou.“ Jeden chlapec se rychle zapojuje s tím, že bude hrát tatínka a improvizuje záchranu dětí.

- Děti reflektují a společně s učitelkou shrnují: Jedině dospělého poprosím, aby šel do vody sám.

- Co když se topí kamarád? Rychle běžím za někým dospělým a povím mu o tom kdo se topí a kde se topí. Také mohu pomoci kamarádovi tím, že mu hodím do vody něco, čeho by se případně mohl chytit.
- **4. řešení:** improvizované dětmi: Vrátil se za maminkou a půjde motýlka zachránit s ní. Maminka jde s ním a motýlka společně vyloví.
 - K vodě sám jsem vůbec neměl jít, platí, co řekne maminka.

5. řešení: improvizované po společných návrzích (reflexe dětí), jak by příběh mohl dopadnout, aby vše skončilo dobře: Nejprve říká mamince, co se děje a ptá se, zda může motýlka jít zachránit. Vezme si na sebe alespoň rukávky, nebo kruh. Někdo ho může omylem do vody strčit. Motýlka vyloví, ale maminka je blízko a dává na něj dobrý pozor.

- Děti reflektují a společně s učitelkou shrnují: K vodě nikdy nejdu sám, aniž bych o tom řekl mamince nebo jinému dospělému, který mi k vodě doprovází. Pokud mi maminka dovolí jít k vodě pouze nohama, kde vystačím, budu opatrný, raději si vezmu rukávky, kdybych spadl do hloubky.

Rozhovor

Otázka: Jsi na koupališti, maminka už nechce jít do vody, kamarádi ale ve vodě jsou a volají tě. Jak se zachováš? Pokud jsi šel k vodě, topí se tam motýlek, zachráníš ho?

Vysvětlíme si, jak vypadá, když se někdo topí a co má dítě dělat, kdyby se ono samo topilo.

Chlapec, 6 let

Odpověď před dramatizací – „Nikdy bych k vodě nešel sám, ani za kamarády, mohou tam mít maminku.“

Odpověď po dramatizaci – „K vodě sám nepůjdu, motýlka zachráním jedine s maminkou. Sám bych se utopil.“

Chlapec, 6 let

Odpověď před dramatizací – „Když mi to maminka nedovolí, půjdu alespoň nožičkami za kamarády, motýlka nezachráním, kamarádovi povím, ať do vody nechodí, zakřičím na něj.“

Odpověď po dramatizaci – „Nepůjdu do vody bez maminky, nebudu motýlka zachraňovat sám. Utopil bych se.“

Dívka, 3 roky

Odpověď před dramatizací – „Ano, půjdu alespoň nožičkami a motýlka zachráním, já plavat umím.“

Odpověď po dramatizaci – „Nepůjdu bez maminky k vodě ani zachránit motýlka. Můžu se utopit.“

Dívka, 6 let

Odpověď před dramatizací „Vezmu si rukávky a půjdu k vodě, o motýlkovi řeknu mamince a pak až ho zachráním, aby to maminka věděla. Mohla bych se utopit.“

Odpověď po dramatizaci – „Nepůjdu k vodě bez maminky, ani motýlka sama nezachráním. Neumím plavat.“

Dívka, 6 let

Odpověď před dramatizací – „Půjdu na kraj nohama, motýlka tam nechám, abych se neutopila, když se někdo bude topit, řeknu to staršímu bráchovi.“

Po Odpověď po dramatizaci – „Nepůjdu nikam bez mamky, motýlka nemůžu sama zachraňovat. Můžu se utopit.“

Chlapec, 6 let

Odpověď před dramatizací – „Nepůjdu nikam, utopil bych se.“

Odpověď po dramatizaci – „Nepůjdu, nezachráním sám. Jen s maminkou. Můžeme se utopit.“

Chlapec, 6 let

Odpověď před dramatizací – „Půjdu, a motýlka zachráním. Nevím, co bych dělal, kdyby se někdo topil, ani nevím, jak to poznám.“

Odpověď po dramatizaci – „Nepůjdu sám, motýlka nezachráním. Musím to říct mamce. Můžu se utopit.“

Dívka, 5 let

Odpověď před dramatizací – „Půjdu za kamarády nožičkama do vody a motýlka zachráním.“

Odpověď po dramatizaci – „Nikam nesmím bez maminky, můžu se utopit.“

Dívka, 6 let

Odpověď před dramatizací – „Půjdu alespoň nohama za kamarády k vodě, zachráním motýlka, umím plavat.“

Odpověď po dramatizaci – „Ne, musím jít jedině s maminkou, abych se neutopila.“

Chlapec, 5 let

Odpověď před dramatizací – „Nepůjdu, utopil bych se.“

Odpověď po dramatizaci – „K vodě jen s mamkou, motýlka zachrání ona. Já se můžu utopit.“

Chlapec, 5 let

Odpověď před dramatizací – „Zkusím jít za kamarády nohama do vody, motýlka zachráním, umím plavat.“

Odpověď po dramatizaci – Nepůjdu k vodě sám, ani motýlka zachránit. Poprosím maminku.“

Dívka, 5 let

Odpověď před dramatizací – „Nepůjdu, bojím se.“

Odpověď po dramatizaci – „Půjdu jedině s maminkou, abych se neutopila. Motýlka zachrání se mnou.“

Dívka, 5 let

Odpověď před dramatizací – „Půjdu do vody opatrně, motýlka nebudu zachraňovat. Nevím proč.“

Odpověď po dramatizaci - „Nepůjdu k vodě sama, motýlka sama nezachráním, musím vše říct mamince. Sama se můžu utopit.“

Dívka, 4 roky

Odpověď před dramatizací – „Nepůjdu k vodě, nevím proč.“

Odpověď po dramatizaci – „Nepůjdu k vodě bez maminky, nesmím. **Motýlka zachrání sama.**“

Vyhodnocení rozhovoru

Tři chlapci ve věku 5–6 let odpověděli před dramatizací správně, že by k vodě bez maminky nikdy nešli, protože si byli vědomi, že by se mohli utopit. Ostatní děti by k vodě šly, z toho tři by motýlka nezachránily, zde pochopily, že při vstupu hlouběji do vody už by se mohly utopit. Zbytek dětí by motýlka zachránil. Dvě dívky by k vodě nešly, ale jedna nedovedla svou odpověď vysvětlit, druhá pouze ze strachu všeobecně.

V rozhovoru po dramatizaci odpověděla chybně pouze jedna teprve čtyřletá dívka. A to pouze z poloviny. Na první otázku: „Půjdeš k vodě sama bez maminky, když tě budou kamarádi volat?“ zde správně odpověděla, že nepůjde, důvod že nesmí. Chtěla jsem po dětech, aby na základě prožitku situace přišly na to, proč nesmí k vodě samy – aby se neutopily. V druhé otázce chybně odpověděla, že motýlka sama zachrání. Zeptala jsem se, jestli ho opravdu zachrání sama, tak odpověď potvrdila. Následně jsem vysvětlila, proč s odpovědí nejsem spokojená a připomněly jsme si spolu co probíhalo v dramatizaci. To už pomohlo a dotazovaná si uvědomila svou chybnou odpověď. Před dramatizací dotazovaná odpověděla, že by k vodě sama nešla, ale nedokázala svou odpověď nijak odůvodnit.

Pozorování

Maminka na dece byla šestiletá holčička, chlapec představující jejího syna byl téměř šestiletý, motýlek byla pětiletá holčička a tři tříleté děti hrály kamarády.

Reflexe: Tato dramatizace byla jedna z nejzajímavějších pro děti. Všechny děti si toužily alespoň vyzkoušet plavat v naší úžasné řece, zaujatě se zapojily do přípravy, kdy musely pracně vytvořit řeku i okolí. Naše voda je opravdu bavila, každý měl zájem se aktivně zapojit do dramatizace. Děti postupně přicházely na řešení, zde dokázaly řešit situaci téměř ihned správně, musela jsem jim pokládat otázky typu: „Co by se stalo, kdyby...“ A bylo vidět, že když si situaci mohly samy prožívat, velmi dobře nad vším přemýšlely, až jsem byla překvapená, že někteří před dramatizací by nereagovali bezpečně. Zde jim šlo vše přirozeně tak jak má. Celý tento prožitek je nabádal ke správnému řešení sám od sebe. Závěrečná

reflexe ukázala jednak na aktivní zapojení a zaujetí dětí, jednak na hluboké dojmy z prožitku, spojila prožitky z dramatizace se svými vlastními a dalšími zkušenostmi dětí, jako je podobná situace u bazénu. Ve společné diskusi jsme shrnuli všechny poznatky.

15.2 Lhát se nesmí

Cíl

Cílem této dramatické hry je osvojit si na základě prožitku vědomost (poznatek), že lhát se nemá.

Metoda

Metoda horké křeslo

Organizace v prostoru: kruh s menším odstupem učitelky na židli.

Dramatizace

Učitelka děti seznámí s tím, že je moc smutná, neboť se něco přihodilo, někdo něco zničil, což se může stát přeci každému, ale zachoval se špatně. Učitelka dále sdělí, že si spolu zahrají hru, kde děti mohou zjistit, co a jak se přihodilo.

Učitelka se nyní jmenuje Pét'a, který něco provedl, nasadí si kšiltovku, sedá si do křesla, drží při tom knihu a tváří se velice provinile. Děti zkusí samy zjistit, co se stalo, kladou Pét'ovi otázky. Po dohodnutém pravidlu se ptá pouze ten, kdo má mikrofon (kuželku), a pak postupně děti zjišťují od učitelky v roli Péti, co se stalo:

Petřík Roztrhl v knížce list.

- Rychle ji zavřel a dělá jakoby nic. Bojí se přiznat.
Děti hledají pro Pét'u řešení, nabízí postupně (s mikrofonem) řešení situace. Dle rad dětí učitelka – Pét'a shrnuje důvody dětí k přiznání se a opravě knihy:
 - Knížka nemůže zůstat roztržená, mohl by se ztratit roztržený list a už bychom si nikdy nemohli prohlédnout nebo přečíst, co na té stránce bylo, a mohlo by to pokazit celý příběh, tedy i celou knihu.

- Učitelka si sundá čepici, pochválí děti, a opět přechází do role Péti a sedá si do křesla se slovy, že Pét'a lhal, je to jinak. Děti pomocí otázek zjišťují situaci: Chce jí vyhodit do koše, stejně jí zničil, také si jí tam už nikdo nevšimne, a tak se na něj nebude nikdo zlobit. Děti nachází důvody, proč situaci změnit, vůbec se na Pét'u nezlobí, soucítí s ním. Závěr, k jakému společně došli:
 - Knihy se nevyhazují. Pouze roztržená stránka se dá opravit a kniha nám může dál sloužit. Nikdo se nebude zlobit, když jsem to udělal nechtěně, proto se přiznám a omluvím se.
- V další situaci učitelka Pét'a, svede vytržení a roztržení strany na někoho jiného – na ostatní děti. Děti jsou ze situace rozhořčeny a zmateny. Učitelka si sundává kšiltovku a opakuje obvinění Péti. Ptá se dětí, jak se cítí. Děti své pocity vyjadřují a chtějí, aby se Pét'a přiznal. Závěr situace:
 - To je zbabělé. Kdyby to udělal kamarád mně, také by se mi to nelíbilo.
- Děti jsou nedočkavé na poslední situaci. Zde se však Pét'a přizná a omluví. Děti hodnotí, že je to správné, odpouští mu.

Rozhovor

Otázka: Co uděláš, když si budeš ve školce prohlížet knížku a omylem roztrhneš stránku?

Chlapec, 6 let

Odpověď před dramatizací – „Přiznám se, omluvím se, hlavně nesmím lhát.“

Odpověď po dramatizaci – Stejná odpověď.

Chlapec, 6 let

Odpověď před dramatizací – „Koupím novou, nebo raději stránku sám slepím, možná to řeknu paní učitelce.“

Odpověď po dramatizaci – „Řeknu to paní učitelce a omluvím se.“

Dívka, 3 roky

Odpověď před dramatizací – „Knihu spravím, někdo větší mi pomůže, kdyžtak.“

Odpověď po dramatizaci – „Řeknu to paní učitelce a řeknu: „Promiňte.““

Dívka, 6 let

Odpověď před dramatizací – „Slepím to, zavolám paní učitelku, možná.“

Odpověď po dramatizaci – „Řeknu to paní učitelce, omluvím se, důležité je se přiznat.“

Dívka, 6 let

Odpověď před dramatizací – „Řeknu to paní učitelce“

Odpověď po dramatizaci – „Řeknu to paní učitelce a omluvím se.“

Chlapec, 6 let

Odpověď před dramatizací – „Omluvím se paní učitelce.“

Odpověď po dramatizaci – „Řeknu to paní učitelce, omluvím se.“

Chlapec, 6 let

Odpověď před dramatizací – „Řeknu to paní učitelce a omluvím se.“

Odpověď po dramatizaci – Totéž.

Dívka, 5 let

Odpověď před dramatizací – „Zalepím to, umím to.“

Odpověď po dramatizaci – „Přiznám se paní učitelce a řeknu promiňte.“

Dívka, 6 let

Odpověď před dramatizací – „Řeknu to paní učitelce.“

Odpověď po dramatizaci – „Řeknu to paní učitelce a omluvím se.“

Chlapec, 5 let

Odpověď před dramatizací – Dlouho mlčí a neví co odpovědět.

Odpověď po dramatizaci - „Půjdu za paní učitelkou a pomůžu jí to opravit.“

Chlapec, 6 let

Odpověď před dramatizací –Neví, co by měl správně udělat.

Odpověď po dramatizaci – „Roztrženou stránku vyhodím, ale na nikoho to nesvedu.“

Vyhodnocení rozhovoru

Před dramatizací dvě děti odpověděly správně, že se musí přiznat a také omluvit. 2 děti by to paní učitelce řekly, jedno by se paní učitelce omluvilo, z čehož se dá usoudit i přiznání. 5 dětí by knihu dalo do původního stavu slepením, opravením samo, jeden s paní učitelkou.

Z rozhovoru je patrné, že po dramatizaci pouze jeden dotazovaný odpověděl špatně, však jen částečně. Zvolil si odpověď, která byla sice zdramatizovaná, ale byla považována za chybnou, a to i s odůvodněním, z části, že to na nikoho nesvede, poukazuje na to, co je pro něj z prožité situace podstatnější, a to neobvinít křivě někoho jiného. Před dramatizací nebyl schopen vůbec odpovědět, co by měl v této situaci dělat.

Pozorování

Děti dramatizace zaujala, aktivně se zapojily, kooperovaly při hledání řešení.

Reflexe: Děti se vracely postupně k pocitům Péti, který se trápil nad zničenou věcí, přirovnávaly situaci k jiným, které samy prožily (vylitý čaj, polévka, vykydnutý jogurt, nepořádek z bot v šatně a podobně). Zhodnotily řešení přiznání se jako úlevu od problému. Nakonec si děti samy zkusily opravit roztrženou stranu ze starého časopisu. Zjistily, jak je oprava náročná a nepřesná, že opravdu je třeba pomoci dospělého.

15.3 Kreslíme a malujeme jen na papír

Cíl

Cílem této dramatizace je osvětlit dětem, jaká jsou pravidla pro kreslení a malování, že záleží na tom, na co malují, a pokud se někdo jiný zachová nesprávně, jak toto nejlépe vyřešit.

Metoda

Dramatická hra s využitím metod a technik práce s rekvizitou, hra v roli, narativní pantomima a následná diskuse.

Organizace v prostoru: kruh, poloaréna.

Učitelka přinese do kruhu, kde děti sedí, voskovky. Zeptá se dětí, k čemu nám slouží. Každý, kdo je dostane do ruky řekne, co se s nimi dá dělat. Malovat, kreslit, vybarvovat, psát, ... Každý řekne jednu barvu, kterou zde vidí. A pak se učitelka zeptá, na co všechno můžeme voskovkami malovat. Děti odpovídají že na papír, na čtvrtku, na omalovánky atd. Po vyčerpání odpovědí se zeptá, na co se malovat voskovkami nesmí a proč. Poté se děti seznamují s prostředím, kde se bude dramatická hra odehrávat. Učitelka přinese malý stolek, na který položí papír a voskovky. Připraví velký formát papíru, který naaranžuje na zeď, případně na tabuli. Děti hádají, na co si dnes zahrajeme.

Dramatizace

Začíná příběh. Učitelka určí role, vypráví, děti předvádí, improvizují.

„Maruška maluje v pokojíčku voskovkami. Přijde její mladší sestřička, je ještě malinká. Vezme jí jednu voskovku a začne čmárat po zdi.“ Učitelka přeruší děj a zeptá se, co by měla teď Maruška dělat? Děti navrhnou různá řešení.

Řešení navrhované dětmi

- **1. řešení:** „Maruška vezme jinou voskovku a přidá se k ní.“
 - Ponaučení: Počmáraná, ani pomalovaná zeď není hezká a nejde to lehce změnit. Co se líbí mě, nemusí se líbit ostatním.
- **2. řešení:** „Nevšímá si toho a dál si maluje na papír.“
 - Ponaučení: Ne, za chvíli by mohl být počmáraný celý pokoj a rodiče by to stálo moc času a penězů to dát zase do původního stavu.
- **3. řešení:** „Řekne, ať to nedělá, může se malovat jen na papír, rodiče se budou zlobit.“
 - Ponaučení: I když kamarád přestane, měli bychom to rodičům říct, aby o tom věděli, mohli by se později zlobit.
- **4. řešení:** nejvhodnější varianta: „Nejprve řekne sestřičce, že se to nesmí, pokud neposlechne, rychle utíká za maminkou a poprosí jí o pomoc. I kdyby sestřička Marušku poslechla, Maruška jde mamince říct co se stalo, aby škody napravila.“

S dětmi si učitelka vysvětlí, proč se na zeď nekreslí, že se na zeď kreslit nesmí, že se nekreslí nikam na nábytek, pouze na papír nebo tam, kam dospělý určí.

Rozhovor

Otázka: Jak se zachováš, když na návštěvě u tebe doma začne kreslit na zeď tvůj velmi malý kamarád, nebo sourozenec, který z toho ještě nemá rozum?

Chlapec, 6 let

Odpověď před dramatizací – „Řeknu, ať to nedělá, poběžím k rodičům.“

Odpověď po dramatizaci – Stejná odpověď

Chlapec, 6 let

Odpověď před dramatizací – „Nedělej to, poběžím k rodičům, ať mu to řeknou.“

Odpověď po dramatizaci – Stejná odpověď.

Dívka, 3 roky

Odpověď před dramatizací – „Řeknu, ať to nedělá a poběžím za maminkou.“

Odpověď po dramatizaci – Stejná odpověď.

Dívka, 6 let

Odpověď před dramatizací – „Řeknu to mamce, ale nebudu žalovat.“

Odpověď po dramatizaci – „Řeknu mu, ať to nedělá, půjdu za mamkou, když to nepomůže, ale nechci žalovat, chci, aby mi pomohla.“

Dívka, 6 let

Odpověď před dramatizací – „Řeknu to rodičům.“

Odpověď po dramatizaci – „Řeknu mu, ať to nedělá, potom to půjdu říct mamce.“

Chlapec, 6 let

Odpověď před dramatizací – „Řeknu mu, ať to nedělá, půjdu to říct mamině.“

Odpověď po dramatizaci – Stejná odpověď.

Chlapec, 6 let

Odpověď před dramatizací – „Řeknu, aby to nedělal.“

Odpověď po dramatizaci – **Stejná odpověď. Nešel by za rodiči.**

Dívka, 5 let

Odpověď před dramatizací – „Vygumuji to, když to nejde, řeknu ať to nedělá, strčím do něj.“

Odpověď po dramatizaci – „Řeknu ať to nedělá, poběžím to říct mamince.“

Dívka, 6 let

Odpověď před dramatizací – „Řeknu to mamce.“

Odpověď po dramatizaci – „Řeknu mu, ať to nedělá a pak půjdu za mamkou. Tam jí to povím.“

Chlapec, 5 let

Odpověď před dramatizací - „Řeknu nedělej to, půjdu to říct mamce.“

Odpověď po dramatizaci – Stejná odpověď.

Chlapec, 6 let

Odpověď před dramatizací – „Seberu mu to a řeku mamce ať to utře.“

Odpověď po dramatizaci – „Řeknu mu nedělej to a pak to půjdu říct mamce, aby mi to pomohla očistit.“

Vyhodnocení rozhovoru

5 dětí vědělo přesně, co má dělat, aniž bychom situaci dramatizovali. 3 děti by rovnou běžely za rodičem. Jeden chlapeček by situaci vyřešil sám bez rodičů, vysvětlil by kamarádovi, že se to nedělá. Jedna holčička by situaci řešila také sama, ale i fyzicky. Jeden chlapeček by kamarádovi voskovku jednoduše sebral a mamince jen oznámil, že to má jít uklidit.

Po dramatizaci si všechny děti zapamatovaly správné řešení naprosto přesně, pouze jeden chlapeček opomenul jít za rodičem, kdyby ho kamarád neposlechl.

Pozorování

Určila jsem holčičku (3 roky), která byla mladší sestřička a začala malovat po zdi. Dále chlapečka (6 let), který musel situaci řešit. Chlapeček (6 let) a holčička (4 roky) představovali rodiče. Já jsem byla vypravěč.

Reflexe: Opět velké nadšení a 100% pozornost všech dětí během celého představení. Všechny se aktivně zapojovaly. Do dramatické hry jsem postupně vstupovala a měnila situaci, čímž jsem rozšiřovala počet variant a děti samy přicházely na to, která a proč je chybná, jaký by měla důsledek. Vzaly si ponaučení, že bychom neměli nic řešit násilím, ale také bychom neměli nic přehlížet, protože by rodiče potom měli hodně starostí s tím, jak vše dát do pořádku. Jde tedy o čas a pokud kamarád na návštěvě neposlechne nás, musíme co nejdříve informovat rodiče, aby nám pomohli situaci vyřešit. Někdy však může stačit pouze výzva staršího kamaráda. Pokud však už stihl zeď pomalovat, ba jen malinko, musíme za rodiči jít, aby o tom věděli a něco s tím případně udělali. Narazili jsme na problém se žalováním. Dětem jsem vysvětlila, že jsou situace jako tato, kdy by bylo špatné si takové věci nechat pro sebe a je důležité poprosit včas rodiče o pomoc. Není to tedy žalování, ale prosba o pomoc, kdy nám kamarád, nebo mladší sourozenec ničí zeď a nás neposlouchá.

15.4 Přišel hodný cizí pán

Cíl

Cílem této dramatické hry je osvojit si na základě prožitku vědomost (poznatek), že s cizím člověkem se nebavím, nikam s ním neodcházím, nic si od něj neberu, raději na něj upozorním rodiče.

Metoda

Dramatická hra s využitím metody hra v roli, učitelka je v roli také, nejprve v roli vypravěče, později změnou vzhledu nandáním klobouku na hlavu také v roli cizího pána. Je na místě, kde vše dobře vidí, posouvá děj dopředu, dává otázky dle momentální situace tak, aby ji ujasnila a přiměla děti k aktivní účasti na řešení konkrétního problému, zároveň při obměně vstupuje i do role cizího pána.

Organizace v prostoru: Nejprve se děti seznamují s prostředím, kde se bude dramatická hra odehrávat, následuje příprava. Děti zaparkovaly auta (velké molitanové kostky) na parkoviště, dveře do umývárny posloužily jako vchod do obchodu.

Dramatizace

Učitelka začíná vyprávět, vyprávění vhodně přerušuje a nechává prostor dětem, aby mohly své role hrát.

„Honzík čeká na maminku před obchodem se svou mladší sestřičkou. Zatím si povídají, co jejich pejskové (to jsou plyšáci) dělali dnes ráno. Kousek od nich vidí, že u auta na parkovišti stojí nějaký pán. Je tam dlouho, usmívá se a pozoruje je. Za chvíli přijde blíž a pořád se usmívá. Potom přijde až k nim a začne si s nimi povídat. Je hrozně hodný a říká, že zná jejich maminku. Potkal ji teď v obchodě a může je vzít zatím k sobě domů, protože maminka se na nákupu zdrží, je tam velká fronta. Pán říká, že se jmenuje Filip, bydlí kousek od nich a maminka až nakoupí, si je u něj po cestě vyzvedne. Však nejdůležitější je to, že říká dětem o tom, jak má doma krásné štěňátko, nabízí dětem možnost si ho jít pohladit, hrát si s ním, dát mu k jídlu granulky. Pán stále připomíná, že maminka to dovolila a že si děti pak u pána vyzvedne. Pán se ptá dětí, zda chtějí koupit zmrzlinu. Poté nabízí každému kinder vajíčko. A aby mu věřili, dá jim ho hned. A tak jim každému kinder vajíčko nabízí.“ Děti k tomuto bodu hrají v rozdělených rolích, pak se učitelka se ptá, co by správně měly udělat a děti pokračují, improvizují:

- **1. varianta:** Vezmou si je a jedou, jupí a hurá za pejskem! Učitelka si nasadí klobouk se slovy „Teď jsem cizí pán já,“ a přechází do role pána, demonstrativně vezme pod kabát děti a prohlásí, že už jsou jeho a nikdy už je mamince a tatínkovi nedá.
 - Děti zjišťují, že to je moc špatné rozhodnutí. Řešení společně reflektují, hledají chyby v řešení situace, navrhnou nová řešení. Hlavní zjištění: Pán by mohl lhát, maminku nezná a mohl by mi ublížit. Ukradne nás a maminka by s tatínkem velmi plakali, stýskalo by se jim po nás.
- **2. varianta:** Další děti, řeší situaci jinak. Přebírají roli. Kinder vajíčka vyndaná pánem z blízkého auta si vezmou, ale počkají na maminku, jestli jim dovolí jet s pánem pryč. Učitelka si ale nasadí klobouk, přechází do role pána, a děti vtahuje do blízkého auta, ze kterého vyndal kinder vajíčka.

Děti se brání a na radu ostatních křičí, jiné děti jim přichází na pomoc. Pán raději odjíždí pryč.

 - Děti společně řešení společně reflektují. Hlavní zjištění: Platí pravidlo, že si od cizích lidí nikdy nic nebereme. Ani se s nimi moc nebavíme, když u nás není někdo, koho dobře známe. Může nás pak snadno ukradnout, když si budeme od něj brát dobroty.

- Jedno z dětí podotýká, že v dobrotách by mohlo být i uspávadlo, potom by děti bylo jednoduché odnést pryč. Je navrženo nové řešení:
- **3. varianta:** Další vybrané děti v rolích si nic nevezmou a s pánem se nebaví. Pokud neodejde, půjdou čekat na maminku do obchodu ke dveřím a až přijde, všechno jí poví, protože pán by mohl chtít ukrást i jiné děti.
 - Děti společné řešení společně reflektují, usuzují, že to je správné rozhodnutí. Vyozené pravidlo: S cizími lidmi se nebavím, můžu o pomoc požádat i někoho jiného dospělého u obchodu, kdybych se bál čekat na maminku sám.

K této situaci v průběhu konečné reflexe jsme si ještě pověděli o tom, že pokud nám někdo cizí nabízí nějaké dobroty, nebo cestu autem, musíme to dospělému říct, protože musí zavolat policii a informovat ji o tom. Nějaké jiné děti nemusí být tak šikovné a mohly by s pánem odjet, a my je můžeme zachránit tím, že policie toho dospělého najde a postará se o něj, aby nikomu neublížil.

Rozhovor

Otázka: Stojíš před obchodem a milý pán, který říká, že zná maminku, ti nabízí kinder vajíčko, které má pro své děti, ale rád se rozdělí. Má totiž všechny děti rád. Vezmeš si od pána nabízené kinder vajíčko? Začne vyprávět o malém štěňátku, které mají doma. Nabídne ti, že tě vezme s sebou domů, abys mohl štěňátko nakrmit a pochovat si ho. Maminka přeci o všem ví, říká pán. Pojedeš s pánem?

Chlapec, 6 let

Odpověď před dramatizací – „Nevím, jestli si vezmu čokoládu, jo vezmu si ji, ale ten pán možná lže, nepojedu s ním, uteču.“

Odpověď po dramatizaci – „Nevezmu, nepojedu, půjdu rychle za maminou.“

Chlapec, 6 let

Odpověď před dramatizací – „Nevezmu si čokoládu, nepůjdu s ním, protože ho neznám, zavolám policii, nebo poprosím někoho dospělého, aby zavolal policii.“

Odpověď po dramatizaci – „Nevezmu, nepojedu.“

Dívka, 3 roky

Odpověď před dramatizací – „Vezmu si čokoládu, ale zkaží se mi zuby. Ano, půjdu s ním.“

Odpověď po dramatizaci– „Nevezmu, nepojedu.“

Dívka, 6 let

Odpověď před dramatizací – „Nevezmu si jí, nepůjdu s ním, počkám na maminku.“

Odpověď po dramatizaci– „Nevezmu, nepojedu.“

Dívka, 6 let

Odpověď před dramatizací – „Nevezmu si čokoládu, nepůjdu s ním, nevím proč. Půjdu za maminkou.“

Odpověď po dramatizaci – „Nevezmu, nepojedu.“

Chlapec, 6 let

Odpověď před dramatizací– „Vezmu si čokoládu a pojedu s pánem, když je hodný.“

Odpověď po dramatizaci – „Nevezmu, nepojedu.“

Chlapec, 6 let

Odpověď před dramatizací – „Ano, vezmu si ji. Pojedu s ním počkat na maminku.“

Odpověď po dramatizaci– „Nevezmu, nepojedu.“

Dívka, 5 let

Odpověď před dramatizací – „Vezmu si čokoládu, nepojedu s pánem, půjdu do obchodu počkat na maminku.“

Odpověď po dramatizaci– „Nevezmu, nepojedu.“

Dívka, 6 let

Odpověď před dramatizací – „Vezmu si čokoládu a pojedu.“

Odpověď po dramatizaci– „Nevezmu, nepojedu.“

Chlapec, 5 let

Odpověď před dramatizací– „Vezmu si čokoládu, pojedu a hlavně poděkuji.“

Odpověď po dramatizaci– „Nevezmu, nepojedu.“

Chlapec, 6 let

Odpověď před dramatizací– „Vezmu si čokoládu, poděkuji, ale nepojedu, protože se bez mamky bojím, půjdu za ní počkat do obchodu.“

Odpověď po dramatizaci – „Nevezmu, nepojedu.“.

Dívka, 4 roky

Odpověď před dramatizací – „Nepojedu, bojím se, bojím se si vzít čokoládu.“

Odpověď po dramatizaci– „Nevezmu, nepojedu.“

Dívka, 5 let

Odpověď před dramatizací – „Pojedu s ním, čokoládu si asi vezmu.“

Odpověď po dramatizaci– „Nevezmu, nepojedu.“

Dívka, 5 let

Odpověď před dramatizací– „Vezmu si čokoládu, pojedu.“

Odpověď po dramatizaci- „Nevezmu, nepojedu.“

Vyhodnocení rozhovoru

Před dramatizací šest dětí ze čtrnácti by s cizím člověkem bohužel odjelo. Devět dětí by si alespoň vzalo čokoládu. Z toho dvě hrdě prohlásily, že poděkují. Jedna dívka by se prostě jen bála jet, protože bez maminky nikam sama nechce. Bála by si i vzít čokoládu, když tam maminka není. Děti, které by pána odmítly, a on by přesto nepřestal děti obtěžovat, se rozhodly tak, že pouze čtyři děti půjdou raději za maminkou, alespoň se přesunou do obchodu na ní počkat. Jeden chlapec by vyhledal někoho jiného dospělého před obchodem, měl na paměti i policii. Jedna holčička by dál čekala na maminku venku, i když by pán stále naléhal.

Po dramatizaci jsem do všech odpovědí napsala stručně, že by si děti čokoládu nevezly a nikam by nejely. Takto totiž zněly odpovědi všech dětí bez zaváhání. Dramatizace této situace byla snad nejefektivnější ze všech. Bylo to patrné i z velmi sebejistého a rychlého odpovídání dětí bez jediného zamyšlení se.

Pozorování

Chlapec 6 let a dívka 3 roky hráli role dětí čekajících na maminku před obchodem. Neostýchaly se, hrály v roli, improvizovaly, nastalé problémy společně řešily. Do role nezávislého nakupujícího pána jsem vybrala šestiletého chlapce, pro přestrojení postačil klobouk. Chlapec se rychle vžil do role cizího pána, byl přesvědčivý, využil své fantazie a představy o člověku se skrytým zlým záměrem. Ostatní se soustředily, vzájemně respektovaly názory druhých, společně přemýšlely, komunikovaly při hledání správných řešení.

Děti čekaly na maminku před obchodem, odkud bylo vidět na parkoviště. Dveře z místnosti představovaly vchod do obchodu, parkoviště jsme si s dětmi vytvořili pomocí aut. Ke konci jsem převzala roli cizího pána, který na děti naléhal, aby si vzaly kinder vajíčko a jely s ním pryč autem podívat se na štěňátko.

Reflexe: Děti si prožily správná i chybná řešení, u chybných řešení i jejich důsledek. Nakonec reagovaly správně, odmítly veškeré nabídky cizího pána, dál jsme společně přišli s diváky na to, že pokud je pán neodbytný, poprosíme o pomoc někoho jiného, nebo půjdou do obchodu, kde na maminku počkají. Děti si také vyzkoušely, co by se stalo, kdyby s pánem odjely. Na moment, kdy jsem jim řekla, že pokud odjedou s cizím pánem, tak se může stát, že rodiče už neuvidí, myslím, nezapomenou. Vyzkoušeli jsme si prožitky jednak rodičů ztracených dětí, a jednak unesených dětí samotných, jak by se cítili, jak by se báli. Probrali jsme veškeré pocity v této velmi těžké chvíli.

Děti se do role velice dobře vcítily, aktivně se zapojovaly svými poznatky a radami, společně kooperovaly, zvláště při záchraně před únoscem.

Efektivnost k naplnění cíle byla v této dramatické hře 100%.

15.5 Když mi kamarád ubližuje

Cíl

Cílem této dramatizace je děti naučit základnímu slušnému chování mezi vrstevníky a jak řešit případné konflikty.

Metoda

Dramatická hra s využitím metody narativní pantomima.

Organizace v prostoru: poloaréna

Nejprve se děti seznamují s prostředím, kde se bude dramatická hra odehrávat. Učitelka vypráví příběh dvou dětí z mateřské školy. „Tomášek si hraje s autem na koberci. Přiběhne k němu Janička a v nestřežený okamžik mu autíčko sebere, jelikož se jí moc líbí a také si s ním chce hrát. Jenže Tomášek se o autíčko dělit nechce. Janičce ho vytrhne z ruky, Janička se brání a Tomáška s autíčkem uhodí do obličeje. Co se to stalo? Co bylo špatně a jak se k sobě mají kamarádi chovat?“

Dramatizace

Nejprve, než děti odpoví, učitelka je rozdělí na dvě poloviny. Za sukýnku si sednou děti, které budou Janička, a za kšiltovku si sednou děti, které budou Tomášek. Učitelka chce vědět, jak se děti asi cítily. Učitelka se začne ptát. „Tomášku, jak se cítíš, co se ti stalo?“ Děti odpovídají, že Tomášek je naštvaný, protože mu Janička sebrala autíčko. A s autíčkem si dál chtěl hrát. On si ho půjčil první. Dále děti odpovídají, jak se cítí. „Je naštvaný, rozzlobený, smutný, rozčilený, ublížený, nešťastný, rozrušený.“ Ukažte děti, jak se asi cítí, jak vypadá rozzlobený Tomášek? Děti pantomimou ukazují, využívají různá citoslovce a gesta. „A jak vypadá smutný Tomášek?“ Opět děti pantomimou předvádějí. „A teď Janička. Co jí se stalo?“ Ptá se učitelka. Děti odpovídají, že Janička si vzala Tomáškovu autíčko. Chtěla si ho také půjčit, hračky ve školce jsou všech. Asi se zapomněla zeptat Tomáška, nebo už si s autíčkem nehrál. „A jak se asi cítila Janička, když jí autíčko Tomášek nechtěl půjčit?“ Děti odpovídají, že byla smutná, polekala se, zlobila se, byla také naštvaná. Dále učitelka vyzve děti, aby předvedly, jak to asi vypadalo, když byla smutná, pak naštvaná. Učitelka se zeptá dětí, jestli se Janička zachovala správně, když se Tomáška nezeptala, o auto se prala, a ještě ho jím praštila. Vyzve Janičky, aby řekly, jak by se správně měla půjčovat od kamaráda hračka. Janičky se ptají, zda si mohou autíčko půjčit a ani nezapomenou hezky poprosit. Učitelka se zeptá, jak by bylo hezké, aby Tomášek reagoval? „Ano, můžeš si auto na chvíli půjčit.“ Také odpovídají, že si auto může půjčit, ale až za chvíli. Další otázka je na Tomáška, jak se má zachovat potom, co ho Janička uhodila. Tomáškové přes pokusy o vrácení rány dospívají k závěru, že pokud by Janička nepřestala zlobit, šli by za paní učitelkou požádat ji o pomoc. Poté si děti role vyměňují.

Rozhovor

Otázka: Když ti kamarád sebere auto, které sis vzal, a ještě tě s ním uhodí, jak se zachováš? A řekneš něco i kamarádovi?

Chlapec, 6 let

Odpověď před dramatizací – „Řeknu to paní učitelce, nebo ho poprosím, jestli mi autíčko půjčí a ať to nedělá, že je zlý.“

Odpověď po dramatizaci – „Řeknu, že se mi to nelíbí, aby už to nedělal. Pak to půjdu říct paní učitelce.“

Chlapec, 6 let

Odpověď před dramatizací – „Řeknu to paní učitelce, vyhubuji mu, protože jsem autíčko měl první a vezmu si ho. Oplatím mu to.“

Odpověď po dramatizaci – „Řeknu, že se mi to nelíbí, aby už to nedělal. Pak to půjdu říct paní učitelce.“

Dívka, 6 let

Odpověď před dramatizací – „Řeknu to paní učitelce, zakřičím na něj, ať to nedělá.“

Odpověď po dramatizaci – „Řeknu, že se mi to nelíbí, aby už to nedělal. Pak to půjdu říct paní učitelce.“

Dívka, 6 let

Odpověď před dramatizací – „Promluvím si s ním, zeptám se, proč od auta odešel, vezmu si jiné, nebudu žalovat.“

Odpověď po dramatizaci – „Řeknu, že se mi to nelíbí, aby už to nedělal. Pak to půjdu říct paní učitelce.“

Dívka, 6 let

Odpověď před dramatizací – „Řeknu to paní učitelce.“

Odpověď po dramatizaci – „Řeknu, že se mi to nelíbí, aby už to nedělal. Pak to půjdu říct paní učitelce.“

Chlapec, 6 let

Odpověď před dramatizací – „Řeknu to paní učitelce.“

Odpověď po dramatizaci – „Řeknu, že to nechci, aby už to nedělal. Pak to půjdu říct paní učitelce.“

Chlapec, 6 let

Odpověď před dramatizací – „Řeknu, že mu auto půjčím za chvíli.“

Odpověď po dramatizaci – „Řeknu, že se mi to nelíbí, aby už to nedělal. Pak to půjdu říct paní učitelce.“

Dívka, 5 let

Odpověď před dramatizací – „Chci, aby se omluvil, odejdu, když se neomluví.“

Odpověď po dramatizaci – „Řeknu, že se mi to nelíbí, tak ať to nedělá. Půjdu to říct paní učitelce.“

Dívka, 6 let

Odpověď před dramatizací – „Řeknu to paní učitelce.“

Odpověď po dramatizaci – „Řeknu, že se mi to nelíbí, aby už to nedělal, a kdyžtak to půjdu říct paní učitelce.“

Chlapec, 5 let

Odpověď před dramatizací – „Řeknu to paní učitelce.“

Odpověď po dramatizaci – „Řeknu, že se mi to nelíbí, že se to nedělá. Pak to půjdu říct paní učitelce.“

Dívka, 5 let

Odpověď před dramatizací – „Vezmu si jinou hračku.“

Odpověď po dramatizaci - „Řeknu to paní učitelce.“

Vyhodnocení rozhovoru

Zde z rozhovoru je zřejmé, že děti ví moc dobře, jak se správně mají zachovat. Většina ví, že takovou věc je potřeba paní učitelce říct, že s kamarádem mají promluvit apod. A to i bez dramatizace. Ale bohužel z praxe vím, že je pro děti často těžké ovládnout tyto emoce, také je pro ně někdy časově náročné jít za paní učitelkou, a tak si děti řeší situaci po svém, často nevhodně.

Pozorování

Reflexe: Děti velmi dobře spolupracovaly, bavilo je vymýšlet odpovědi, všechny se zapojily. Během následného rozhovoru bylo patrné, že si z dramatizace odnesly vše, co měly.

15.6 Šli jsme na houby aneb ztráta v lese

Cíl

Cílem dramatizace je, aby děti věděly, jak se správně zachovat, pokud se ztratí někde v lese, nebo v přírodě, kde je malá fluktuace lidí.

Metody a techniky

Dramatická hra s využitím metody hra v roli, učitelka je v roli také – na místě, kde vše dobře vidí, dává otázky dle momentální situace tak, aby ji ujasnila a přiměla děti k aktivní účasti na řešení konkrétního problému, diskuse.

Organizace

Nejprve se děti seznamují s prostředím, kde se bude dramatická hra odehrávat. Dětem učitelka oznámí, že si nejprve společně vykouzlí les. Děti rozmístily po herně dřevěné smrky, houby i některá lesní zvířátka ze stavebnice. Učitelka určí role, začne vyprávět a děti dramatizují.

Dramatizace

„Na houby chodit je prima. Ale musíme dávat pozor, abychom se neztratili. V lese vše vypadá stejně, bylo by hrozné se ztratit. Ani tu nejsou lidé, které bychom mohli poprosit o pomoc, jako když se ztratíme například ve velkém obchodě. Dnes šla do lesa na procházku Maruška s maminkou. Také jedna hodná teta s nimi šla. Ale když se náhodou Maruška zabere do svého stavění domečků pro skřítky, nebo do sbírání šišek, vzhledne a zjistí, že maminku nikde nevidí. Tak zavolá, ale nikdo neodpovídá. Maruška se ztratila. Co teď?”

Řešení navrhované dětmi

- **1. řešení:** „Utíká, jak nejrychleji umí, chce je najít.“
 - Ponaučení: Můžu se splést, budu utíkat jiným směrem a ztratím se ještě víc. Ještě se mi může něco stát. Odřu si koleno, píchnu se o klacek, vyvrknu si kotník.
- **2. řešení:** „Pláče a chodí po lese na různé strany, kam ji napadne.“
 - Ponaučení: Můžu se tolik leknout, že se rozpláču, ale když budu chodit po lese, ještě víc se ztratím a něco se mi může stát. Můžu i někam spadnout, protože přes slzičky tolik nevidím.
- **3. řešení:** „Schová se do nějakého křoví a ani nedutá, aby jí nenašel zlý vlk.“
 - Ponaučení: Maminka by mohla jít kolem a hledat mě. Nenašla by mě, když se schovám.
- **4. řešení:** nejschůdnější: „Volá maminku a stojí na místě, kde je dobře vidět a kde maminku viděla naposledy. Ani se nehne.“

Vysvětlíme dětem, proč nemají nikam chodit. Že by se jim mohlo něco stát a rodiče nebo paní učitelka si je vždy sami najdou tam, kde se ztratily. Můžou se vydat v lese špatným směrem a ztratit se ještě víc, budou se s maminkou pořád míjet. Je to jediná situace, kdy máme dovoleno křičet v lese.

Reflexe-dramatická hra na ztraceného kluka, který se v lese ztratil své mamince a ta ho teď hledá.

Metody a techniky

Dramatická hra s využitím metody hra v roli, boční vedení učitelkou, narativní pantomima, zvuková koláž, diskuse.

Organizace v prostoru

Všechny děti se rozmístí po prostoru herny. Po určení do rolí dvě děti budou umístěny do rohů místnosti naproti sobě. Učitelka zatáhne žaluzie pro částečné zatemnění herny.

Dramatická hra

Zahrajeme si hru na ztraceného kluka, který se v lese ztratil své mamince a ta ho teď hledá. Společně si utvoříme hustý tmavý les, kde se chlapec ztratil. Každý se promění a představuje rozvětvený strom. V lese se brzy šerí a mezi vysokými stromy nastává rychle tma. Děti postupně představují pohyby a zvuky, které mění a přidávají, společně utváří zvuky lesa: fouká vítr, šumí listí, hučí stromy, praskají větve, běhají zvířátka, ta také dělají různé zvuky, je slyšet lesní ptáky jako je kukačka, sova, sojka, káně,... Učitelka zvedá ruku a přerušuje hru.

Kde je ten ztracený chlapec? Učitelka vybírá jednoho z chlapců a říká, že se ztracený chlapec toulal dlouho po lese až do tmy, protože se sám snažil najít cestu domů, a proto mu zavážeme oči, aby se mohl lépe vžít do temného lesa.

A kde máme maminku? Učitelka vybírá jedno z děvčat a také mu zavazuje oči pro představu temného lesa. Poté opatrně doprovodí obě děti do rohů místnosti naproti sobě.

Učitelka vyzve maminku a chlapce, aby se šli vzájemně hledat. Mávnutím ruky hra pokračuje, děti se snaží vzájemně najít mezi ostatními dětmi představujícími les. Přerušení učitelkou: Teď porad'te, co by měli dělat, aby se rychleji našli? Děti ihned reagují získaným novým pravidlem: Ať stojí Honzík na místě a volá maminku. Hra pokračuje až do nalezení Honzika maminkou.

Děti reflektují formativním hodnocením, říkají své pocity z temného lesa a zvuků, popisují problémy dětí, které měly za úkol se v této atmosféře najít, vybrané děti popisují pocit ze situace a podělují se o zkušenosti z hledání, nejprve když se obě pohybovaly, a pak když jeden z nich zůstal stát na místě a volal. Pro velký zájem dětí se hra opakuje ještě dvakrát s jiným obsazením rolí. Nastává diskuse, děti se vyjadřují k tomu, jak bylo asi Honzíkovi, když se ztratil, jak bylo mamince. Co cítil asi Honzík, když ho maminka našla, co cítila asi maminka. Na to děti uplatňují své zkušenosti, snaží se vžít do situace maminek, předvádí improvizací jejich reakce.

Vyvození a upevnění pravidla: Když se ztratím, zůstanu na místě, abych nezabloudil ještě víc, a budu volat toho, s kým jsem šel, protože ten, s kým jdu, až mou ztrátu zjistí, se pro mě vrátí stejnou cestou a uslyší mě.

Rozhovor

Otázka: Jdeš s maminkou na procházku do lesa, možná budete sbírat i houby. Maminka telefonuje, ty ses zabral do hry v lese, a najednou maminku nikde nevidíš. Co teď uděláš?

Chlapec, 6 let

Odpověď před dramatizací – „Zavolám telefonem. Nikam nejdu, stojím na místě.“

Odpověď po dramatizaci – „Volám na maminku a stojím na místě, nehýbám se.“

Chlapec, 6 let

Odpověď před dramatizací – „Já si zapamatuji cestu a půjdu domů.“

Odpověď po dramatizaci – „Počkám na maminku, až mi najde.“

Dívka, 3 roky

Odpověď před dramatizací – „Zakřičím a poběžím někam maminku hledat.“

Odpověď po dramatizaci – „Zůstanu stát, ani se nehnu, ale volám na maminku.“

Dívka, 6 let

Odpověď před dramatizací – „Rozhlídnu se, půjdu za nějakým světlem, kde je třeba louka, zavolám mamince telefonem.“

Odpověď po dramatizaci – „Zůstanu stát na místě, volám na maminku.“

Dívka, 6 let

Odpověď před dramatizací – „Zakřičím, půjdu po svých stopách, vrátím se domů.“

Odpověď po dramatizaci – „Budu křičet a čekat, až mi najdou.“

Chlapec, 6 let

Odpověď před dramatizací – „Půjdu po lese hledat mamku.“

Odpověď po dramatizaci – „Nikam nejdu, budu na mamku volat, aby mě slyšela a našla si mě.“

Chlapec, 6 let

Odpověď před dramatizací – „Zůstanu stát, počkám a budu volat mamku.“

Odpověď po dramatizaci – Stejná odpověď.

Dívka, 5 let

Odpověď před dramatizací – „Uteču z lesa, budu potichu a budu dávat pozor na auta.“

Odpověď po dramatizaci – „Počkám na maminku, nikam nepůjdu, budu jí volat.“

Dívka, 6 let

Odpověď před dramatizací – „Hledám mamku, volám na ni.“

Odpověď po dramatizaci – „Zůstanu stát a volám o pomoc.“

Chlapec, 5 let

Odpověď před dramatizací – „Budu se bát, budu plakat, budu stát a budu potichu.“

Odpověď po dramatizaci – „Zůstanu stát a volám mamku.“

Chlapec, 6 let

Odpověď před dramatizací – „Půjdu za mamkou.“

Odpověď po dramatizaci – „Zůstanu stát a volám na maminku.“

Vyhodnocení rozhovoru

Pouze dvě děti věděly, jak se zachovat v této situaci již před dramatizací. Jeden chlapeček by nikam nešel, ale nevěděl důvod. Důvodem by byl pouze obrovský strach, jistě by i hodně plakal. Téměř všechny děti by se vydaly buď domů, nebo maminku hledat. Je vidět, že už takto malé děti v některých případech počítají s tím, že u sebe mají mobilní telefon.

Po dramatizaci všichni odpověděli správně.

Pozorování

Určila jsem chlapečka (5let), který se ztratil v lese, holčičku (6 let), která byla maminka. Já jsem byla vypravěč. S velkým zájmem děti tiše pozorovaly situaci, na výzvu vždy samozřejmě reagovaly. Ukázali jsme si jak v první, tak druhé dramatické hře, že pokud se někde vydají, nejen že se s maminkou budou mýjet a nenajdou se navzájem, ale dokonce se jim může něco stát. Můžou se zranit. Situaci braly velmi vážně, bylo na dětech znát, jak si scénu berou k srdci, když je maminka nikde nemůže najít a je smutná, uplakaná, mezitím co

my se můžeme někde se zraněnou nohou belhat ještě hlouběji do lesa dál od maminky. Upozornila jsem děti, že někam se schovat, také není dobrý nápad. Z vlastní zkušenosti jsem vysvětlila dětem, že pokud se schovají z důvodu, aby je pan policista nepotrestal, není to správné. On je předá mamince, a kdyby v lese zůstaly, stalo by se jim něco mnohem horšího, než je vynadání od maminky, která bude hlavně šťastná, že našla své milované dítě. Ani statečnost vyřešit vše sám bez možné pomoci policisty není na místě, jde tady o zdraví a možná i život. Řekli jsme si o tom, jak můžeme v noci prochladnout, protože se ochladí, dokonce může začít pršet nebo přijde bouřka. Jako reflexi si děti společně dosti intenzivně prožily dramatickou hru, ve které uplatnily své zkušenosti a odnesly si pocity nejen ztraceného, ale i maminky. Dramatická hra nový poznatek a pravidlo vytvořené dětmi podpořila, zároveň měla takový úspěch, že byla vícekrát opakována a děti se mohly v rolích a prožitcích vystřídat. Podotýkám, že dvě formy různých dramatických her na řešení jedné situace, jsou pro děti ve schopnosti orientovat se v nebezpečné situaci, opravdu přínosné.

Pozn.: O velké vůli, při ztracení se, vyřešit vše sám, dokázat vše bez pomoci a zároveň ze strachu z potrestání od policisty mám osobní zkušenost u šestileté holčičky. Jednalo se o velmi velký kemp u vody, kde chodila hlídka a holčička se ztratila v přeplněném kempu při návratu zpět do stanu. Mezitím padla tma. Před hlídkou se schovávala velmi pečlivě v křoví ve tmě, postupně se dostala úspěšně až na místo. Vzhledem ke snaze nebýt odhalena to vše trvalo cca hodinu.

15.7 Zkoušíme sirky

Cíl

Cílem této dramatizace je seznámit děti se sirkami a zapalovačem, aby věděly, že dětem do rukou nepatří, pouze pod dozorem dospělého. Další cíl je znát rizika vzniku popálenin či požárů nevhodnou manipulací.

Metoda

Dramatická hra s využitím metody hra v roli, a bočního vedení učitelkou. Ta je na místě, kde vše dobře vidí, posouvá děj dopředu, dává otázky dle momentální situace tak, aby ji ujasnila a přiměla děti k aktivní účasti na řešení konkrétního problému.

Nejprve se děti seznamují s prostředím, kde se bude dramatická hra odehrávat. Dětem učitelka oznámí, že se bude stavět ohniště. Klade otázku, jak má ohniště správně vypadat? Co je nejdůležitější při tvoření ohniště? Aby byl oheň bezpečný obzvlášť svému okolí? Kameny! Kameny budou kostky. Děti nanosí dřevo, které simuluje dřevěná stavebnice. Učitelka určí role, začne vyprávět a děti dramatizují.

Dramatizace

„Adámek už je velký kluk, chodí totiž do první třídy. Tatínek mu občas i dovolí rozdělit oheň, takže už umí zacházet se zapalovačem i sirkami. Když šli s Aničkou do lesa na procházku v létě, mohli si spolu hrát, aniž by je maminky sledovaly. Adámek měl u sebe sirky. Aničce se chlubil, že se ohně vůbec nebojí a umí s nimi zacházet. Ať se kouká a že potom si to také může zkusit. A tak tedy škrtne a opravdu se mu to podaří. Pak to zkouší Anička, a nejen že se trochu spálí, ale povede se jim z malých klacíků a suché trávy rozdělat oheň. Malý ohýnek. Mají radost, ale za chvíli už volají maminky, že musí jít honem domů, tak odejdou. Udělali v tomto příběhu něco špatně? Co měli udělat?“

Řešení navrhované dětmi

- **1. řešení:** „Nic neudělali špatně. Je to v pořádku.“
 - Ponaučení: Ale oheň vítr rozfoukal a způsobil požár. Zničil se les, umřela zvířátka, byl zničený jejich domov. Stalo se hrozně škody, hasiči museli přijet bojovat s požárem.
- **2. řešení:** „Oheň měli uhasit.“
 - Ponaučení: Pozor, někdy stačí málo a oheň zase vzplane.
- **3. řešení** „Měli to říct maminkám.“
 - Ponaučení: Ano, to je určitě dobře, ale maminky už oheň samy nedokázaly uhasit, a tak začalo hořet.
- **4. řešení:** „Děti už by měly vědět, že oheň nikdy v lese nerozděláváme.“
 - Ponaučení: Jsou místa na to pouze určená, říká se jim ohniště. To je bezpečně ohraničené, aby se oheň nemohl šířit. Ale v létě, když je sucho, oheň se nerozdělává raději nikde, dokonce to bývá i zakázané. Ale to ví jen naši rodiče a dospělí lidé.

- **5. řešení:** nejvhodnější: „Děti si samy s ohněm nikdy nikde nehrají. Anička měla za maminkou jít hned a o sirkách jí povědět, než se stal malér.“

Rozhovor

Otázka: Když ti někdo z kamarádů půjčí sirky nebo zapalovač, vyzkoušíš je? A kdekoliv, třeba i v lese? Pro zajímavost jsem se dětí po dramatizaci zeptala, jestli ví, jak nachystat správně ohniště.

Chlapec, 6 let

Odpověď před dramatizací – „Ne nevyzkouším. Protože bych se mohl spálit, mohl bych shořet.“

Odpověď po dramatizaci – „Ne, mohl bych se spálit, nemohu v lese, okolo dám kameny.“

Chlapec, 6 let

Odpověď před dramatizací – „Ne, nevyzkouším, nebudu na ně ani sahat, mohl bych se omylem zapálit a umřel bych.“

Odpověď po dramatizaci – „Ne, protože bych mohl něco zapálit. V lese ne, okolo dám kameny, připravit vodu a písek.“

Dívka, 3 roky

Odpověď před dramatizací – „Ano, vyzkouším, v lese ne kvůli zvířátkům.“

Odpověď po dramatizaci – „Ne, spálím se, ne v lese, uděláme kruh kamenů.“

Dívka, 6 let

Odpověď před dramatizací – „Ne, mohla bych shořet.“

Odpověď po dramatizaci – „Nevyzkouším, mohlo by mi to spálit. V lese dělat oheň nesmíme, musím mít ohniště z kamenů.“

Dívka, 6 let

Odpověď před dramatizací – „Ne, zeptám se maminky, v lese ne, ten by shořel.“

Odpověď po dramatizaci – „Ne, mohu se spálit, nebo něco omylem zapálit. Okolo musí být kameny.“

Chlapec, 6 let

Odpověď před dramatizací – „Nevyzkouším, nechci, aby utráceli peníze a museli si kupovat nové. Vím, na co to je, na oheň.“

Odpověď po dramatizaci – „Ne, něco může chytnout. V lese ne, okolo kameny.“

Chlapec, 6 let

Odpověď před dramatizací – „Ne, může se stát nehoda, může začít hořet.“

Odpověď po dramatizaci – „Ne, můžeme hořet, ne v lese, chytl by, ohniště z kamenů.“

Dívka, 5 let

Odpověď před dramatizací – „Ne, protože táta mi vždy říká že děti zapalovač nemůžou. Nevím proč.“

Odpověď po dramatizaci – „Ne, zapálilo by to něco, ne v lese, okolo kameny.“

Dívka, 6 let

Odpověď před dramatizací – „Ne, spálila bych se.“

Odpověď po dramatizaci – „Ne, můžu se spálit, může shořet les. Dokola dáme kameny.“

Chlapec, 5 let

Odpověď před dramatizací – „Ne, nevím proč. V lese nemůžu.“

Odpověď po dramatizaci – „Ne, může něco spálit oheň. I mě. V lese ne, potřebujeme vodu, ohniště postavíme ze dřeva.“

Chlapec, 6 let

Odpověď před dramatizací – „Ne, můžu se spálit.“

Odpověď po dramatizaci – „Ne, můžu zapálit les, mě by to ublížilo. Kameny dokola.“

Dívka, 4 roky

Odpověď před dramatizací – „Ne, shoříme, v lese také shoříme.“

Odpověď po dramatizaci o – „Ne, spálíme se, ne v lese, kameny okolo.“

Dívka, 5 let

Odpověď před dramatizací – „Ne nevím proč, nevím, co to je.“

Odpověď po dramatizaci – „Nevyzkouším, je to nebezpečné, v lese nesmím, dáme dokola kameny.“

Vyhodnocení rozhovoru

Děti už věděly, co to jsou sirky a k čemu slouží. Zapalovač také. Pouze jedna dotazovaná dívka ve věku čtyř let by si zapalovač vyzkoušela i bez dohledu rodičů, ale v lese věděla, že nemůže, aby nevznikl požár. Po dramatizaci odpověděla zcela správně, pouze nedokázala popsat, jak by mělo vypadat ohniště. Kameny se jí v paměti nevybavily. Dva chlapci a dívka věděli, že zapalovač ani sirky používat nesmí, ale důvod pro zdraví a bezpečí nebyl ten důležitý, nýbrž nevyplývání sirek a jasný zákaz od rodičů bez udání důvodu. Jeden chlapec zkrátka nevěděl proč. Všechny děti po dramatizaci tedy odpovídaly správně, kromě jedné čtyřleté dívky, která si nebyla schopna vybavit, jak má správně vypadat ohniště, jak jsem již psala výše.

Pozorování

Když jsme s dětmi připravovaly les, ohniště a potřebné dřevo, ve chvíli, kdy jsem škrtila zapalovačem (bezpečně daleko od dětí), většina se polekala, až hlasitě vyjekla. Už z této reakce je patrné, že tak malé děti mají z ohně respekt. Ovšem najdou se převážně chlapci předškolního věku, které zajímá naprosto vše a učení se zkoumáním a prožitkem je velmi silné, oheň se stává pro ně lákavým. Většina dětí do věku pěti let, když jsem se jich ptala, zda ví, jak vypadá zapalovač, ani nevěděla, jak vypadá a k čemu slouží. Ale od rodičů jsou naučené, že si s ohněm hrát nesmí, protože se mohou spálit. A to platí i pro les. Ale jak bezpečně rozdělat oheň (příprava ohniště) děti nevěděly. Po přednášce o tom, jak má vypadat ohniště a postavení ho z kostek místo kamenů, jsem určila role. Já jsem byla v roli kamaráda Adámka, který má zapalovač a láká na vyzkoušení si ho. Aničku si zahrála tříletá holčička, která by si klidně sama oheň ráda zkusila rozdělat a zapalovač si vzala. Děti z publika ihned radily, že takto ne, že je to špatně, že si ho nesmí vzít. Role rodičů měly šestileté děti.

Pověděli jsme si, že o tom musí vědět někdo dospělí a pod dozorem nám může dovolit si zapalovač vyzkoušet. Neopomenula jsem poznamenat, že vše stejně platí pro sirky a také jsme si ukázali, jak vypadají. Oheň jako živel takový jsme nijak nedramatizovali, pouze jsme si vždy řekli, co se stane, pokud oheň rozděláme, kde nemáme, nebo od něj odejdeme. Že v tom případě náš postavený les celý shoří a zvířátka přijdou o domov, nebo dokonce také uhoří. Pověděli jsme si, že v létě, když jsou horka, oheň se raději vůbec nerozdělává, protože je zem od slunce už tak suchá a horká a snadno vznikne požár. Nezapomněli jsme ani na důležité telefonní číslo hasičů a dramtizaci telefonního hovoru s dispečerem u hasičů. Je třeba se umět představit, říct, co se stalo a kde jsme. Jsem si vědoma, že je malá pravděpodobnost, že nebude poblíž dospělý člověk, ale telefon už dnes má i mnoho předškoláků, a přišlo mi výchovné, aby děti uměly takto komunikovat. Obzvlášť se to hodí při komunikaci s dispečerem záchranné služby, což už může být více reálné, že dítě bude muset umět zatelefonovat, a informace, které podává, jsou téměř stejné. Nicméně jsme si zdramatizovali správnou reakci Aničky, která šla mamince říct, že má Adámek zapalovač a hraje si s ním. Rodiče pak vysvětlili Adámkovi, proč je to špatně.

15.8 Nikdy nejíme to, co neznáme

Cíl

Cílem této dramtizace je, aby děti věděly, že se mohou vyskytovat i volně rostoucí jedovaté plody, a proto nemohou bez vědomí dospělého ochutnat cokoli najdou.

Metoda

Dramatická hra s využitím metody hra v roli. Učitelka je v roli také, použije techniku bočního vedení, dává otázky dle momentální situace tak, aby ji ujasnila a přiměla děti k aktivní účasti na řešení konkrétního problému.

Nejprve se děti seznamují s prostředím, kde se bude dramatická hra odehrávat. Učitelka vyzve děti, aby vyrobily bobulky. Dá jim k dispozici černý a červený papír, který děti trhají na přibližně stejné kusy a následně z kusů vytvoří kuličky, které nalepí na dřevěný stromek. Pak se dětí zeptá, co to vlastně vytvořily? Děti správně hádají, že jsou to nějaké bobulky, asi k jídlu, některé starší děti hádají, že jsou pouze pro ptáčky. Učitelka dětem oznámí, že dnes

si zahrají na neposednou Aničku, která snědla vše, na co přišla. Určí dětem role a hra může začít.

Dramatizace

„Anička šla na návštěvu s maminkou. Na zahradě našla bobulky úplně stejné jako mají i oni na zahradě. Říká se jim černý rybíz. Tady sice keř vypadá trochu jinak, ale bobulky jsou stejné.“

Řešení navrhované dětmi

- **1. řešení:** „No samozřejmě ochutná, černý rybíz je přeci zdravý, a tak dobrý!“
 - Ponaučení: Nikdy nejíme nic, co neznáme, i když je to podobné. Mohlo by to být jedovaté a nám by bylo moc špatně, museli bychom k doktorovi.
- **2. řešení:** „Ochutná, ale opatrně a dává pozor, jestli je chuť stejná. A když to chutná jinak, raději to vyplivne.“
 - Ponaučení: Když už bychom tedy něco ochutnali a chuť by byla nějaká jiná, ihned to vyplivneme a raději řekneme mamince co jsme měli v puse.
- **3. řešení:** nejvhodnější: „Vypadá ta jako rybíz, ale raději se zeptá maminky, jestli to může ochutnat.“

Rozhovor

Otázka: Když půjdeš venku okolo keře, na kterém rostou krásné černé bobulky, vypadají jako černý rybíz, ochutnáš je, když vypadají moc dobře a máš na ně velkou chuť?

Chlapec, 6 let

Odpověď před dramatizací – „Ne, mohly by být jedovaté. Mohl bych umřít.“

Odpověď po dramatizaci – „Ne, mohly by být jedovaté.“

Chlapec, 6 let

Odpověď před dramatizací – „Neochutnám, mohl bych ztratit hlas, říkali to v televizi, žádný jiný důvod nevím.“

Odpověď po dramatizaci – „Ne, mohou být jedovaté, musím se zeptat.“

Dívka, 3 roky

Odpověď před dramatizací – „Nevím, asi ochutnám?“

Odpověď po dramatizaci – „Jen!!!! Ne, jsou jedovaté.“

Dívka, 6 let

Odpověď před dramatizací – „Neochutnám, mohou být jedovaté.“

Odpověď po dramatizaci – „Ne, můžou být jedovaté.“

Dívka, 6 let

Odpověď před dramatizací – „Nedám, protože to může být něco jiného.“

Odpověď po dramatizaci – „Ne, může to být něco jiného než rybíz.“

Chlapec, 6 let

Odpověď před dramatizací – „Ano.“

Odpověď po dramatizaci – „Ne, můžou být jedovaté.“

Chlapec, 6 let

Odpověď před dramatizací – „Ne, může to být jiný strom. Můžou být jedovaté. Mohla by tam být nějaká nemoc.“

Odpověď po dramatizaci – „Ne, zeptám se, mohly by být jedovaté.“

Dívka, 5 let

Odpověď před dramatizací – „Ano.“

Odpověď po dramatizaci – „Ne, třeba jsou jedovaté.“

Dívka, 6 let

Odpověď před dramatizací – „Ne, můžou být hnusný.“

Odpověď po dramatizaci – „Ne, nejím je, mohou být otrávené.“

Chlapec, 6 let

Odpověď před dramatizací – „Můžou být jedovaté, neochutnám.“

Odpověď po dramatizaci – „Ne, můžou být jedovaté.“

Dívka, 4 roky

Odpověď před dramatizací – „Můžu ochutnat.“

Odpověď po dramatizaci – „Neochutnám, jsou jedovaté.“

Vyhodnocení rozhovoru

Pouze jeden chlapec ve věku šesti let a jedna dívka ve věku pěti let by neznámé plody ochutnali, jinak děti odpovídaly správně i před dramatizací. Po dramatizaci věděly všechny děti, jak se mají správně zachovat. Důvod ovšem nebyl vždy ten podstatný. Jedna dívka ve věku šesti let bobulky nechtěla ochutnat, protože jí jistě nechutnají. Jeden šestiletý chlapec hovořil o ztrátě hlasu, ale jedovatost si podle všeho neuvědomoval.

Pozorování

Děti s nadšením připravovaly prostředí. Jako keř jsme nachystaly náš dřevěný stromeček, na který jsme předem vyrobili bobulky. Děti během přípravy rozvíjely tak jemnou motoriku rukou při trhání a muchlání barevných papírků do kuliček. Následně jsme je přilepili. Aničku si v roli zahrála čtyřletá dívka, maminku šestiletá dívka. Nechybělo ani obsazení záchranné služby s lékařem. Lékaře, řidiče a dalšího záchranáře si zahráli v roli šestiletí chlapci.

Při trhání bobulek dívka velmi přesvědčivě zahrála počínající bolest břicha včetně kácení se na zem. S dětmi jsme si zopakovali alespoň základy první pomoci během hraní, včetně telefonního čísla na záchrannou službu a údajů, které jsou důležité sdělit. Zdůraznila jsem, že pokud již chyba nastala a děti omylem sní něco z čeho jim není dobře, musí dospělému sdělit co přesně snědli a kolik toho snědli. Je to důležité, aby jim následně lékař dokázal pomoci. Děti, které hrály záchranáře přijely v autě, jež simulovaly spojené obruče. Lékař měl bílý plášť a s mou pomocí řádně vyšetřil nemocnou. Ta poctivě lékaři pověděla, co snědla a že to byla celá hrst. Odvezli si Aničku do nemocnice, kde jí vyléčili, a tak se mohla vrátit k mamince, vše dobře dopadlo. Upozornila jsem, že by příběh nemusel dobře dopadnout, pokud by děti tajily, že něco takového jako bobulky snědly. Také jsme si zdramatizovali, jak by probíhala situace, kdyby děti neodolaly a bobulku ochutnaly, ale kdyby zjistily, že chutná jinak, než jsou zvyklé, vyplivly by ji na zem a nic by se nestalo. Nemusel by se volat lékař a břicho by jim nebolelo. Závěrem jako reflexi jsme si zahráli

nejsprávnější řešení této situace, že pokud mají děti chuť na cokoli, co neznají, nejprve se zeptají maminky, jestli je to jedlé a mohou ochutnat.

15.9 Míč se nám zakutálel na silnici

Cíl

Cílem této dramatizace je naučit děti bezpečného chování na ulici.

Metoda

Dramatická hra s využitím metody hra v roli a boční vedení. Učitelka je na místě, kde vše dobře vidí, posouvá děj dopředu, dává otázky dle momentální situace tak, aby ji ujasnila a přiměla děti k aktivní účasti na řešení konkrétního problému.

Organizace v prostoru

Nejprve se děti seznamují s prostředím, kde se bude dramatická hra odehrávat. Děti se dozví, že si dnes zahrají, jako by byly na hřišti. Učitelka přinese míč a děti požádá, aby z kostek postavily pomyslnou hradbu, kde vyhradí místo na branku. Dále z kostek vytvořily hranici silnice a přinesly větší auto. Učitelka rozdělí role a hra začíná.

Dramatizace

„Adámek rád hraje fotbal. Kope si s kamarádem na hřišti s míčem. Jenže co se nestane, míč odkopnou omylem do silnice.“

Řešení navrhované dětmi

- **1. řešení:** Děti navrhly: „Adámek rychle běží pro míč. Vždyť kdyby na něj najelo auto, zničil by se.“
 - Ponaučení: Na silnici jezdí auta rychle. To je nebezpečné, mohlo by tě auto srazit a mohl bys i umřít.
- **2. řešení:** „Nejdřív se Adámek rozhlédne na obě strany několikrát a pak pro míč opatrně zajde.“
 - Ponaučení: To je celkem správné, ale bylo by lepší, aby kamarád u silnice hlídal, jestli nejede auto. Mohl by tě rychle varovat, když bys se pro míč ohýbal, abys ze silnice co nejrychleji utekl.

- **3. řešení:** nejvhodnější varianta: „Řeknu o tom dospělému a on pro míč půjde raději se mnou.“

Rozhovor

Otázka: Co uděláš, když se ti míč odkutálí z hřiště rovnou až do silnice?

Chlapec, 6 let

Odpověď před dramatizací – „Řeknu to dospělému.“

Odpověď po dramatizaci – „Poprosím dospělého.“

Chlapec, 6 let

Odpověď před dramatizací – „Když nepojede žádné auto, doběhnu pro míč, mám strach, aby ho auto nepřejelo. Když by ho přejelo, tatka by ho zase nafoukl.“

Odpověď po dramatizaci – „Řeknu to rodičům, nebo se rozhlédnu několikrát a dojdu pro něj.“

Dívka, 3 roky

Odpověď před dramatizací – „Řeknu to mamince.“

Odpověď po dramatizaci – „Zavolám maminku.“

Dívka, 6 let

Odpověď před dramatizací – „Zavolám někoho dospělého.“

Odpověď po dramatizaci – „Zavolám dospělého.“

Dívka, 6 let

Odpověď před dramatizací – „Řeknu to mamce, mě by zajelo auto.“

Odpověď po dramatizaci – „Řeknu to mamce.“

Chlapec, 6 let

Odpověď před dramatizací — „Zavolám policii, aby zastavila auta a já pro něj mohl jít.“

Odpověď po dramatizaci – „Zavoláme rodiče.“

Chlapec, 6 let

Odpověď před dramatizací – „Půjdu pro něj, poběžím rychle.“

Odpověď po dramatizaci – „Řeknu to rodičům.“

Dívka, 5 let

Odpověď před dramatizací – „Mamince o tom řeknu a ona pro něj půjde.“

Odpověď po dramatizaci – „Mamince to řeknu.“

Dívka, 6 let

Odpověď před dramatizací – „Řeknu to mamině.“

Odpověď po dramatizaci – „Řeknu to mamině.“

Chlapec, 5 let

Odpověď před dramatizací – „Nevím, co dělat.“

Odpověď po dramatizaci – „Zavolám rodiče.“

Chlapec, 6 let

Odpověď před dramatizací – „Když ho někdo přejede, zavolám mu, že ho rozbil. Jo, půjdu tam.“

Odpověď po dramatizaci – „Řeknu to mamině.“

Dívka, 4 roky

Odpověď před dramatizací – „Nechám ho tam.“

Odpověď po dramatizaci – „Nerozběhnu se, mamku.“

Dívka, 5 let

Odpověď před dramatizací – „Půjdu pro něj.“

Odpověď po dramatizaci – „Řeknu to mamce nebo tatškovi.“

Vyhodnocení rozhovoru

Většina dětí by se pro míč nerozeběhla. Jeden šestiletý chlapec by volal policii, jeden šestiletý chlapec by pro míč šel, ale bylo poznat, že základní pravidla o bezpečném chování

na silnici zná. Jeden šestiletý chlapec by si pro míč rychle doběhl. Pětiletý chlapec by nevěděl, co má dělat. Další šestiletý chlapec by situaci ani neměl potřebu řešit, někdo by mu pořídil nový míč. Po dramatizaci odpovídaly všechny děti správně.

Pozorování

Adámka si v roli zahrál pětiletý chlapec, jeho kamaráda tříletý. Maminky byly čtyřleté holčičky. Šestiletý chlapec měl za úkol vyjet s autem po silnici, když se tam dětem míč zakutálel. Před dramatizací jsem si pohazovala s míčem a nechala děti hádat, co nás dnes čeká za divadlo. Jednomu sedmiletému chlapci se povedlo uhodnout, že si zahrajeme na to, jak si házíme s kamarádem s míčem a on se nám zakutálí na silnici. Bylo vidět, že si dobře pamatoval náš rozhovor, který jsem s chlapcem vedla, jako se všemi ostatními dětmi, abych opět zjistila, jak by situaci řešili, aniž bychom si o ní pověděli. Polovina dětí postavila z kostek silnici, druhá polovina přihlížela a radila, aby na nic děti nezapomněly. Když bylo vše hotové, chlapci si začali házet s míčem. Několikrát úspěšně, posléze na můj pokyn míč Adámek nechytl, a tak se jim zakutálel do silnice, kde zůstal ležet. Když se polekaný Adámek rozběhl pro míč, chlapec vyrazil s autem. Dětem došlo ihned, že to bylo špatné, jelikož auto by Adámka zajelo. Starší chlapec při dalším pokusu přišel k silnici, rozhlédl se a rychle pro míč běžel. Auto sice vyrazilo, ale to už chlapec s míčem běžel pryč. Maminka to viděla a hrozně se polekala a byla smutná. Nakonec jsme si zahráli tu nejlepší variantu, kdy Adámek vše rychle pověděl mamince a maminka šla pro míč s ním. Jelikož je Adámek už šikovný kluk, maminka ho nechala, aby si míč sebral sám, ale přesto s ním raději po jeho boku šla. Při dramatizaci jsme si opět nacvičili, že pokud by Adámka srazilo auto, ostatní by mohli pomoci voláním rychlé záchranné služby a popisem situace a místa.

15.10 Jak byla injekční stříkačka (cizí předmět) na písku

Cíl

Cílem této dramatizace je seznámit se s injekční stříkačkou a znát rizika z poranění tímto předmětem. Další cíl je, aby děti věděly, jak se správně zachovat, pokud předmět najdou, nebo se o něj poraní.

Metoda

Dramatická hra s využitím techniky živý obraz a metody hra v roli s bočním vedením učitelky, ta dává otázky dle momentální situace tak, aby ji ujasnila a přiměla děti k aktivní účasti na řešení konkrétního problému.

Učitelka dětem vysvětlí, že si zahrají na to, co je správné udělat, pokud najdeme na pískovišti předmět, který tam nepatří. Jako například zvláště obávaná injekční stříkačka. Injekční stříkačku ukáže na obrázku, nebo skutečnou. Učitelka dětem vysvětlí, že na signál štronzo se děti přestanou hýbat a zůstanou chvíli tak, jak jsou. Na signál dost, zase budou pokračovat ve hře. Učitelka určí role a začne vyprávět, děti hrají.

Dramatizace

„Adélka si hraje na pískovišti. Vaří tam mamince kaši, staví si hrad a kope velikou díru. Kamarád vedle ní staví silnici a jezdí po ní autem.“ Učitelka dá signál k zastavení hry. Ptá se dětí, které nejsou v roli, jak se Adélka zrovna cítí v této chvíli. Ta je s kamarádem ve štronzu. Děti hádají, že je šťastná, spokojená, veselá, má radost, protože si hraje. Kamarád má podobné pocity. Učitelka dá signál a hra pokračuje. „V rohu pískoviště si najednou všimne něčeho divného. Je to jiné než hračky, které na pískovišti vždy jsou. Je to maličké, průhledné, ale na konci to má ostrou špičku. Adélka takovou věc ještě nikdy neviděla.“ Učitelka dá opět signál, děti se zastaví ve štronzu. Ptá se ostatních, jak se asi cítí Adélka právě teď? Děti hádají že udiveně, překvapeně, bojí se, lekla se, asi neví, co to je. Zeptá se dětí, co s tím teď má dělat.

Řešení navrhované dětmi

- **1. řešení:** „Adélka si věc vezme do ruky a pořádně si jí prohlédne, protože je moc zvědavá.“
 - Ponaučení: Na takovou podezřelou věc raději nesahej. Mohla by to být injekční stříkačka, o kterou by ses mohl píchnout a dostat nějakou ošklivou nemoc. Běž rychle zavolat někoho dospělého, aby se sám na takovou záhadnou věc podíval.
- **2. řešení:** „Adélka ví, že taková věc na písek nepatří, proto ji sebere jako nějaký odpadek a vyhodí jí do koše.“

- Ponaučení: Kdepak, opravdu na takovou věc nesaháme. Musíme poprosit někoho dospělého, aby injekční stříkačku opatrně odnesl. Ta totiž nepatří dokonce ani do obyčejného odpadkového koše. Je lepší odnést ji na policii. Tam se o ní postarají, aby se nikdo neporanil.
- **3. řešení:** nejvhodnější: „Adélka utíká rychle za maminkou, aby se šla na tu podivnou věc podívat. Nikdo na ní nesmí sahat.“

Teď učitelka vrátí děti v ději zpět do chvíle, kdy Adélka drží injekční stříkačku. Adélka se v tomto případě o jehlu omylem píchne. Děti udělají opět živý obraz a učitelka se ptá ostatních dětí, co se asi děje s Adélkou, co cítí. Děti hádají že je smutná, lekla se, bolí jí to, může plakat, má strach, že dostane vynadáno či bude nemocná. Děti improvizují oznámení problému mamince a vyhledání pomoci u lékaře.

Rozhovor

Otázka: Hraješ si na písku a najdeš tam injekční stříkačku, co s tím uděláš? Injekční stříkačka je takový malý průhledný předmět s ostrou a špičatou jehlou. Je hned vidět že na písek mezi auta a bábovky nepatří.

Chlapec, 6 let

Odpověď před dramatizací – „Vezmu to opatrně za to plastové, hlavně se nepíchnout a dám to někomu dospělému.“

Odpověď po dramatizaci – „Řeknu to tatínkovi nebo mamince, nesahám na ní.“

Chlapec, 6 let

Odpověď před dramatizací – „Vezmu to do ruky a ukážu rodičům a okamžitě to vyhodím do popelnice.“

Odpověď po dramatizaci – „Nesmím na ní sahat, řeknu to mamince a ta to uklidí s rukavicí.“

Dívka, 3 roky

Odpověď před dramatizací – „Dám jí paní doktorce.“

Odpověď po dramatizaci – „Řeknu to mamince, nesahám.“

Dívka, 6 let

Odpověď před dramatizací – „Nechám jí na zemi, nedotknu se jí, zavolám dospělého.“

Odpověď po dramatizaci – „Řeknu mamce, že je na písku injekční stříkačka, nesahám na ní.“

Dívka, 6 let

Odpověď před dramatizací – „Nechám to tam, řeknu to někomu, píchla bych se o to.“

Odpověď po dramatizaci – „Řeknu mamince. Nikdy na ní nesaháme.“

Chlapec, 6 let

Odpověď před dramatizací – „Dám to mamince a ona to dá panu doktorovi.“

Odpověď po dramatizaci – „**Odnesu to opatrně mamince abych se nepíchl ani nikdo jiný, zkusím najít víčko.**“

Chlapec, 6 let

Odpověď před dramatizací – „Ukázal bych to tátovi, nevzal bych jí do ruky.“

Odpověď po dramatizaci – „Nesmíme na ní sahat, řeknu to rodičům.“

Dívka, 5 let

Odpověď před dramatizací – „Nevím.“

Odpověď po dramatizaci – „Řeknu to mamince, nesahám.“

Dívka, 6 let

Odpověď před dramatizací – „Dám to pryč.“

Odpověď po dramatizaci – „Nesahám na ní, zavolám maminu.“

Chlapec, 5 let

Odpověď před dramatizací – „Vyhodím jí do koše.“

Odpověď po dramatizaci – „Nesahám, řeknu rodičům.“

Chlapec, 6 let

Odpověď před dramatizací – „Řeknu to rodičům, maminka zavolá paní doktore.“

Odpověď po dramatizaci – „Nedotýkám se jí, řeknu rodičům.“

Dívka, 4 roky

Odpověď před dramatizací – „Řeknu to paní učitelce.“

Odpověď po dramatizaci – „Nesahám, maminka jí dá do koše.“

Dívka, 5 let

Odpověď před dramatizací – „Zahrabu to.“

Odpověď po dramatizaci - „Nechám jí tam, řeknu mamce ať se na ní podívá.“

Vyhodnocení rozhovoru

V této situaci by se většina dětí nedovedla bezpečně zachovat. Pouze dvě děti věděly, že se na injekci nesahá. Po dramatizaci pouze jeden chlapec odpověděl chybně. Injekční stříkačku by vzal do ruky, i když opatrně, aby ji vyhodil a zabránil zranění ostatních.

Pozorování

Děti z kostek postavily okraje pískoviště, přinesly si i hračky do pískoviště. Mezi ně jsem schovala i injekční stříkačku, která byla pečlivě uzavřená, aby se děti nemohly píchnout o jehlu. Když si děti na pokyn učitelky začaly hrát na písku, pětiletá dívka Adélka a stejně starý chlapec, po chvílce našly v pískovišti injekční stříkačku. První, co chlapec udělal, vzal ji do ruky a všem jí chtěl ukázat. Dívka už se natahovala po injekci také, jelikož si ji chtěla dobře prohlédnout. Mezi dětmi diváky, se našly i takové, které věděly, že je to injekční stříkačka. A že se můžeme píchnout. Znalý ji od dětské lékařky z očkování. Poučila jsem děti, aby injekci okamžitě položily, nikdy na nic takového nesahaly. Vysvětlili jsme si, co by se mohlo stát. Když jsem vstoupila do děje, položila jsem dětem otázku, co bychom tedy měli udělat, když ji v písku najdeme? Nejčastěji zněly odpovědi, že bychom ji měli odnést do koše. Opět jsem děti upozornila, že na ní nemohou sahat, proto není možné ji do koše vyhodit. A hlavně nepatří do odpadkového koše, protože by se o ni mohl zranit další člověk.

Tak jsme došli k závěru, že se opět obrátíme na někoho dospělého. Injekci dá opatrně do něčeho, aby se nikdo nemohl píchnout, a odnesou ji například na policii, aby ji bezpečně zlikvidovali.

Upozornila jsem děti, že je velmi důležité, aby rodičům oznámily, kdyby se náhodou píchly o jehlu. Jedině pan doktor by jim mohl pomoci od nemocí, které by jim hrozily.

15.11 Příběhl k nám cizí pes

Cíl

Cílem dramatizace je naučit děti, jak se správně zachovat při kontaktu s cizím, volně pobíhajícím psem.

Metoda

Dramatická hra s využitím metody hra v roli a boční vedení. Učitelka je na místě, kde vše dobře vidí, posouvá děj dopředu, dává otázky dle momentální situace tak, aby ji ujasnila a přiměla děti k aktivní účasti na řešení konkrétního problému.

Nejprve se děti seznamují s prostředím, kde se bude dramatická hra odehrávat. Učitelka řekne dětem, že si dnes zahrají na to, že se potkají někde venku s cizím pejskem. Pejska neznají a je divoký, běhá kolem nich a štěká. Určí role a začne vyprávět.

Dramatizace

„Maruška šla s maminkou na procházku do přírody. Byl krásný letní den. Maruška ráda běhá. Maminka jí to dovolí, ale sama neběží, protože bývá už unavená z práce. Někdy se Maruška rozběhne opravdu daleko, že maminku ani nevidí, ale buď jí běží naproti, nebo na ní počká. Jednou, když čekala na maminku, přiběhl k ní velký cizí pes, kterého ještě nikdy neviděla. Ale byl sám. Maruška nikde neviděla jeho páníčka. Co teď Maruška bude dělat?“

Řešení navrhované dětmi

- **1. řešení:** „Maruška pejska začne radostně hladit, hrát si s ním a pobíhat s ním. Je totiž jako plyšový, hebounký a roztomilý.“

- Ponaučení: Pejška neznáš, nikdy na něj bez dovolení jeho pána nesahej, mohl by tě kousnout.
- **2. řešení:** „Maruška se dá na rychlý útěk za maminkou, protože má z pejsků strach.“
 - Ponaučení: Před pejskem nikdy neutíkáš, nemůžeš mu utéct, je rychlejší. Navíc ho tím rozdovádíš, nebo rozzlobíš.
- **3. řešení:** „Pejška chce odehnat, tak na něj dupe a křičí, dokonce si vezme klacek, aby se mohla bránit, pejška s ním praštit, on se lekne a uteče.“
 - Ponaučení: To ne, pejsek by mohl být hodný, ale tohle ho vyděsí tolik, že by se mohl bránit kousnutím.
- **4. řešení:** „Zůstane stát jako socha, opatrně zavolá na maminku, nebo na nějakého pána, že tady má pejška, snad jí někdo uslyší. Může opatrně a pomaličku jít směrem za maminkou, ale neběží.“

Rozhovor

Otázka: Co uděláš, když na procházce k tobě přiběhne cizí pes? Můžeš utíkat? Můžeš ho hladit? Můžeš ho plácnout? Můžeš na něj křičet?

Chlapec, 6 let

Odpověď před dramatizací – „Nesmím běhat, zavolám maminku, udělám kšá.“

Odpověď po dramatizaci – „Volám mamku.“ Na zbylé otázky vždy odpověď ne.

Chlapec, 6 let

Odpověď před dramatizací – „Nebudu si ho hladit, ale promluvím na něj.“

Odpověď po dramatizaci – „Ne, stojím a zavolám pomoc.“

Dívka, 3 roky

Odpověď před dramatizací – „Vezmu pejška paničce.“

Odpověď po dramatizaci – „Ne, zavolám maminku nic nedělám.“

Dívka, 6 let

Odpověď před dramatizací – „Nechám ho být, nepohladím ho, může být zlý.“

Odpověď po dramatizaci – „Nehladím, nevšímám, nehýbu se rychle, nic nedělám.“

Dívka, 6 let

Odpověď před dramatizací – „Poběžím za mamkou.“

Odpověď po dramatizaci – „Nechám ho být.“

Chlapec, 6 let

Odpověď před dramatizací – „Zavolám páníčka, budu hodný, aby mi nepokousal. Nebudu mu ubližovat a sahat na tlapky, ale hladit můžu.“

Odpověď po dramatizaci – „Nebudu si ho všímat.“

Chlapec, 6 let

Odpověď před dramatizací – „Běžím rychle za maminkou.“

Odpověď po dramatizaci – „Stát a zavolat mamku.“

Chlapec, 6 let

Odpověď před dramatizací – „Nevím.“

Odpověď po dramatizaci – „Stojím jako sloup.“

Dívka, 6 let

Odpověď před dramatizací – „Poběžím k mamině.“

Odpověď po dramatizaci – „Nekřičím na něj, nebouchám ho, nehladím ho, jdu pomalu za maminou.“

Chlapec, 5 let

Odpověď před dramatizací – „Zavolám na mamku a běžím za ní.“

Odpověď po dramatizaci – „Stát, nesmím nic.“

Chlapec, 6 let

Odpověď před dramatizací – „Zavolám na někoho.“

Odpověď po dramatizaci – „Zavolám rodiče, zeptám se paní, jestli je její.“ Na všechny otázky odpověď ne.

Dívka, 4 roky

Odpověď před dramatizací – „Nehladím ho, uteču.“

Odpověď po dramatizaci – „Ne všechno, zavolám mamku.“

Dívka, 5 let

Odpověď před dramatizací – „Nevím.“

Odpověď po dramatizaci – „Budu stát.“ Na otázky odpověď ně.

Vyhodnocení rozhovoru

Pět dětí alespoň vědělo, že na pejska nemají sahat, případně že se mají chovat klidně, aby je pes nekousl. Z těchto dětí pouze jeden chlapec měl povědomí o tom, že by neměl před psem utíkat. Po dramatizaci odpovídaly všechny děti správně. Pamatovaly si důležité zásady chování před cizím psem.

Pozorování

Chlapce ve věku šesti let jsme oblékli do kostýmu pejska, zahrál si tedy roli zaběhnutého psa. Jeho panička byla pětiletá holčička, dále jsme měli tříletou holčičku Marušku a její maminku, šestiletou holčičku. Děti s nadšením mé vyprávění poslouchaly, přitom hrály své role. Vyzkoušely si varianty s útěkem, kdy pejsek se rozeběhl za Marušku, která neměla šanci utéct, protože je pes vždy rychlejší a poskákal jí záda. Ona ví, že by byla od skutečného psa určitě poškrábaná, nebo by jí dokonce mohl shodit na zem. Dětem brzy došlo, že dávat si závod se psem, ať už ze strachu nebo z radosti, je pro ně předem prohraný. Pejsek se ještě může natolik rozdovádět, že jim může i ublížit. Varianta křiku a hrubé reakce na pejska mu může způsobit takový strach, že se začne bránit kousnutím. Varianta s hlazením pejska byla velmi lákavá, ale pejsek je cizí a nemusí se mu to líbit, mohl by nás také kousnout. Důvod jsme si vysvětlili, že pejsek může mít z dětí strach, nebo mu to může být na nějakém místě nepříjemné a jelikož neumí mluvit, nemůže nám to povědět, a tak reaguje kousnutím. Když Maruška zůstala v klidu stát a počkala na maminku. Opatrně na ní volala, aby ji alespoň popohnala. Maminka se mezi Marušku a pejska postavila, aby svou Marušku alespoň držela v bezpečí. Společně zavolaly „Haló, je tu někdo? Utekl Vám pejsek“. A měly štěstí, protože

panička je uslyšela, omluvila se a pejska si vzala na vodítko. Vše dobře dopadlo a všichni pokračovali ve své cestě.

15.12 Nakupujeme ve velkém obchodě

Cíl

Cílem této dramatizace je, aby děti věděly, jak se zachovat, když se ztratí na místě, kde je velká fluktuace lidí.

Metoda

Dramatická hra s využitím metody hra v roli a boční vedení. Učitelka je na místě, kde vše dobře vidí, posouvá děj dopředu, dává otázky dle momentální situace tak, aby ji ujasnila a přiměla děti k aktivní účasti na řešení konkrétního problému.

Nejprve se děti seznamují s prostředím, kde se bude dramatická hra odehrávat. Učitelka děti vyzve, aby udělaly z herny obchod. Děti přinesly stůl a židli pro paní prodavačku, položili na stůl kasu a na další stoly, které přinesly, položily různé zboží. Vytvořily pomocí kostek uličky v obchodě. Učitelka prozradí, že se tady dnes ztratí své babičce malá holčička, která se jmenuje Andrejka. Určí role a začne vyprávět.

Dramatizace

„Andrejka šla nakoupit do velkého obchodního centra s babičkou. Dívala se na různé hračky, brala si je i do ruky, kolem prošla hromada lidí. Náhle zjišťuje, že nevidí babičku.“

Řešení navrhované dětmi

- **1. řešení:** „Rychle se rozběhne a utíká jí hledat.“
 - Ponaučení: Ztratíš se ještě víc.
- **2. řešení:** „Uteče ven z obchodu, babička asi už šla domů, taky půjdu.“
 - Ponaučení: Ne, venku se ti může něco stát a můžeš se ztratit.
- **3. řešení:** „Zůstane stát a volá na babičku, pokud dlouho nejde, poprosí paní prodavačku, nebo jinou dospělou paní o pomoc, řekne že se ztratila.“

Rozhovor

Otázka: Jdeš nakoupit do velkého obchodního centra, třeba s babičkou. Jak se díváš do regálů s hračkami, najednou zjistíš, že babičku nevidíš. Co uděláš?

Chlapec, 6 let

Odpověď před dramatizací – „Nevím, zůstanu na místě a volat.“

Odpověď po dramatizaci – „Řeknu to paní pokladní, nebo poprosím paní, aby mi tam zavedla.“

Chlapec, 6 let

Odpověď před dramatizací – „Počkám na tom místě, nebo bych šel nahoru a tam bych jí hledal. Ale ona mi poví, kam půjdeme, tak bych šel tam, kam jde.“

Odpověď po dramatizaci – „Zeptám se paní prodavačky.“

Dívka, 4 roky

Odpověď před dramatizací – „Nevím.“

Odpověď po dramatizaci – „Půjdu za prodavačkou.“

Dívka, 6 let

Odpověď před dramatizací – „Zeptám se paní prodavačky.“

Odpověď po dramatizaci – „Vrátím se tam, kde jsme se viděli naposledy, pokud tam nikdo není, jdu za paní prodavačkou.“

Dívka, 6 let

Odpověď před dramatizací – „Počkám na ní venku.“

Odpověď po dramatizaci – „Řeknu to paní prodavačce.“

Chlapec, 6 let

Odpověď před dramatizací „Budu na ní volat, budu chodit dokola dokud jí nenajdu.“

Odpověď po dramatizaci – „Jdu za paní pokladní a říct jí že jsem se ztratil.“

Chlapec, 6 let

Odpověď před dramatizací – „Půjdu ji hledat.“

Odpověď po dramatizaci – „Řeknu paní prodavačce, nebo lidem.“

Dívka, 6 let

Odpověď před dramatizací – „Půjdu domů.“

Odpověď po dramatizaci – „Půjdu za paní prodavačkou, nebo se zeptám paní, která mi za paní prodavačkou zavede.“

Chlapec, 6 let

Odpověď před dramatizací – „Někomu to řeknu.“

Odpověď po dramatizaci – „Řeknu to paní obchodnici.“

Dívka, 5 let

Odpověď před dramatizací – „Nevím, asi půjdu domů.“

Odpověď po dramatizaci – „Najdu paní a poprosím jí, ať mi zavede k paní prodavačce.“

Vyhodnocení rozhovoru

Jedna šestiletá dívka a chlapec by šli požádat někoho dospělého z obchodu o pomoc. Ostatní děti neměly žádné povědomí o tom, jak se správně zachovat. Někdo by šel babičku hledat, někdo by šel dokonce domů. Jeden šestiletý chlapec by zvolil variantu stát a nikam nechodit, o které jsme si povídali v situaci, když se ztratí v lese, kde jsou sami. Po dramatizaci už všechny děti odpovídaly správně.

Pozorování

S dětmi jsme si z malých kusů nábytků, kostek a jiného různého dostupného materiálu postavili společně obchod. Samozřejmě jsme nezapomněli ani na prodávané zboží. Děti vše dle své fantazie za úžasné spolupráce přichystaly a hra mohla začít. Šestiletá dívka se chopila pokladny, několik chlapců a dívek ve věku od tří do šesti let byli v roli nakupujících a tříletá dívka hrála naší ztracenou Andrejku. Další šestiletá dívka byla v roli babičky. Procházely obchodem, až se Andrejka babičce ztratila. Dívky předem věděly, co je čeká. Když Andrejka volala na babičku, která se neozývala, vstoupila jsem do hry a poprosila děti v publiku, aby

pomohly vymyslet, co správně Andrejka teď musí udělat. Nápad, že půjde domů jsme zkusili předvést a zjistili jsme, že by Andrejka stejně z obchodu nenašla správnou cestu a že by se jí venku mohlo něco stát. Také by se ještě víc ztratila a babička by moc plakala. Tak jsme zkusili variantu, zda není lepší požádat někoho dospělého o pomoc. A ano, paní pokladní přesně ví, co má dělat a babičku by zavolala velkým rozhlasem, aby si pro Andrejku přišla. I nakupující pán nebo paní by Andrejku mohl zavést k paní pokladní.

Na závěr děti společně reflektovaly pomocí formativního hodnocení, podílely se o své vlastní zkušenosti.

15.13 Alenka utekla brankou na silnici

Cíl

Cílem této dramatizace je naučit děti, jak se správně zachovat, pokud nějaké dítě uteče pryč z bezpečného prostoru ven na ulici, aniž by si toho dospělý všiml.

Metoda

Dramatická hra s využitím metody hra v roli a boční vedení. Učitelka je na místě, kde vše dobře vidí, posouvá děj dopředu, dává otázky dle momentální situace tak, aby ji ujasnila a přiměla děti k aktivní účasti na řešení konkrétního problému.

Nejprve se děti seznamují s prostředím, kde se bude dramatická hra odehrávat. Děti společně připraví zadané prostředí. Učitelka dětem řekne, že si dnes zahrají na to, že malá Alenka uteče ven ze dvorku a Fanda, její starší kamarád, to uvidí. Učitelka určí role a hra začíná.

Dramatizace

„Fanda je na dvoře u domu s mladší kamarádkou Alenkou. Alenka je ještě malá, moc neumí mluvit, ale už celkem dobře běhá. Někdo omylem nechal otevřenou branku ven. Alenky maminka šla za Fandovo maminkou do domu udělat kávu. Malá Alenka, když zjistila že maminku nevidí, vrhla se ven z branky maminku hledat, asi si myslí, že ji tam nechala a odešla. Venku je ale silnice, kde jezdí auta.“

Řešení navrhované dětmi

- **1. řešení:** „To nevádí, asi ví, co dělá a vrátí se až zjistí, že maminka nikam neodešla.“
 - Ponaučení: Je malá a rozhodně nemůže být na ulici sama, neumí ještě ani přecházet silnici, zajede jí auto, nebo se ztratí, něco se jí stane.
- **2. řešení:** „Fanda běží za ní, aby ji zastavil. Aby se jí nic nestalo, zavede ji domů.“
 - Ponaučení: I tebe může zajet auto, obzvlášť, když budeš rozrušený a budeš za Alenkou utíkat.
- **3. řešení:** „Fanda musí co nejrychleji zavolat na maminku a říct jí to. Honem rychle, než se Alence něco hrozného stane.“

Rozhovor

Otázka: Hraješ si na dvorku s kamarádkou Alenkou, je ještě malá a neumí moc mluvit, ale už běhá celkem rychle. Najednou si všimneš, že branka je pootevřená a malá Alenka se vyřítí rychle ven. Venku je hned silnice. Co teď?

Chlapec, 6 let

Odpověď před dramatizací – „Musím za ní rychle běžet a zastavit jí, pokud je už na silnici nesmím tam a zavolám na ní.“

Odpověď po dramatizaci – „Zavolám na ní, půjdu za mámou a tátou.“

Chlapec, 6 let

Odpověď před dramatizací – „Řekl bych to rodičům, zkusil bych jí doběhnout, ale přes cestu ne, zakřičel bych na ní ať tam stojí, aby jí nezajelo auto.“

Odpověď po dramatizaci – „Zakřičím stůj, nebo řeknu mamce.“

Dívka, 4 roky

Odpověď před dramatizací – „Nevím.“

Odpověď po dramatizaci – „Zavolám mámu, tátu, aby holčičku dali domů.“

Dívka, 6 let

Odpověď před dramatizací – „Zavolám na ní stůj, pokud jí nezastavím, běžím za ní i na silnici a chytím jí.“

Odpověď po dramatizaci – „Než tam doběhne, zkusím jí chytnout, zakřičím stůj, pak běžím pro někoho dospělého.“

Dívka, 6 let

Odpověď před dramatizací – „Poběžím za ní.“

Odpověď po dramatizaci – „Řeknu to mamince.“

Chlapec, 6 let

Odpověď před dramatizací – „Půjdu rychle do domu a zavolám maminku.“

Odpověď po dramatizaci – „Zavolám maminku nebo za ní běžím. Ne, do silnice neběžím.“

Chlapec, 6 let

Odpověď před dramatizací – „Půjdu jí najít i na silnici.“

Odpověď po dramatizaci – „Řeknu rodičům.“

Dívka, 5 let

Odpověď před dramatizací – „Řeknu nechod' tam, řeknu to mamce.“

Odpověď po dramatizaci – „Řeknu to mamce, když jí nestihnu chytit.“

Dívka, 6 let

Odpověď před dramatizací – „Poběžím za ní.“

Odpověď po dramatizaci – „Řeknu to mamce, předtím jí řeknu ať to nedělá.“

Chlapec, 6 let

Odpověď před dramatizací – „Řeknu to rodičům, zavolají záchranku.“

Odpověď po dramatizaci – „Poběžím za rodiči a řeknu jim to, když neposlechne mě.“

Dívka, 5 let

Odpověď před dramatizací – „Nevím.“

Odpověď po dramatizaci – „Řeknu to mamce, zavolám na ní.“

Vyhodnocení rozhovoru

5 dětí by za mladším kamarádem na silnici neběželo, ale 4 děti ano. Po dramatizaci děti odpověděly správně.

Pozorování

Fandu si zahrál šestiletý chlapec. Panenka byla Alenkou, kterou jsem hrála já. Maminky byly šestileté holčičky. Děti postavily z kostek plot, dřívkem se naznačila branka. Také si děti postavily silnici z kostek, po které pojede auto. Vchod do domu, kam odešly maminky, byl zároveň náš vchod do umývárny. Příprava skončila a příběh začal. Já s panenkou Alenkou spolu s maminkou jsme přišly na návštěvu. Zazvonily jsme na zvonek a šly jsme dovnitř, ale maminka Alenky nedověřela omylem branku. Maminky šly uvařit kávu, malí kamarádi zůstali na dvoře. Pak se najednou Alenka polekala, kam maminka šla, a když zahlédla pootevřenou branku, rozběhla se ven v domnění, že tam maminku najde. Zeptala jsem se dětí diváků, co by se teď mohlo stát, když stojím s panenkou Alenkou na silnici. Děti správně uhodly, že by jí mohlo srazit auto. Pětiletý chlapec vyjel s autem po silnici a opatrně jsem dětem naznačila, že by malou Alenku řidič opravdu nemusel spatřit včas a mohl by ji tím autem zajet. To by se stalo v případě, že by si Alenky nikdo nevšiml, nebo by Fanda nic pro její záchranu neudělal. Ale kdyby udělal? Ptala jsem se dětí, jak by mohl Alence pomoci, aby jí auto nezajelo? Padaly návrhy jako zastavit ji, odvést ji zpět do zahrady, ale když jsem dětem naznačila, že pokud by obě děti běžely po silnici, hned věděly, že to je také špatně, protože by auto mohlo zajet i Fandu. Přišli jsme rychle na nejrozumnější řešení. Křiknout na Alenku ať stojí, pokusit se jí chytit, ale do silnice neběhat a rychle zavolat na pomoc opět dospělého člověka. Při konečné reflexi jsme si s dětmi opět v této situaci zopakovali zásady správného chování na silnici a také základy první pomoci.

15.14 Všechno není ani k pití ani k jídlu

Cíl: Cílem této dramatické hry je osvojit si na základě prožitku vědomost (poznatek), že může být nebezpečné jíst či pít cokoli, co není moje, přestože je to u mě doma. Z toho vyplývá, že v některé lahvi mohou být i nebezpečné nápoje či tekutiny, v dózičce, krabičce či sáčku mohou být i léky nebo věci, které k jídlu vůbec nejsou.

Metody a techniky

Metoda horká židle (pro přiblížení malým dětem prolíná s hrou v roli), improvizace, interview, diskuse, telefonický rozhovor, střídavě plnění úkolů s reflexí, učitelka střídavě v roli a mimo roli.

Organizace v prostoru: kruh s menším odstupem učitelky na židli, diskuse v kruhu, postojové osy v prostoru herny, improvizace při uspořádání hráčů do poloarény.

Dramatizace

Učitelka děti seznámí s tím, že se něco přihodilo, někomu se něco vážného stalo, někdo má problém, něco ho moc trápí či dokonce bolí. Ten problém má děvčátko Katka. Děti si nejprve vysvětlí pojmy problém a trápení, připojují své vlastní prožitky a zkušenosti. Učitelka dále sdělí, že si spolu zahrají hru, v které je navštíví děvčátko Katka i se svým problémem a trápením, přičemž děti budou plnit úkoly zadané učitelkou.

Učitelka předem upozorní děti na pravidla, tedy jednak na to, že pokud bude mít na hlavě květinový klobouček, bude jejich malou kamarádkou Katkou, a jednak na to, že mluví a klade otázky Katce jen ten, kdo drží mikrofon.

První úkol: Děti pomocí dotazů zjišťují, co Katku trápí a co a jak se jí skutečně přihodilo.

Učitelka začíná hrou v roli na horké židli. Nyní se jmenuje Katka, kterou něco trápí, nasadí si květinový klobouček, sedá si na židli, drží se při tom za břicho, tváří se, že jí něco bolí, předvádí, že jí je na zvracení. Děti postupně pomocí otázek zjišťují od učitelky v roli Katky, co se stalo. Katka snědla nějaké bonbonky z maminky krabičky uložené v šuplíku v ložnici rodičů. Začalo jí bolet břicho, a aby se maminka nezlobila, zapila je tajně tekutinou z lahve, kterou našla v koupelně.

Děti usoudily, že bonbonky mohly být nějaké léky a dalšími otázkami zjistily, že poněvadž byl na lahvi obrázek umyvadla a toalety, tekutina byla zřejmě na čištění, „nějaká chemie“.

Druhý úkol: Poradit Katce řešení situace.

Učitelka nejprve mimo roli vyslechne, jak děti hodnotí chování Katky a jeho následky. Vyzve děti, ať Katce sdělí, co si o jejím chování myslí, kde se měla zachovat jinak a lépe, poté vyzve děti, ať také Katce poradí, jak se zachovat teď, přičemž se proměňuje dle potřeby v Katku.

Děti rádi, dávají mnoho řešení. Učitelka řeší situaci s více řešeními tím, že zvolí postojovou osu. Vybírá dvě hlavní řešení, děti se jdou postavit ke své zvolené možnosti řešení. První je telefon pro zavolání záchranné služby, druhým je maminka, která pomůže. Děti se následně nakonec shodují na tom, že obě řešení jsou sice správná, ale vždy se to musí říct mamince. Děti rádi, ať se svěří mamince, i když se bude zlobit. Maminka jí má přeci ráda a určitě jí odpustí a hned pomůže, zachrání ji, případně zavolá lékaře sama.

Poslední úkol: improvizace situace, jak by mohl příběh pokračovat, aby dopadl dobře.

Skupina, která byla pro rychlé přiznání se mamince, se rozděluje na maminky a Katky, které se svěřují se svým trápením, a maminka pomáhá, bere je hned k lékaři.

Skupina se zvolením zavolání lékaře improvizuje rozhovor se záchrannou službou, kterou představuje učitelka. Děti improvizují, zjišťují a zároveň hned předávají potřebné informace, předávají si telefon a postupně popisují jak situaci, tak místo různými způsoby, neboť neznají adresu školky.

Závěrem společnou reflexí je utvořeno další pravidlo, že je nebezpečné jíst či pít cokoli co není moje, přestože je to u mě doma, a pokud se to již stane mně nebo jinému, ihned to řeknu mamince nebo některému dospělému, je třeba spěchat k lékaři.

Pomocí formativního hodnocení děti sdělují své dojmy a pocity z průběhu a konce dramatické hry, jaké zážitky a zkušenosti si odnáší.

Rozhovor

Otázka: Když najdeš doma v dózičce nějaké barevné oválky, vypadají jako nějaké bonbonky, jako lentilky, vezmeš si je, když na ně budeš mít velkou chuť, i když nejsou tvoje?

Když máš žízeň, napiješ se doma z lahve, kterou tam najdeš a víš, že není tvoje?

Dívka, 5 let

Odpověď před dramatizací – „Když to neuvidí maminka, to by se zlobila.“

„Jo, můžu.“

Odpověď po dramatizaci – „Ne, zeptám se, co to je a jestli můžu.“ – „Ne, nenapiju.“

Dívka, 3 roky

Odpověď před dramatizací – „Ano, protože mi chutnají.“ – „Jo, můžu.“

Odpověď po dramatizaci – „Ne, zeptám se, jestli jsou jedovaté.“ – „Ne.“

Dívka, 6 let

Odpověď před dramatizací – „Ne, protože mohou být obarvené.“ – „To ano.“

Odpověď po dramatizaci – „Ne, zeptám se, co je to.“ – „Nenapiju, může to být chemie.“

Chlapec, 6 let

Odpověď před dramatizací – „Ano, když jsou stejné, bonbon poznám, když olíznu, je sladký.“ – „Ne, dokud nebudu mít umyté ruce, potom ano.“

Odpověď po dramatizaci – „Ne, mohl bych se otrávit.“ – „Ne.“

Dívka, 4 roky

Odpověď před dramatizací – „Jo, protože budou dobré.“ – „Ne, protože nemůžu.“

Odpověď po dramatizaci – „Ne, mohly by být jedovaté.“ – „Ne, zeptám se nejdříve maminky.“

Dívka, 5 let

Odpověď před dramatizací – „Můžu si vzít jen čtyři. Bonbonky nejsou zdravé.“ – „Jo, můžu.“

Odpověď po dramatizaci – „Ne, zeptám se, co to je a jestli můžu.“ – „Také ne.“

Dívka, 6 let

Odpověď před dramatizací – „Ano.“ – „Ne, mohla by být sestřičky.“

Odpověď po dramatizaci – „Nebudu to brát.“ – „Ne.“

Chlapec, 5 let

Odpověď před dramatizací – „Ne.“ – „Ano, můžu.“

Odpověď po dramatizaci – „Ne, můžou to být pilulky.“ – „Ne.“

Chlapec, 6 let

Odpověď před dramatizací – „Ano, protože mi chutnají.“ – „Ano to vždycky můžu.“

Odpověď po dramatizaci – „Ne, zeptám se, mohly by být jedovaté.“ – „Nevezmu si lahev jinou, než mi dá mamka.“

Chlapec, 6 let

Odpověď před dramatizací – „Jo, když jsou sladké.“ – „Ne, protože je to něčí ocucaná lahev.“

Odpověď po dramatizaci – „Ne.“ – „To taky ne, mohlo by to být pro mě nebezpečné.“

Chlapec, 6 let

Odpověď před dramatizací – „Ne, protože nejsou dobré a asi nejsou zdravé.“ – „Ne, protože není moje.“

Odpověď po dramatizaci – „Ne, mohly by být jedovaté.“ – „Ne, když není moje.“

Vyhodnocení rozhovoru

Zde je vidět, že uskutečnění této dramatické hry bylo pro děti velice přínosné, neboť před dramatizací odpověděli krom jednoho všichni nepřijatelně, i když 6 z dotázaných pouze z části, zatímco po dramatizaci by se již každý dotazovaný zachoval bezpečně.

Pozorování

Reflexe: Děti dramatická hra velmi zaujala, jejich formativní hodnocení ukázalo velké rozdíly v pocitech dětí, v průběhu hledání řešení pro Katku nebyly všichni za jedno, dokonce některé děti řešily situaci tak, aby jim pomohl lékař, ale aby se to nedozvěděli rodiče, protože by se zlobili, nakonec všichni pochopili, že rodiče se sice zlobit mohou, ale mají nás rádi a vždy nám pomohou, a my jim také. V této situaci při nerozhodnosti dětí jsem zvolila postojovou osu, kde děti se za svůj názor opravdu postavily a pomocí improvizací předvedly, co a jak by mohlo následovat. Velmi mi překvapilo, kolik dětí si pamatuje telefonní číslo záchranné služby 155 i možnost 112, dokonce je již uměly zadat v telefonu. V průběhu hry na telefonování záchranné služby děti získaly nové poznatky, co vše je důležité vědět a říct. Vyzkoušely si i popsat místo, když neznáme adresu, dle toho, co je vše blízko, naproti, v ulici, a podobně. Toto jim zpočátku nešlo, ale za chvíli přicházely s plno poznávacími body, jako je blízká stanice autobusu, kaplička, cesta k lesu, škola, topol, přechod, žlutý plot.

Nakonec se děti podělily se svými vlastními zkušenostmi, a i s tím, kde, co a z jakého důvodu se v které domácnosti ukrývá.

16 Konkrétní případy a statistiky

Mnou navrhované a zdramatizované situace nejsou neaktuální a zbytečné, což dokládám v této kapitole níže uvedenými konkrétními případy.

16.1 Děti ztracené v lese

Julia, 8 let

Ztracená v lese v okrese Domažlice, třídní pátrání, 10.10.2021, nalezena dezorientovaná a prochládlá. Do akce se zapojili policisté ze služby pořádkové i dopravní policie, služební kynologie, policisté z pořádkové i zásahové jednotky, do pátrání byl zapojen i vrtulník s termovizí. Pátrací akce se účastnili profesionální i dobrovolní hasiči, zástupci strážců NP a CHKO Šumava a lesníci Městských lesů Domažlice. (Krimi – Plzeň, 2021)

Zdroj: <https://www.krimi-plzen.cz/a/hasici-2021-10-10-194327/>

Chlapec, 6 let

Ztracen v lese v oblasti Stará Huť a Mokrovraty, čtyřhodinové pátrání, nalezen bez zranění. Do akce se zapojili i starostové pěti okolních obcí s tím, aby obecními rozhlasly vyhlásili pohřešování a požádali o pomoc dobrovolníky. Na místo byl přivolán vrtulník letecké služby, psůvodi a do akce se zapojilo několik desítek policistů. Do obce Mokrovraty se také dostavilo přibližně 300 dobrovolníků. (por. Bc. Monika Schindlová, 2011)

Zdroj: <https://www.policie.cz/clanek/nalzeni-tri-pohresovanych-deti.aspx>

16.2 Utonutí

V roce 2016 sedmi utonulým bylo méně než 15 let, pět z nich bylo dokonce mladších 4 let. V roce 2020 mezi utonulými bylo 16 dětí. (iDNES.cz, 2021)

Zdroj: <https://www.bezpecnedetstvi.cz/blog/statistiky-jsou-neuprosne/>,
https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/utonuti-more-reky-bazeny-vyuka-plavani.A210720_155129_domaci_misl

16.3 Poranění psem

Poranění psem tvoří největší podíl ze všech úrazů způsobených člověku zvířetem. Ve studii, kterou realizoval Státní zdravotní ústav na vybraných pražských školách, téměř 40 % žáků uvedlo, že do 12 let svého věku bylo pokousáno psem (často se jednalo o vlastního nebo známého psa), přičemž čtvrtina těchto zranění vyžadovala lékařské ošetření. (RNDr. S. Janoušek)

Zdroj: http://www.szu.cz/uploads/documents/czsp/Program_SPZ/pes_1_.pdf

16.4 Nehody – usmrcení, zaviněno dětmi

V období let 2010–2019 bylo usmrceno 91 dětí, z toho 15 vlastní vinou, tj. 11 %. V roce 2019 bylo usmrceno 16 dětí, z toho 2 vlastní vinou, tj. 13 %. V daných případech se jednalo o dítě chodce a cyklistu.

16.5 Nehody – těžce zranění, zaviněno dětmi

Jak bylo uvedeno výše, vlastní vinou bylo těžce zraněno 47 dětí, tj. 42 %. Ve 2/3 případů byli viníci chodci (32 těžce zraněných, 68 %), podíl viníků cyklistů pak činil přibližně čtvrtinu (11 těžce zraněných, 24 %). (BESIP – Ministerstvo dopravy, 2019)

Zdroj: www.besip.cz/getattachment/Statistiky/Statistiky-nehodovosti-v-Ceske-republice/Dopravni-nehodovost-v-roce-2019/Deti/Deti.pdf

17 Výsledky

17.1 Výsledky pozorování

Během zúčastněného pozorování jsem se přesvědčila o tom, že dramatická výchova je pro děti snad nejzábavnější a nejúčelnější metodou učení. Nejen, že se toto učení prožitkem dětem dlouho uchovává v paměti, ale baví je, a i u těch méně soustředěných dětí zde nedochází ke ztrátě pozornosti. Děti se vždy aktivně zapojily, s nadšením spolupracovaly, měly zájem o další a další dramatizace. Dramatická výchova velmi dobře působila na psychický stav dětí, byly hned radostné a pozitivně naladěné. Také velmi hluboce prožívaly i jiné emoce, jako je napětí, smutek a strach. Během dramatizací se děti staly dalece empatictějšími a posílily svou resilienci. Dokážou spolupracovat, ale zároveň i samostatně vystupovat. Některé dramatické hry jsme pro velký zájem museli zopakovat s výměnou rolí.

Nejvíce se dětí dotkla dramatizace Přišel hodný cizí pán. Jsem velmi ráda, že jsem tuto situaci s dětmi zdramatizovala a jsem si jistá, že zúčastněné děti s cizím člověkem nikdy neodejdou. Plnými doušky doslova hltaly každou vteřinu, když jsme si hrály na to, že je může cizí pán odvézt a už nikdy neuvidí své rodiče. Děti zde získaly nový poznatek, že zlý člověk nemusí být ošklivý a chovat se na první dojem zle.

Další velmi přínosná dramatizace byla Horký den, jdeme se koupat. Velký počet dětí, jak se ukázalo během dramatizace, není poučen o bezpečném chování u vody. Přejde mi to velmi nebezpečné. Na dětech bylo znát, že po dramatizaci si myšlenky utříbily a už měly povědomí o tom, že by se opravdu mohly utopit. Po ukončení dramatizace samy mezi sebou vedly rozhovor o problematice a dělily se společně o své vlastní zkušenosti.

Dramatizaci Šli jsme na houby aneb ztráta v lese jsem realizovala dvakrát, pokaždé zcela jinou metodou. První dramatickou hru v rolích jsem doplnila dramatickou hrou na ztraceného kluka s využitím, kromě ostatních metod, velmi působivé zvukové koláže postupně vytvářené dětmi. Druhá dramatická hra byla určitou reflexí k vyvozeným předešlým poznatkům a pravidlům. Tato pravidla byla nejen ověřena, ale i upevněna. Děti byly z možnosti dalšího využití svých poznatků a dalšího prožitku velice nadšené. Je zřejmé, že více forem různých dramatických her na řešení jedné situace, pro děti ve schopnosti orientovat se v této nebezpečné situaci, je velice přínosné.

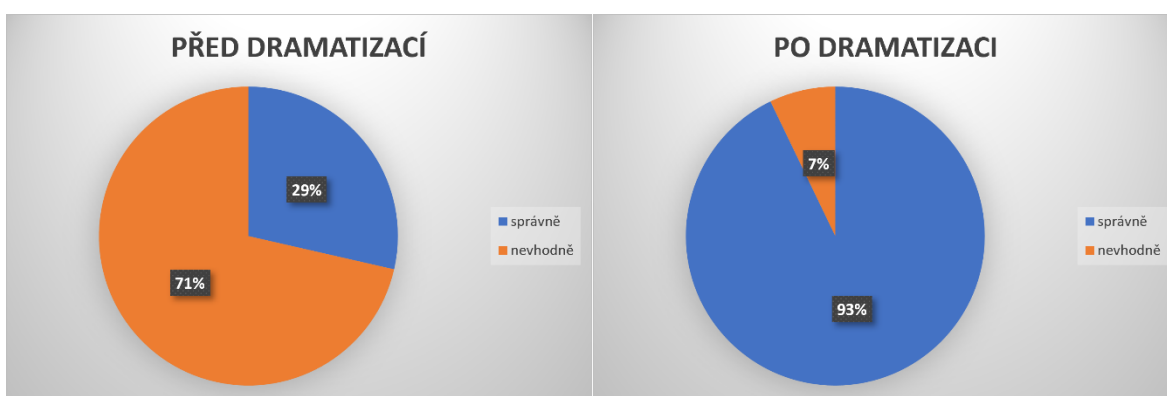
Děti v průběhu všech dramatických her na základě nových zkušeností a prožitků si byly schopné utvořit svá vlastní pravidla bezpečného chování, která jim budou užitečná pro jejich život.

17.2 Výsledky rozhovorů

Z rozhovorů je evidentní, že děti si po dramatizaci, až na velmi zanedbatelné výjimky, zapamatovaly veškeré důležité informace o tom, jak se v určitých situacích co nejlépe zachovat. Většina dětí odpovídala přesně, jak jsme si říkali během dramatizace. Odpovídaly rychle a sebejistě.

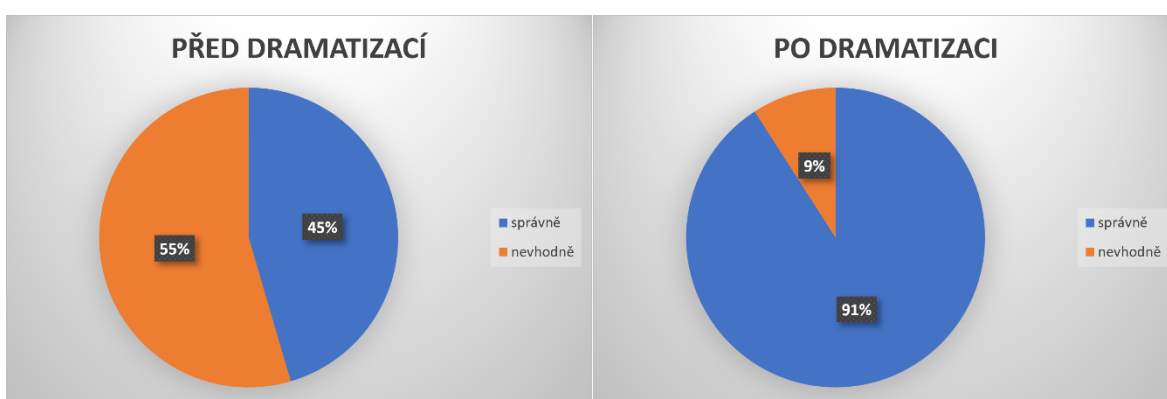
Otázka: Jsi na koupališti, maminka už nechce jít do vody, ale kamarádi ve vodě jsou a volají tě. Jak se zachováš?

Pokud jsi k vodě šel, topí se tam motýlek, zachráníš ho?

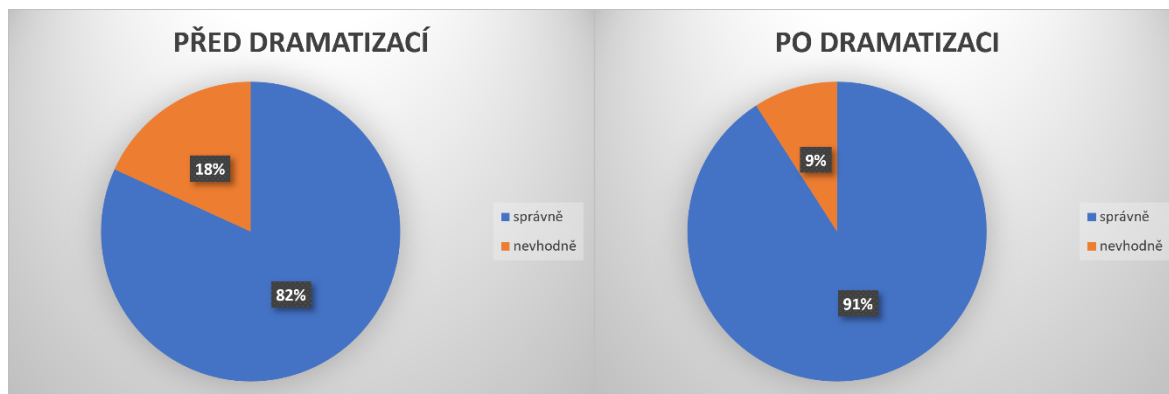
Graf 1 Jsi na koupališti, maminka už nechce jít do vody, kamarádi ale ve vodě jsou a volají tě. Jak se zachováš?

Otázka: Co uděláš, když si budeš ve školce prohlížet knížku a omylem roztrhneš stránku?

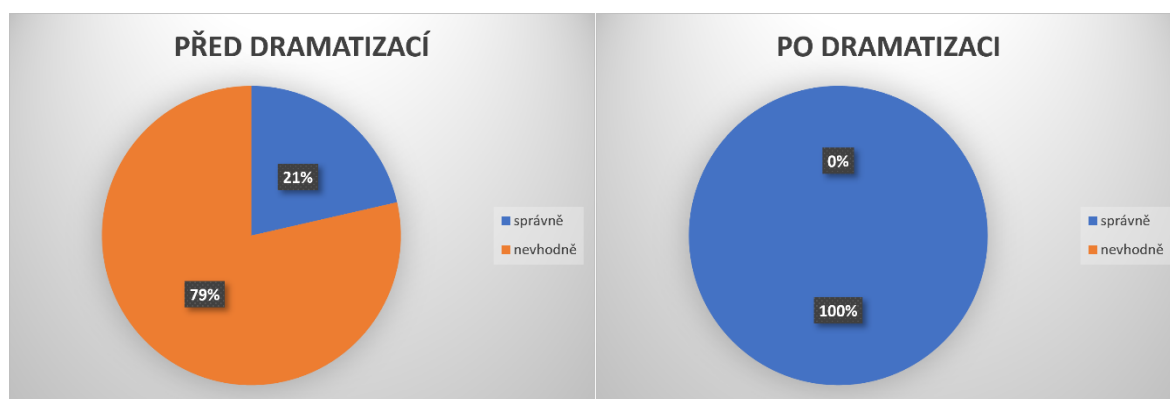
Graf 2 Co uděláš, když si budeš ve školce prohlížet knížku a omylem roztrhneš stránku?

Otázka: Jak se zachováš, když na návštěvě u tebe doma začne kreslit na zeď tvůj velmi malý kamarád, nebo sourozenec, který z toho ještě nemá rozum?

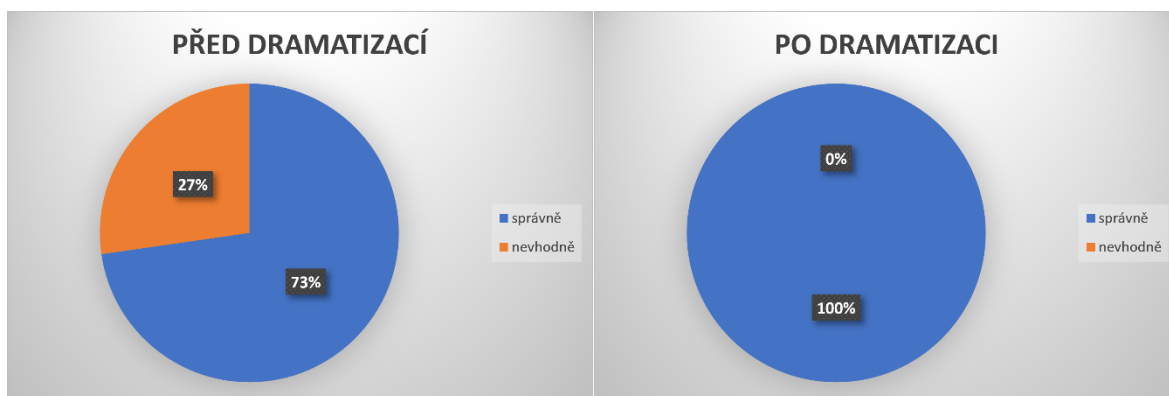
Graf 3 Jak se zachováš, když na návštěvě u tebe doma začne kreslit na zeď tvůj velmi malý kamarád, nebo sourozenec, který z toho ještě nemá rozum?

Otázka: Stojíš před obchodem a milý pán, který říká, že zná maminku, ti nabízí kinder vajíčko, které má pro své děti, ale rád se rozdělí. Má totiž všechny děti rád. Vezmeš si od pána nabízené kinder vajíčko? Začne vyprávět o malém štěňátku, které mají doma. Nabídne ti, že tě vezme s sebou domů, abys mohl štěňátko nakrmit a pochovat si ho. Maminka přeci o všem ví, říká pán. Pojedeš s pánem?

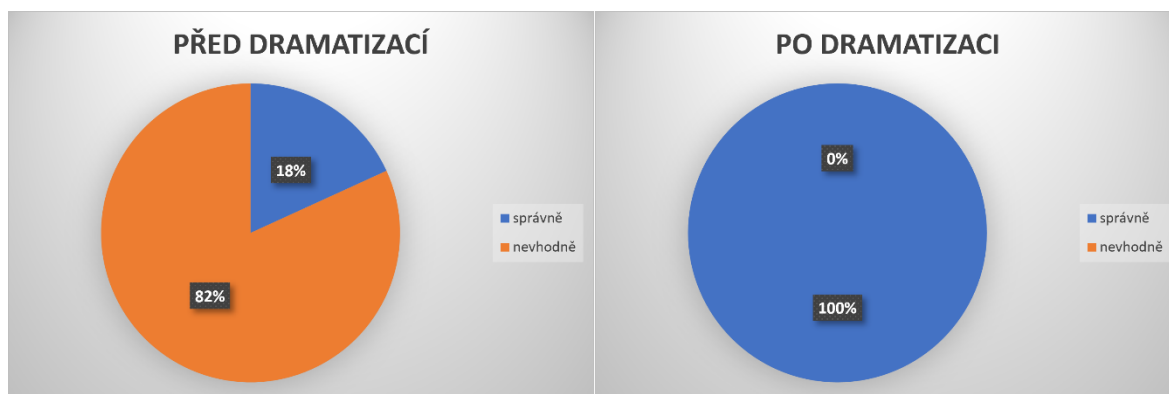
Graf 4 Stojíš před obchodem a milý pán, který říká, že zná maminku, ti nabízí kinder vajíčko, které má pro své děti, ale rád se rozdělí. Má totiž všechny děti rád. Vezmeš si od pána nabízené kinder vajíčko?... Pojedeš s pánem?

Otázka: Když ti kamarád sebere auto, které sis vzal, a ještě tě s ním uhodí, jak se zachováš? A řekneš něco i kamarádovi?

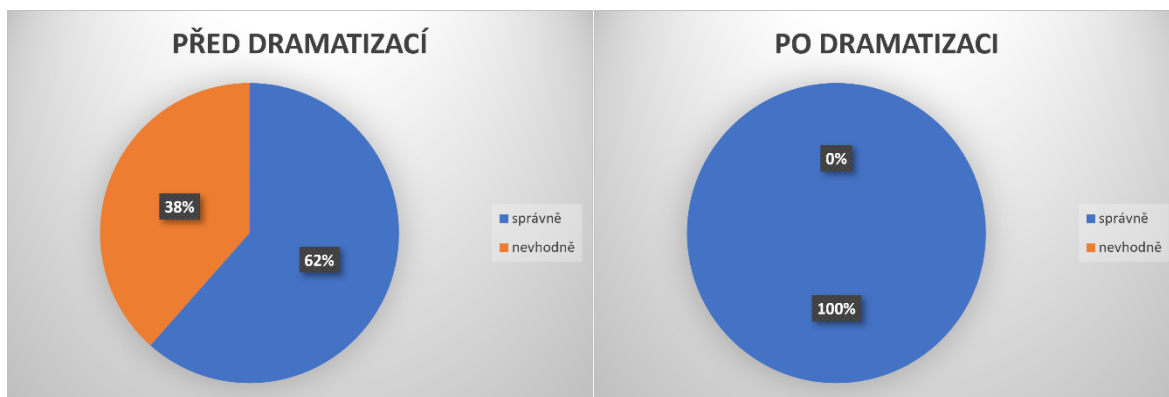
Graf 5 Když ti kamarád sebere auto, které sis vzal, a ještě tě s ním uhodí, jak se zachováš? A řekneš něco i kamarádovi?

Otázka: Jdeš s maminkou na procházku do lesa, možná budete sbírat i houby. Maminka telefonuje, ty ses zabral do hry v lese a najednou maminku nikde nevidíš. Co teď uděláš?

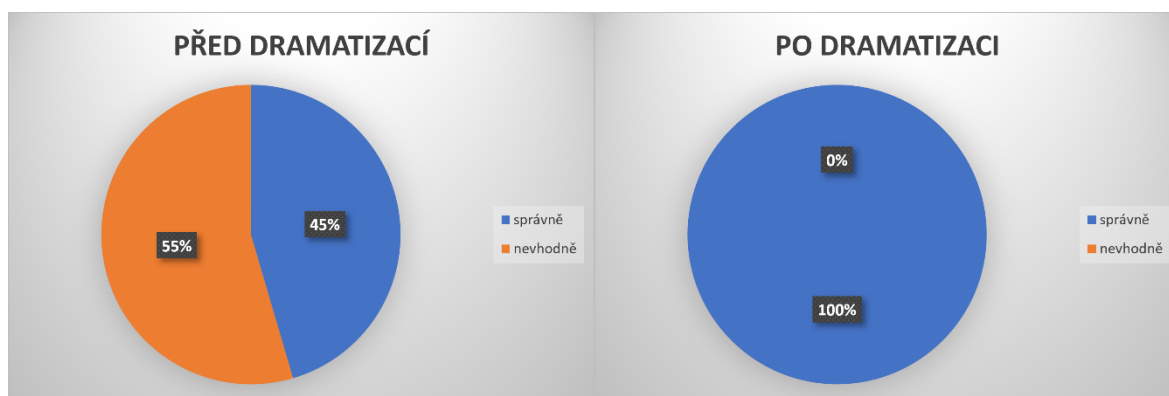
Graf 6 Jdeš s maminkou na procházku do lesa, možná budete sbírat i houby. Maminka telefonuje, ty ses zabral do hry v lese a najednou maminku nikde nevidíš. Co teď uděláš?

Otázka: Když ti někdo z kamarádů půjčí sirky nebo zapalovač, vyzkoušíš je? A kdekoliv, třeba i v lese? Pro zajímavost jsem se děti po dramatizaci zeptala, jestli ví, jak nachystat správně ohniště.

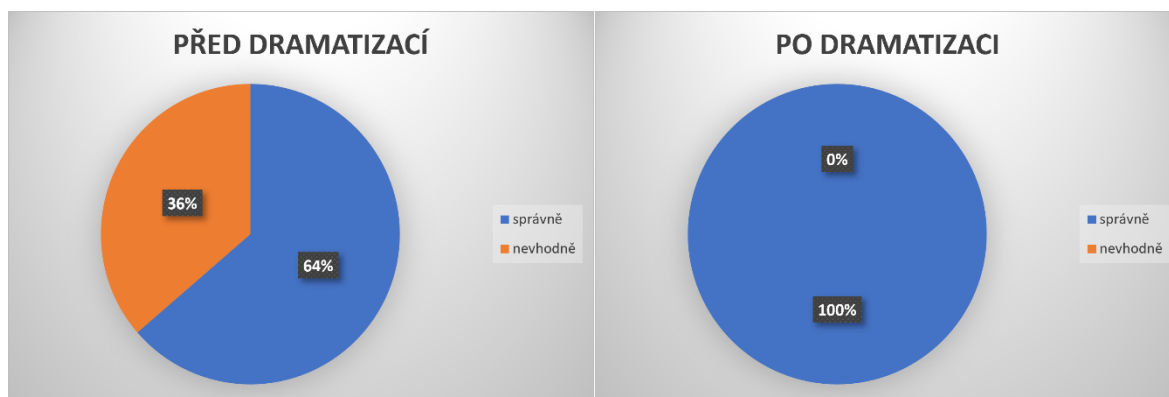
Graf 7 Když ti někdo z kamarádů půjčí sirky nebo zapalovač, vyzkoušíš je? A kdekoliv, třeba i v lese?

Otázka: Když půjdeš venku okolo keře, na kterém rostou krásné černé bobulky, vypadají jako černý rybíz, ochutnáš je, když vypadají moc dobře a máš na ně velkou chuť?

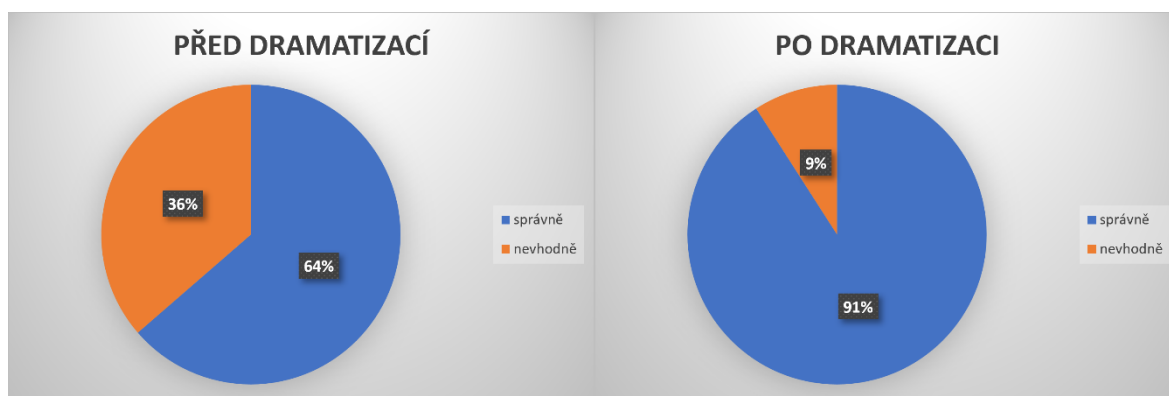
Graf 8 Když půjdeš venku okolo keře, na kterém rostou krásné černé bobulky, vypadají jako černý rybíz, ochutnáš je, když vypadají moc dobře a máš na ně velkou chuť?

Otázka: Co uděláš, když se ti míč odkutálí z hřiště rovnou až do silnice?

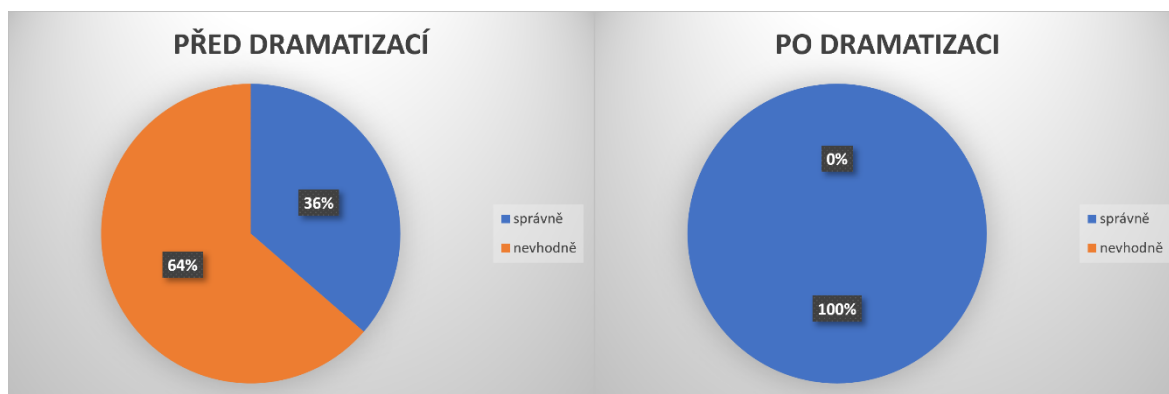
Graf 9 Co uděláš, když se ti míč odkutálí z hřiště rovnou až do silnice?

Otázka: Hraješ si na písku a najdeš tam injekční stříkačku, co s tím uděláš? Injekční stříkačka je takový malý průhledný předmět s ostrou a špičatou jehlou. Je hned vidět, že na písek mezi auta a bábovky nepatří.

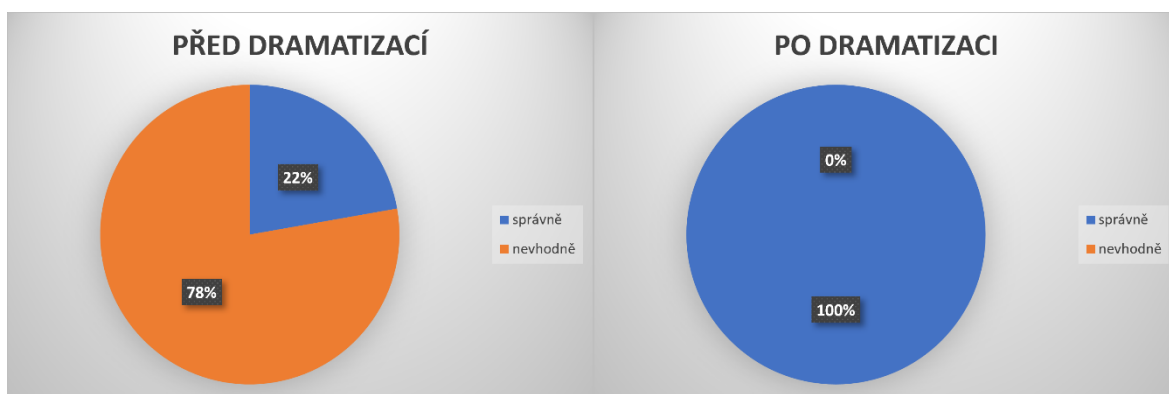
Graf 10 Hraješ si na písku a najdeš tam injekční stříkačku, co s tím uděláš? Injekční stříkačka je takový malý průhledný předmět s ostrou a špičatou jehlou. Je hned vidět, že na písek mezi auta a bábovky nepatří.

Otázka: Co uděláš, když na procházce k tobě přiběhne cizí pes? Můžeš utíkat? Můžeš ho hladit? Můžeš ho plácnout? Můžeš na něj křičet?

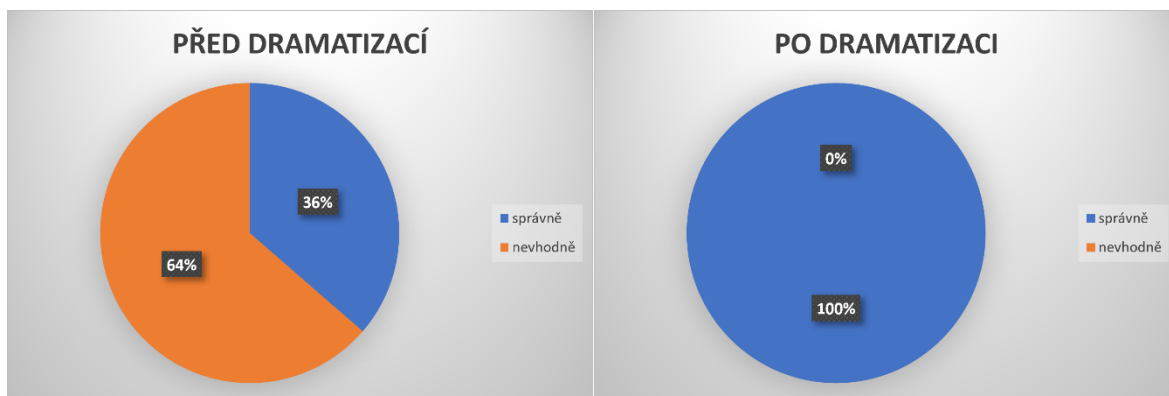
Graf 11 Co uděláš, když na procházce k tobě přiběhne cizí pes? Můžeš utíkat? Můžeš ho hladit? Můžeš ho plácnout? Můžeš na něj křičet?

Otázka: Jdeš nakoupit do velkého obchodního centra, třeba s babičkou. Jak se díváš do regálů s hračkami, najednou zjistíš, že babičku nevidíš. Co uděláš?

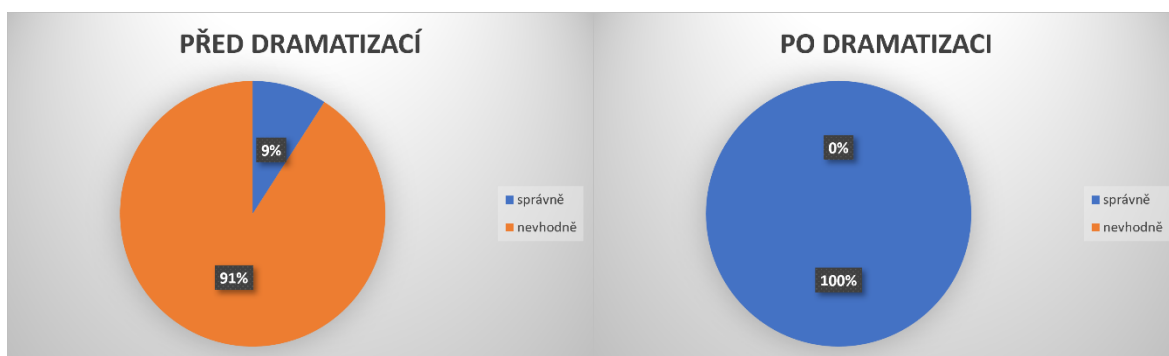
Graf 12 Jdeš nakoupit do velkého obchodního centra, třeba s babičkou. Jak se díváš do regálů s hračkami, najednou zjistíš, že babičku nevidíš. Co uděláš?

Otázka: Hraješ si na dvorku s kamarádkou Alenkou, je ještě malá a neumí moc mluvit, ale už běhá celkem rychle. Najednou si všimneš, že branka je pootevřená a malá Alenka se vyřítí rychle ven. Venku je hned silnice. Co teď?

Graf 13 Hraješ si na dvorku s kamarádkou Alenkou, je ještě malá a neumí moc mluvit, ale už běhá celkem rychle. Najednou si všimneš, že branka je pootevřená a malá Alenka se vyřítí rychle ven. Venku je hned silnice. Co teď?

Otázka: Jdeš s maminkou na procházku do lesa, možná budete sbírat i houby. Maminka telefonuje, ty ses zabral do hry v lese, a najednou maminku nikde nevidíš. Co teď uděláš?

Graf 14 Otázka: Jdeš s maminkou na procházku do lesa, možná budete sbírat i houby. Maminka telefonuje, ty ses zabral do hry v lese, a najednou maminku nikde nevidíš. Co teď uděláš?

18 Diskuse

Ve výzkumu jsem se zaměřila na využití metod a technik dramatické výchovy u dětí předškolního věku při řešení náročných situací. Cílem této práce bylo zjistit, zda je využití technik a metod dramatické výchovy efektivní při osvojování si správného, tedy bezpečného chování dětí předškolního věku ve vybraných náročných situacích.

Výzkumná otázka zní: Je efektivní využívat metody a techniky dramatické výchovy k osvojení si poznatků a dovedností vedoucích ke vhodné a bezpečné reakci dítěte předškolního věku při řešení náročných životních situací?

Na podkladě rozhovorů vedených individuálně s dětmi před dramaturgií a po dramaturgii je evidentní, že odpověď na otázku zní ano, využívat metody a techniky dramatické výchovy je efektivní k osvojení si poznatků a dovedností vedoucích ke správné reakci dítěte předškolního věku při řešení náročných životních situací. Také cíl byl splněn, což dokazují porovnáním odpovědí dětí. Ve výsledcích je zaznamenáno, jaký rozdíl byl v odpovědích před a po dramaturgii. Téměř u všech odpovědí po dramaturgii děti odpovídaly přesně tak, jak jsme si znázornili a řekli během dramaturgie, tedy dle společně vyvozených pravidel. Děti chybovaly zcela výjimečně, a to většinou jen částí odpovědi.

Například u první otázky (Jsi na koupališti, maminka už nechce jít do vody, kamarádi ale ve vodě jsou a volají tě. Jak se zachováš? Pro děti, které by k vodě šly: Pokud jsi šel, topí se tam motýlek, zachráníš ho?) čtyřletá dívenka odpověděla pouze částečně odlišně, než jsme dramaturgovali. Jednalo se o záchranu motýlka, přestože ale k vodě by sama nešla, což je důležité. Tím se vylučuje, že by nějakou případnou záchranou ohrožovala sama sebe. V druhém případě u druhé otázky (Co uděláš, když si budeš ve školce prohlížet knížku a omylem roztrhneš stránku?) by šestiletý chlapec stránku vyhodil, což jsme si neuváděli jako nejvhodnější řešení. Však jeho podstatnější zkušeností z dramatické hry bylo neobvinít křivě nikoho jiného. I to je částečně uspokojivý výsledek, neboť před dramaturgií nebyl schopen vůbec odpovědět, co by měl v této situaci dělat.

Třetí a pátá otázka pro můj výzkum nebyla příliš přínosná vzhledem k tomu, že děti již před dramaturgií věděly, jak se správně zachovat. Otázky zněly: Jak se zachováš, když na návštěvě u tebe doma začne kreslit na zeď tvůj velmi malý kamarád nebo sourozenec, který

z toho ještě nemá rozum? Pátá otázka: Když ti kamarád sebere auto, které sis vzal, a ještě tě s ním uhodí, jak se zachováš? A řekneš něco i kamarádovi? Může to být dané tím, že se děti častěji s takovou situací v běžném životě častěji setkávají, nebo již od rodičů či ze školky mají osvojená základní pravidla slušného chování. U takto malých dětí je třeba, aby si uvědomily, že ne vždy a vše mohou vzít do vlastních rukou. Někdy je třeba dospělého poprosit o pomoc, a přesto to není žalování. Nicméně u páté otázky tři děti, které odpověděly před dramaturgií nevhodně, již po dramaturgii odpověděly přijatelněji.

U některých otázek byly odpovědi dětí po dramaturgii velkým přínosem pro můj výzkum, jelikož všechny odpověděly nejvhodnějším dohodnutým řešením. Jedná se o tyto otázky: Stojíš před obchodem a milý pán, který říká, že zná maminku, ti nabízí kinder vajíčko, které má pro své děti, ale rád se rozdělí. Má totiž všechny děti rád. Vezmeš si od pána nabízené kinder vajíčko? Začne vyprávět o malém štěňátku, které mají doma. Nabídne ti, že tě vezme s sebou domů, abys mohl štěňátko nakrmit a pochovat si ho. Maminka přeci o všem ví, říká pán. Pojedeš s pánem? Zde před dramaturgií pouze tři děti z dotazovaných čtrnácti by věděly, jak se zachovat. Toto téma je, jak jistě víme z médií, velmi aktuální. Dramatická hra k těmto otázkám přinesla dětem novou důležitou zkušenost a tedy poznatek, že svět je plný i nebezpečných či zlých lidí, kteří se dokážou přetvařovat a vypadat mile.

Podobně úspěšné byly realizace dramaturgií k těmto otázkám: Co uděláš, když na procházce k tobě přiběhne cizí pes? Můžeš utíkat? Můžeš ho hladit? Můžeš ho plácnout? Můžeš na něj křičet? Též u otázky: Jdeš nakoupit do velkého obchodního centra, třeba s babičkou. Jak díváš do regálů s hračkami, najednou zjistíš, že babičku nevidíš. Co uděláš? A také u otázky: Hraješ si na dvorku s kamarádkou Alenkou, je ještě malá a neumí moc mluvit, ale už běhá celkem rychle. Najednou si všimneš, že branka je pootevřená a malá Alenka se vyřítí rychle ven. Venku je hned silnice. Co teď? Dále: Jdeš s maminkou na procházku do lesa, možná budete sbírat i houby. Maminka telefonuje, ty ses zabral do hry v lese, a najednou maminku nikde nevidíš. Co teď uděláš? U odpovědí na tyto otázky ještě před dramaturgií je patrné, že děti nevěděly, jak si v těchto situacích vhodně poradit a po dramaturgii odpověděly všechny podle pravidel, která jsme společně vyvodily.

Jsem si vědoma toho, že výsledky mohly být samozřejmě ovlivňovány aktuálním rozpoložením dětí a prostředím, kde jsme rozhovor vedli. Proto jsem vždy vedla rozhovor

individuálně a dbala jsem na to, aby ostatní děti nevěděly, o čem rozhovor s konkrétním dítětem vedeme, a tím nedošlo k ovlivnění dalších dětí v jejich odpovědích. Ale dělo se tak ve třídě, kde byl samozřejmě ruch a velké množství podnětů, které dotazované děti mohly rozptylovat. To, jak se dítě soustředí, jak se zrovna cítí, z jaké činnosti jsem ho vytrhla, či co se děje kolem, může ovlivnit jeho odpovědi. Z tohoto důvodu jsem se snažila v rámci možností jako jedna učitelka na třídě jim poskytnout co největší klid na to, aby se mohly soustředit.

Fakt, že v každé odborné literatuře o dramatické výchově je zmíněné, že je velmi vhodná nejen k učení se, ale především k celkovému a všestrannému rozvoji osobnosti, a že je snaha prosadit ji do ŠVP nejen u PV, ale i ZV, tímto velmi podporuji. Zároveň bych byla ráda, kdyby pozitivní výsledek tohoto výzkumu a zpracování dramatických her, s dnes tak aktuální a důležitou tematikou, přispěly k další motivaci či inspiraci ostatním pedagogům nejen v mateřských školách.

19 Závěr

Ve věku předškolních dětí je složité, naučit je něco v představě, jak by reagovaly, kdyby se něco mělo stát v budoucnosti. Jejich psychologický vývoj ještě není v této oblasti vyzrálý. Ale bohužel situace, které jsme si zdramatizovali, se v životě běžně stávají. Jak se k této problematice postavit je otázkou, kterou bychom si měli pokládat nejen my pedagogové, ale i rodiče. Vzhledem k tomu, že u dětí je učít se prožitkem nejschůdnější a nejefektivnější, právě proto jsem vybrala dramatickou výchovu. Jako rodič si uvědomuji, že musíme bezpečí dětí kompromisně uzpůsobit dnešní době. Musíme děti naučit samostatnosti, zodpovědnosti, a že každé chování jedince nese s sebou důsledek. Ale nesmí být na úkor jejich bezpečí. Děti už v předškolním věku by měly vědět, že s cizími lidmi se nemají bavit a někam s nimi odejít. V tomto věku jsou obzvláště důvěřivé, proto bychom měli na toto dát důraz, ale zároveň je nevyděsit. Měly by vědět, že nemohou jíst ani pít, co je napadne, vzhledem k tomu že nemají dostatek zkušeností. To se také podceňuje, jelikož si rodiče často myslí, že už jsou velké na to, aby se něčím otrávil, přeci jen už nejsou batolata. Ale opak je pravdou. To, že když se dítě ztratí někde v lese v chladném počasí, je pro něj život ohrožující, obzvláště pokud bude pomateně běhat. Může se zranit a svým přesunem situaci ještě zhoršit. To je také třeba si uvědomit a dítě se alespoň pokusit poučit. I v obchodě je to nebezpečné, i když ne tolik. Ale dítě, které ví, že má poprosit pokladní a vědět také kdo pokladní je, zkrátí stresovou situaci sobě i rodičům.

Naprosto úžasný zážitek pro mě byl, když jsem byla svědkem využití dovednosti vhodného a bezpečného chování mé třídy, tedy dětí zapojených do mého výzkumu, v náročné i zároveň nebezpečné situaci. Na vycházce na nás vyběhl z pozemku štěkající pes. Děti stály, i když vyděšené, ale nekřičely, neutíkaly, nedělaly prudké pohyby. A jako vrchol mé spokojenosti bylo, když jedna holčička začala předříkávat a opakovat ostatním dětem vše, co jsme si s dětmi dramatizovaly, včetně vyvozeného pravidla. Děti jsou velmi učenlivé a potvrdilo se mi ve výzkumu, že je možné je adekvátně připravit na tyto situace. Cíl byl splněn. Techniky a metody dramatické výchovy jsou velmi efektivní. Na výzkumnou otázku jsem s radostí mohla kladně odpovědět a s čistým svědomím tímto potvrzuji přínos technik a metod dramatické výchovy k orientaci a bezpečnému chování dětí předškolního věku v náročných

a nebezpečných situacích. Ráda bych, aby byla má práce inspirací nejen učitelům, ale i rodičům, aby své děti včas připravovali na nešvary dnešního světa.

Závěrem vřele doporučuji všem učitelům dramatickou výchovu, jako nejefektivnější a zde ověřený prostředek učení postavený na základě prožitku, obzvlášť hru v roli, která se mi naprosto osvědčila.

Seznam obrázků

Obrázek 1 - Nikdy nevíme to, co neznáme	141
Obrázek 2 - Nikdy nevíme to, co neznáme	141
Obrázek 3 - Zkoušíme sirky	141
Obrázek 4 - Jak byla injekční stříkačka (cizí předmět) na písku.....	142
Obrázek 5 - Jak byla injekční stříkačka (cizí předmět) na písku.....	142
Obrázek 6 - Míč se nám zakutálel na silnici.....	143
Obrázek 7 Ukázka originálního balení naftového adetiva v originálním balení bez bezpečnostního uzávěru. Barva tekutiny a tvar lahve je zaměnitelný s nápojem.	143

Seznam grafů

Graf 1 Jsi na koupališti, maminka už nechce jít do vody, kamarádi ale ve vodě jsou a volají tě. Jak se zachováš?	105
Graf 2 Co uděláš, když si budeš ve školce prohlížet knížku a omylem roztrhneš stránku?	105
Graf 3 Jak se zachováš, když na návštěvě u tebe doma začne kreslit na zeď tvůj velmi malý kamarád, nebo sourozenec který z toho ještě nemá rozum?.....	106
Graf 4 Stojíš před obchodem a milý pán, který říká, že zná maminku, ti nabízí kinder vajíčko, které má pro své děti, ale rád se rozdělí. Má totiž všechny děti rád. Vezmeš si od pána nabízené kinder vajíčko?...Pojedeš s pánem?.....	106
Graf 5 Když ti kamarád sebere auto, které jsi si vzal, a ještě tě s ním uhodí, jak se zachováš? A řekneš něco i kamarádovi?.....	107
Graf 6 Jdeš s maminkou na procházku do lesa, možná budete sbírat i houby. Maminka telefonuje, ty si se zabral do hry v lese a najednou maminku nikde nevidíš. Co teď uděláš?	107
Graf 7 Když ti někdo z kamarádů půjčí sirky nebo zapalovač, vyzkoušíš je? A kdekoliv, třeba i v lese?	108
Graf 8 Když půjdeš venku okolo keře, na kterém rostou krásné černé bobulky, vypadají jako černý rybíz, ochutnáš je, když vypadají moc dobře a máš na ně velkou chuť?	108
Graf 9 Co uděláš, když se ti míč odkutálí z hřiště rovnou až do silnice?.....	109
Graf 10 Hraješ si na písku a najdeš tam injekční stříkačku, co s tím uděláš? Injekční stříkačka je takový malý průhledný předmět s ostrou a špičatou jehlou. Je hned vidět že na písek mezi auta a bábovky nepatří.....	109
Graf 11 Co uděláš, když na procházce k tobě přiběhne cizí pes? Můžeš utíkat? Můžeš ho hladit? Můžeš ho plácnout? Můžeš na něj křičet?	110
Graf 12 Jdeš nakoupit do velkého obchodního centra, třeba s babičkou. Jak koukáš do regálů s hračkami, najednou zjistíš, že babičku nevidíš. Co uděláš?	110
Graf 13 Hraješ si na dvorku s kamarádkou Alenkou, je ještě malá a neumí moc mluvit, ale už běhá celkem rychle. Najednou si všimneš, že branka je pootevřená a malá Alenka se vyřítil rychle ven. Venku je hned silnice. Co teď?.....	111

Graf 14 Otázka: Jdeš s maminkou na procházku do lesa, možná budete sbírat i houby. Maminka telefonuje, ty ses zabral do hry v lese, a najednou maminku nikde nevidíš. Co teď uděláš?	111
Graf 15 otázka 1	128
Graf 16 Otázka 2.....	129
Graf 17 Otázka 3.....	130
Graf 18 Otázka 4.....	131
Graf19 Otázka 5.....	132
Graf 20 Otázka 6.....	133
Graf 21 Otázka 7.....	134
Graf 22 Otázka 8.....	135
Graf 23 Otázka 9.....	136
Graf 24 Otázka 10.....	137
Graf 25 Otázka 11.....	138
Graf 26 Otázka 12.....	139
Graf 27 Otázka 13.....	140

Seznam příloh

Příloha 1 Dotazník pro rodiče

Příloha 2 Výsledky odpovědí dotazníku pro rodiče

Příloha 3 Fotografie z dramatizací

Seznam zkratk

DE – drama education

DV – dramatická výchova

PV – předškolní vzdělávání

ŠVP – školní vzdělávací program

ZV – základní vzdělávání

Citovaná literatura

Amirová, Alžběta, Fiedlerová, Michaela a Rejchrtová, Andrea. 2019. *Metody a aktivity dramatické výchovy v předškolním vzdělávání.* Praha : Raabe, 2019. ISBN 978-80-7496-430-5.

BESIP – Ministerstvo dopravy, CDV. 2019. *BESIP.* [Online] 23. leden 2019. [Citace: 22. únor 2022.] www.besip.cz/Statistiky/Statistiky-nehodovosti-v-Ceske-republice/Dopravni-nehodovost-v-roce-2019/Deti.

Čáp, Jan. 1996. *Rozvíjení osobnosti a způsob výchovy.* Praha : ISV. Psychologie (ISV), 1996. ISBN 80-85866-15-3.

Dewey, John. 2010. *Art As Experience.* New York : Penguin Putnam Inc, 2010. ISBN 978-0-399-53197-2.

Helus, Zdeněk. 2015. *Sociální psychologie pro pedagogy. 2., přepracované a doplněné vydání.* Praha : Grada, 2015. ISBN 978-80-247-4674-6.

Hlavsa, Jaroslav. 1981. *Psychologické problémy výchovy k tvořivosti.* Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1981. 1446481.

Hoskovcová, Simona a Suchochlebová, Ryntová, Lucie. 2009. *Výchova k psychické odolnosti dítěte: silní pro život.* Praha : Grada, 2009. ISBN 978-80-247-2206-1.

Hoskovcová, Simona. 2006. *Psychická odolnost předškolního dítěte.* Praha : Grada, 2006. ISBN 80-247-1424-8.

iDNES.cz, ČTK. 2021. *IDNES.* [Online] Vydavatelství MAFRA, a. s., 20. červenec 2021. https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/utonuti-more-reky-bazeny-vyuka-plavani.A210720_155129_domaci_misl.

Jensen, Eric. 2006. *Enriching the Brain: How to Maximize Every Learner's Potential, by Eric Jensen.* San Francisco : Jossey-Bass, 2006. ISBN: 0-7879-7547-8.

Kopecká, Ilona. 2015. *Psychologie: učebnice pro obor sociální činnost. 3. díl.* Praha : Grada, 2015. ISBN 978-80-247-3877-2.

Koťátková, Soňa. 2005. *Hry v mateřské škole v teorii a praxi.* Praha : Grada, 2005. ISBN 80-247-0852-3.

Krimi – Plzeň, z.s. 2021. [Online] 21. říjen 2021. <https://www.krimi-plzen.cz/a/hasici-2021-10-10-194327/>.

Kutínová, Zdeňka. 2015. *Náročné životní situace a jejich řešení: metodická příručka.* Praha : Centrum pro studium vysokého školství, 2015. 978-80-86302-49-2.

Langmeier, Josef a Krejčířová, Dana. 2006. *Vývojová psychologie, 2. aktualizované vydání.* Praha : Grada, 2006. 978-80-247-1284-0.

Machková, Eva. 2007. *Jak se učí dramatická výchova: didaktika dramatické výchovy. 2. vyd.* Praha : Akademie múzických umění v Praze, Divadelní fakulta, katedra výchovné dramatiky, 2007. ISBN 978-80-7331-089-9.

—. **1999.** *Metodika dramatické výchovy zásobník dramatických her a improvizací.* Praha : IPOS, 1999. ISBN 80-7068-105-5.

—. **2018.** *Škola dramatickou hrou: dramatická výchova v primární škole.* Ostrava : Ostravská univerzita, 2018. 978-80-7464-974-5.

—. **2018.** *Úvod do studia dramatické výchovy. 3., aktualizované vydání.* Praha : Národní informační a poradenské středisko pro kulturu., 2018. ISBN 978-80-7068-317-0.

Machková, Eva, a další. 1992. *Malý průvodce dramatickou výchovou v mateřské škole.* Praha : ARTAMA (IPOS) ve spolupráci se Sdružením pro tvořivou dramatiku, 1992. ISBN 80-7068-047-4.

Marušák, Radek. 2010. *Literatura v akci: metody dramatické výchovy při práci s uměleckou literaturou.* Praha : Akademie múzických umění, 2010. ISBN 978-80-7331-172-8.

Metodologie výzkumné práce. Zháněl, Jiří, Hellenbrandt, Vladimír a Sebera, Martin. 2014. Brno : Inovace a modernizace studijních oborů Fakulty sportovních studií Masarykovy univerzity, 2014, Sv. CZ.1.07./2.2.00/28.0221.

Mlejnek, Josef. 2011. *Dětská tvořivá hra. 3. vyd.* Praha : Národní informační a poradenské středisko pro kulturu, útvar Artama, 2011. ISBN 978-80-7068-001-8.

- Mourlane, Denis. 2013.** *Resilienz: Die unentdeckte Fähigkeit der wirklich Erfolgreichen.* Göttingen : Business Village, 2013. ISBN 978-3-86980-249-7.
- Opravilová, Eva. 2016.** *Předškolní pedagogika.* Praha : Grada, 2016. ISBN 978-80-247-5107-8.
- por. Bc. Monika Schindlová, DiS. 2011.** *Policie.* [Online] 14. března 2011. [Citace: 12. únor 2022.] <https://www.policie.cz/clanek/nalzeni-tri-pohresovanych-deti.aspx>.
- Průcha, Jan, Walterová, Eliška a Mareš, Jiří. 2009.** *Pedagogický slovník. 6., aktualiz. a rozš. vyd.* Praha : Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-647-6.
- RNDr. S. Janoušek, MUDr. Z. Zvadová, MUDr. M. Kodl.** Státní zdravotní ústav. *Státní zdravotní ústav, Praha 2003.* [Online] http://www.szu.cz/uploads/documents/czpz/Program_SPZ/pes_1_.pdf.
- Svobodová, Eva a Švejnová, Hana. 2011.** *Metody dramatické výchovy v mateřské škole.* Praha : Portál, 2011. ISBN 978-80-262-0020-8.
- Šolcová, Iva. 2009.** *Vývoj resilience v dětství a dospělosti.* Praha : Grada, 2009. ISBN 978-80-247-2947-3.
- Thorová, Kateřina. 2015.** *Vývojová psychologie: proměny lidské psychiky od početí po smrt.* Praha : Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0714-6.
- Valenta, Josef. 2008.** *Metody a techniky dramatické výchovy.* Praha : Grada. Pedagogika (Grada), 2008. ISBN 978-80-247-1865-1.
- Van De Water, Manon, McAvoy, Mary a Hunt, Kristin. 2015.** *Drama and Education.* Milton Park : Taylor & Francis Group, 2015. ISBN 1138799513.
- Veltrubská, Ivana. 1994.** *Dramatika pro děti.* Praha : Artama, 1994. 80-7068-064-4.
- Wágnerová, Marie. 2012.** *Vývojová psychologie: dětství a dospívání. Vydání druhé, doplněné a přepracované.* Praha : Karolinum, 2012. ISBN 978-80-246-2153-1.
- Way, Brian. 2014.** *Rozvoj osobnosti dramatickou hrou.* Praha : Sdružení pro tvořivou dramaturgii, 2014. ISBN 978-80-903901-4-0.

21 Přílohy

21.1 Příloha 1 Dotazník pro rodiče

Dobrý den.

Jmenuji se Jana Bečková a studuji druhým rokem pedagogiku předškolního věku na Karlově univerzitě. Nyní provádím výzkum k diplomové práci na téma Využití metod a technik dramatické výchovy u dětí předškolního věku při řešení náročných situací. Tento dotazník je jeho doplňkem a je zcela **anonymní**. Prosím, vyplňte jej pravdivě. Jde pouze o výzkum, ne o to, aby vás někdo soudil. Děkuji za pravdivé vyplnění, které bude přínosné pro vzdělávání dětí ohledně správného chování se v nebezpečných situacích.

Věk dítěte: _____

1. Nechal/a jste někdy své dítě v předškolním věku čekat samotné (se starším sourozencem, kamarádem) někde na veřejně přístupném místě (před obchodem, před domem, v parku, na hřišti apod.)?

a) *Ano*

b) *Ne*

2. Už se vám stalo, že jste se polekal/a, neboť jste nevěděl/a, kde v daném okamžiku se vaše dítě nachází? Například někde mimo civilizaci, někde v přírodě?

a) *Ano*

b) *Ne*

3. Už se vám stalo, že jste vaše dítě ztratil/a z dohledu v místě, kde je velká fluktuace lidí, například v obchodním centru?

a) *Ano*

b) *Ne*

4. Pokud se vám dítě ztratilo z dohledu, jak dlouho tato situace trvala?

- a) *cca 2 min*
- b) *5–10 min*
- c) *kolem 30 min*
- d) *hodina či více*

5. Naléváte fridex či jiné podobné tekutiny jako jsou čisticí prostředky do jiné nádoby z originálního balení? Například PET lahev.

- a) *Ano*
- b) *Ano, ale ukládám je mimo dosah dětí.*
- c) *Ne*

6. Jste si jistá/ý, že se vaše dítě dokáže bezpečně chovat na ulici?

- a) *Ano, umí se bezpečně chovat.*
- b) *Ano, ale občas zapomene na pravidla (rozhlédnout se při přecházení silnice, jít po levé krajnici apod.).*
- c) *Ne, neumí bezpečně chovat.*

7. Ví od vás vaše dítě, že si od cizích lidí nesmí nic vzít? Pokud ano, myslíte, že toto pravidlo dodrží?

- a) *Ví, určitě dodrží.*
- b) *Ví, ale mám obavy, že nedodrží.*
- c) *Neví.*

8. Poučil/a jste své dítě o tom, že bez vás nesmí chodit blízko vody (koupaliště, řeka, rybník)?

- a) *Ano*
- b) *Ne*

9. Poučil/a jste své dítě o tom, co je zapalovač (sirky), kdo a jak s nimi může manipulovat, jaké hrozí nebezpečí od ohně (popálení, požár)?

a) *Ano*

b) *Ne*

10. Poučil/a jste své dítě o tom, jak se má chovat, když najde pohozenou injekční stříkačku například na pískovišti?

a) *Ano*

b) *Ne*

11. Jste si jistá/ý, že vaše dítě skutečně ví, jak injekční stříkačka vypadá?

a) *Ano*

b) *Ne*

12. Poučil/a jste preventivně své dítě o tom, jak se má chovat, když na něj vyběhne cizí pes?

a) *Ano*

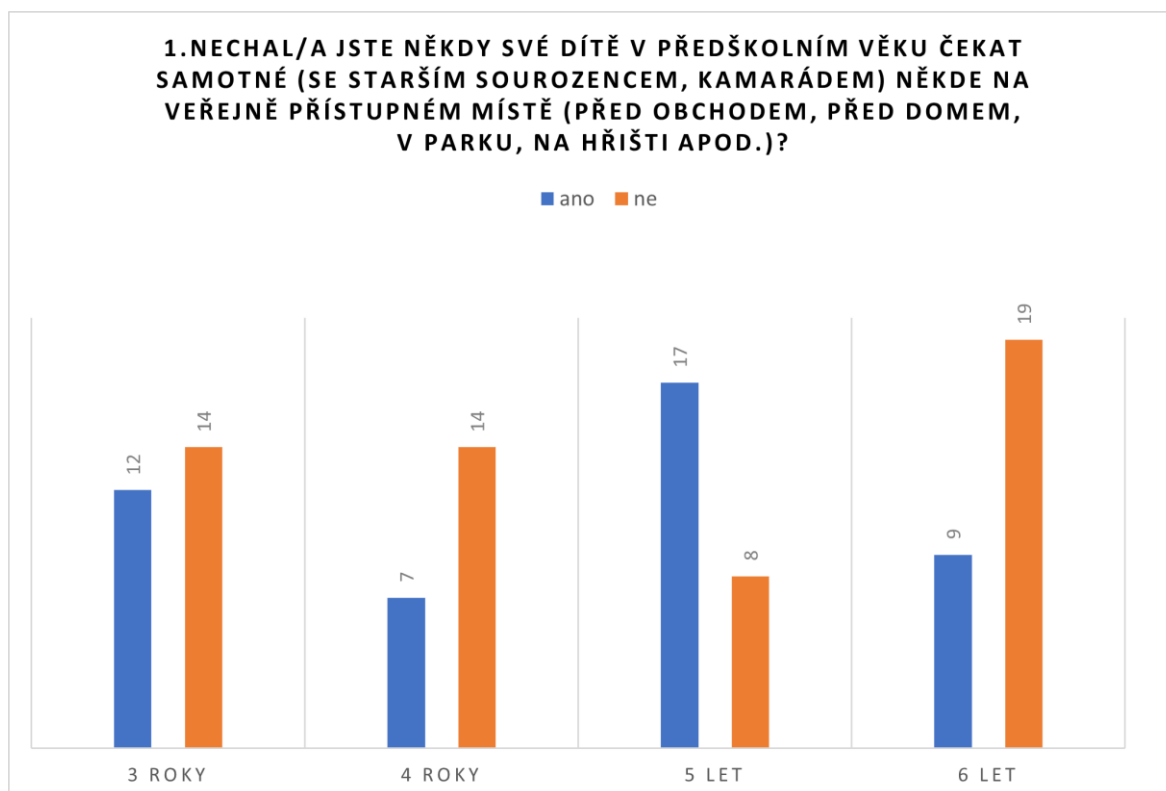
b) *Ne*

13. Poučil/a jste své dítě o tom, že ne všechny plodiny jsou jedlé, a z jakého důvodu nemůže ochutnat jakýkoliv plod?

a) *Ano*

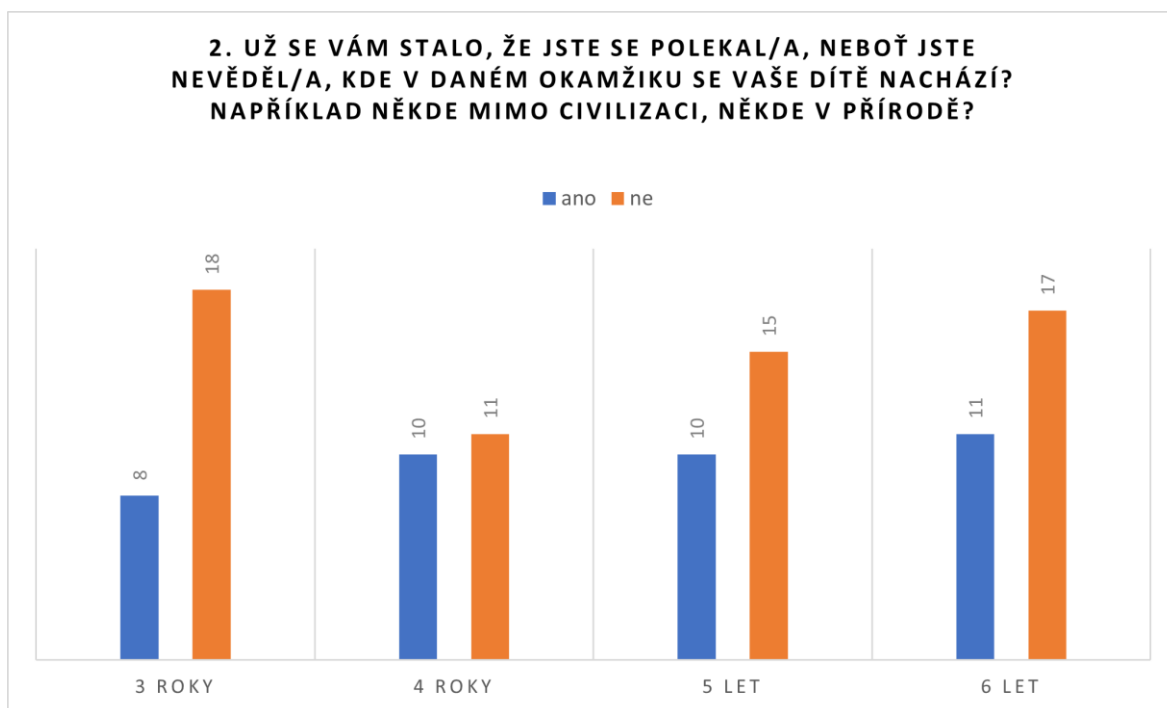
b) *Ne*

21.2 Příloha 2 Výsledky odpovědí dotazníku pro rodiče

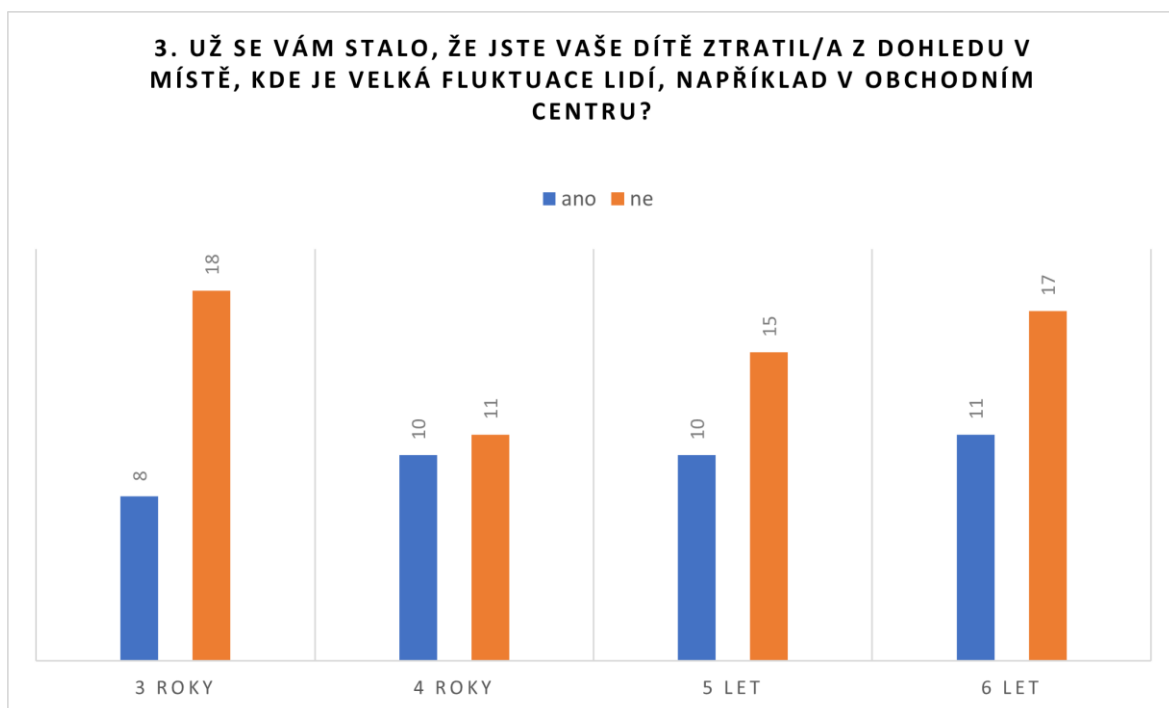
Graf 15 otázka 1

Zde je zřejmé, že rodiče nechávají děti již v předškolním věku na veřejných místech občas samotné. Již téměř polovina tříletých a téměř 70 % pětiletých dětí zažila situaci, že byly ponechány samotné na veřejných místech, celkem 45 dětí ze 100.

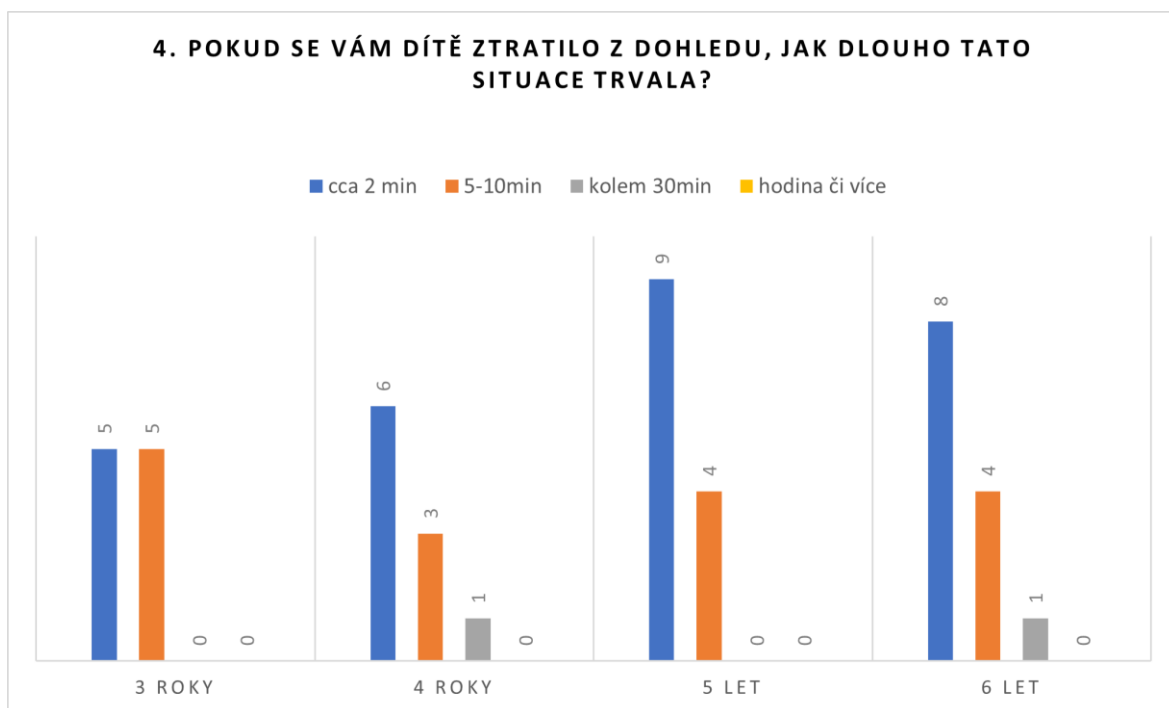
Graf 16 Otázka 2

V situacích, kdy se ztratilo dítě v předškolním věku z dohledu svých rodičů mimo civilizaci, se ocitlo 39 dětí ze 100, a to 8 dětí teprve tříletých, čtyřletých téměř polovina ve své věkové kategorii, pěti a šestiletých téměř ve stejném počtu, tedy cca 40 % ve své věkové kategorii.

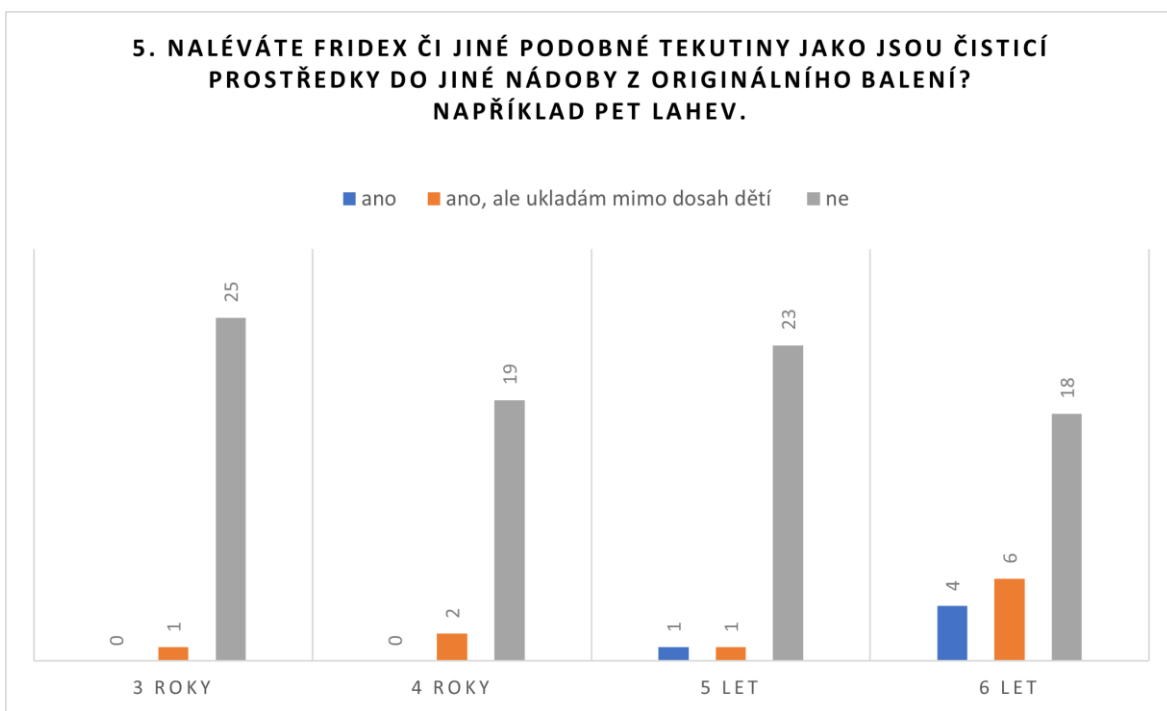
Graf 17 Otázka 3

V situaci, kdy se dítě v předškolním věku ztratilo z dohledu svých rodičů v místě velké fluktuace lidí, se ocitlo taktéž 39 dětí ze 100, čtyřletých dětí se ztratila z dohledu téměř polovina, 8 teprve tříletých, pěti a šestiletých opět téměř ve stejném počtu, tedy cca 40 % ve své věkové kategorii.

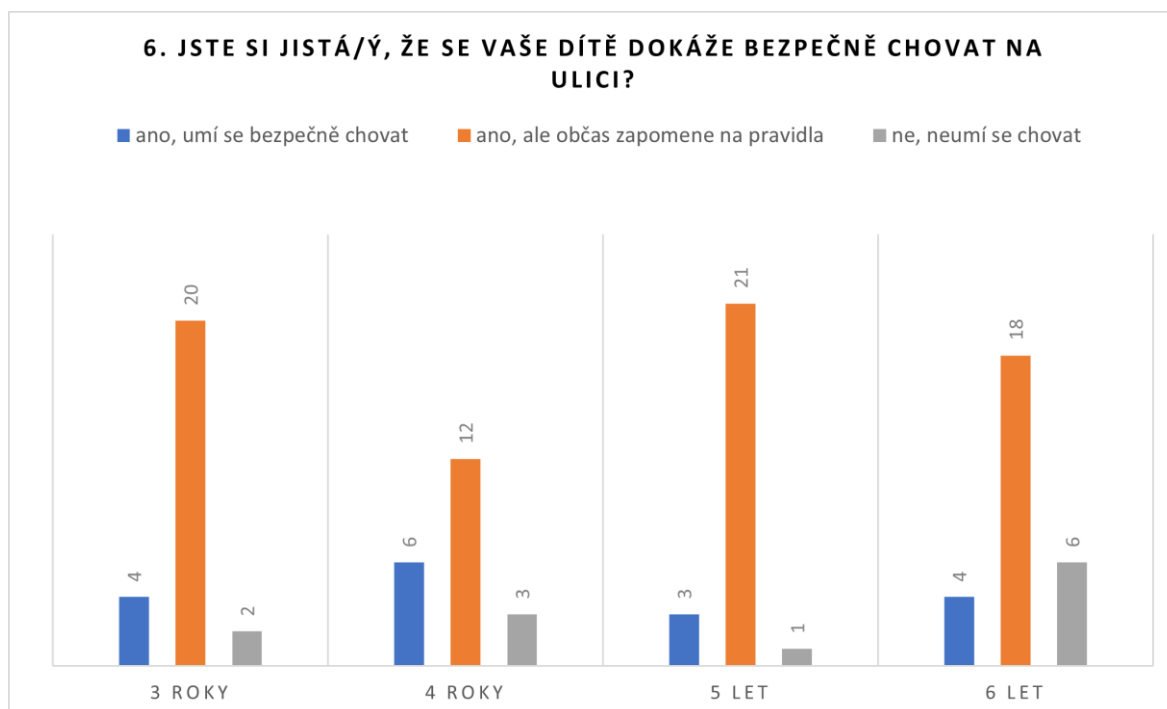
Graf 18 Otázka 4

Situace, kdy rodiče ztratili své dítě z dohledu, byly většinou krátkého trvání, a to přibližně 2 minuty. Jde celkem o 28 postrádaných dětí ze 46 postrádaných dětí, nejpočetnější skupinou cca 2minutové ztráty z dohledu byly pětileté děti. V situaci, kdy rodiče neví, kde dítě je déle než 5 minut, se ocitlo 16 dětí ze 46, při čemž nejpočetnější skupinou jsou děti teprve tříleté, a dokonce 2 děti byly ztracené z dohledu svých rodičů celých 30 minut.

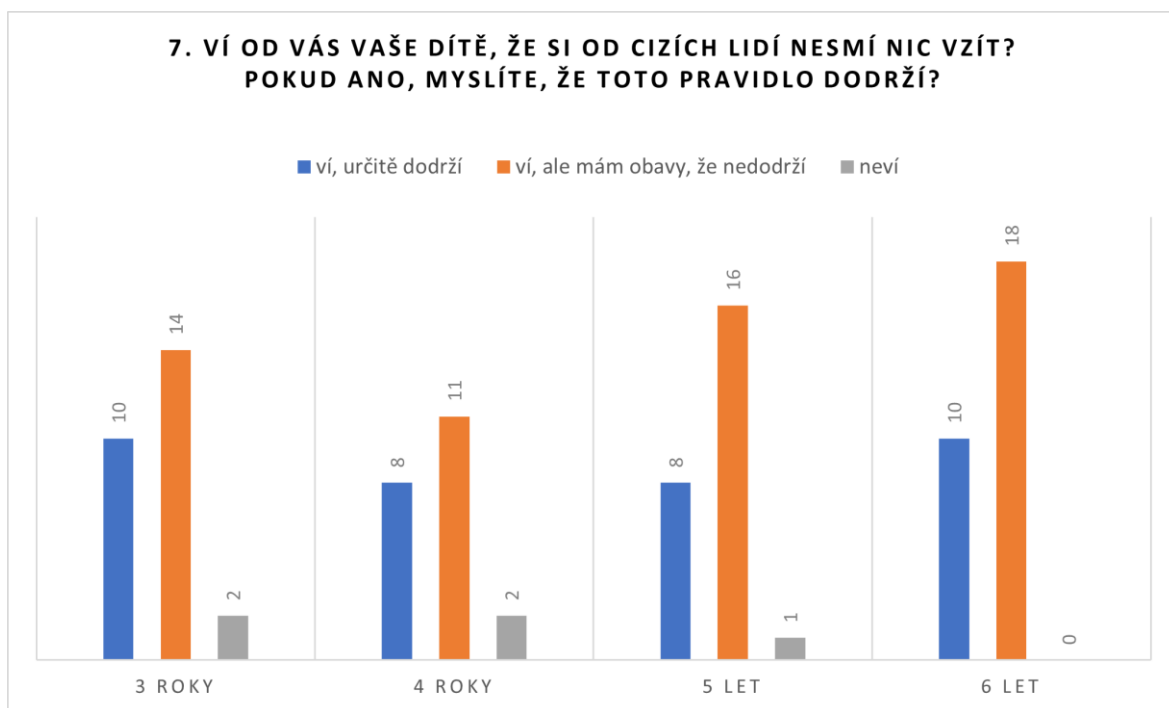
Graf19 Otázka 5

Zde je zřetelné, že nebezpečné tekutiny přelívá do jiné nádoby pouze 15 rodičů ze 100, a je potěšující, že 10 z nich tyto tekutiny alespoň ukládá na bezpečné místo mimo dosah dětí.

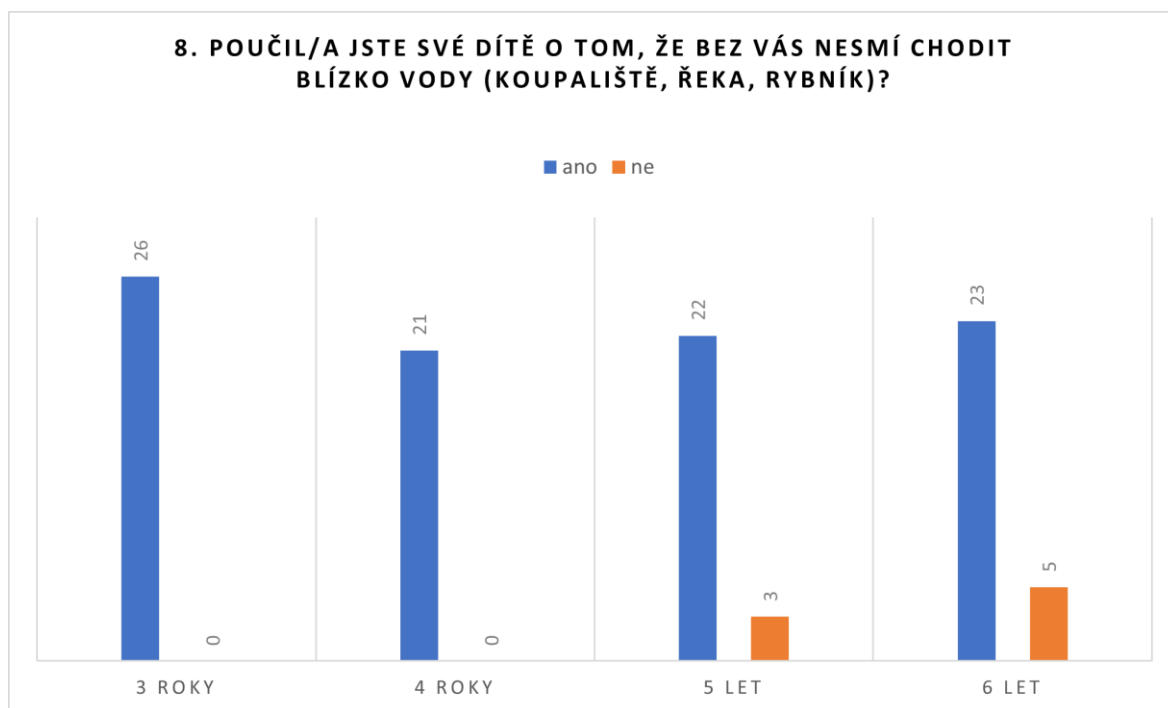
Graf 20 Otázka 6

Zde je zřejmé, že rodiče seznamují děti s bezpečným chováním na ulici. Přesvědčení rodičů, že již 4 tříleté a 6 čtyřletých dětí se umí bezpečně chovat na ulici je potěšující, jen doufám, že jsou si vědomi bezprostředních reakcí takto malých dětí. 12 rodičů si není jisto, že se jejich dítě dokáže na ulici bezpečně chovat, to ale neznamená, že by je s těmito pravidly neseznamovali, mohou si být jen nejistí reakcí svých dětí. Pravidla bezpečného chování se na ulici, kde si rodiče nejsou zcela jisti s jejich dodržením dítětem, zná 71 dětí ze 100.

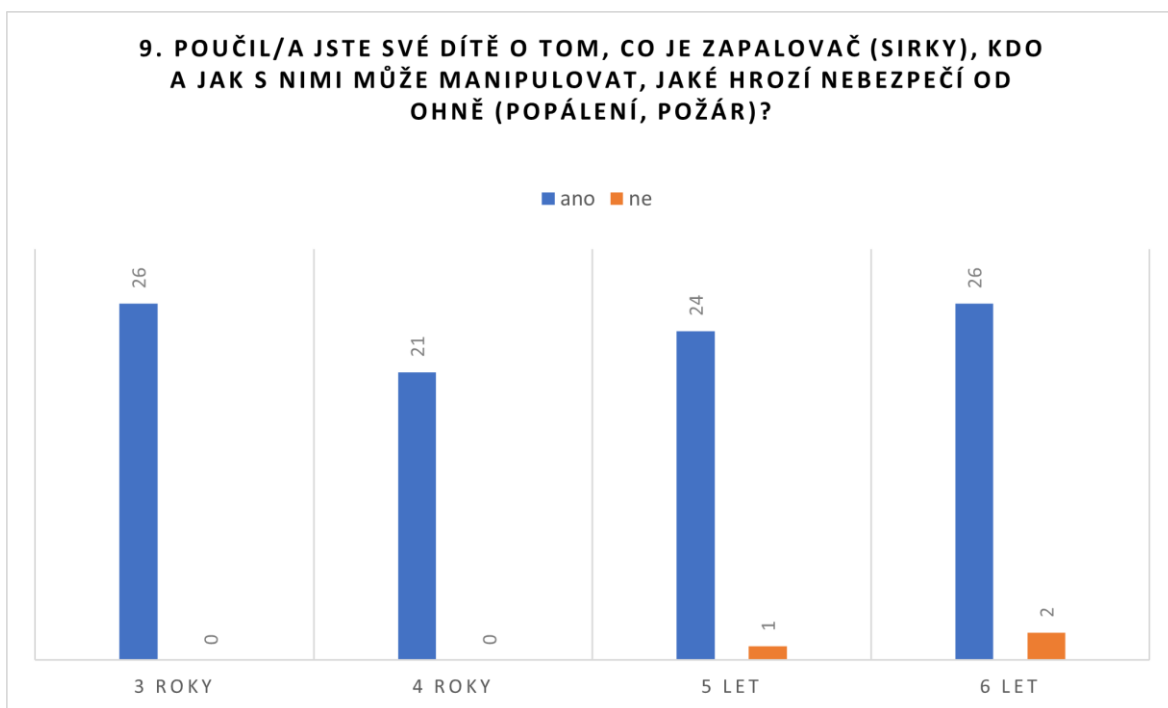
Graf 21 Otázka 7

Je chvályhodné, že 95 rodičů ze 100 tázaných poučilo své děti pravidlem nic si nebereme od cizích lidí, dokonce 36 rodičů je přesvědčeno o dodržení tohoto pravidla, však důležitý poznatek vyplývající z posledního grafu je, že všechny děti ve věku 6 let, již byly s tímto pravidlem seznámeny.

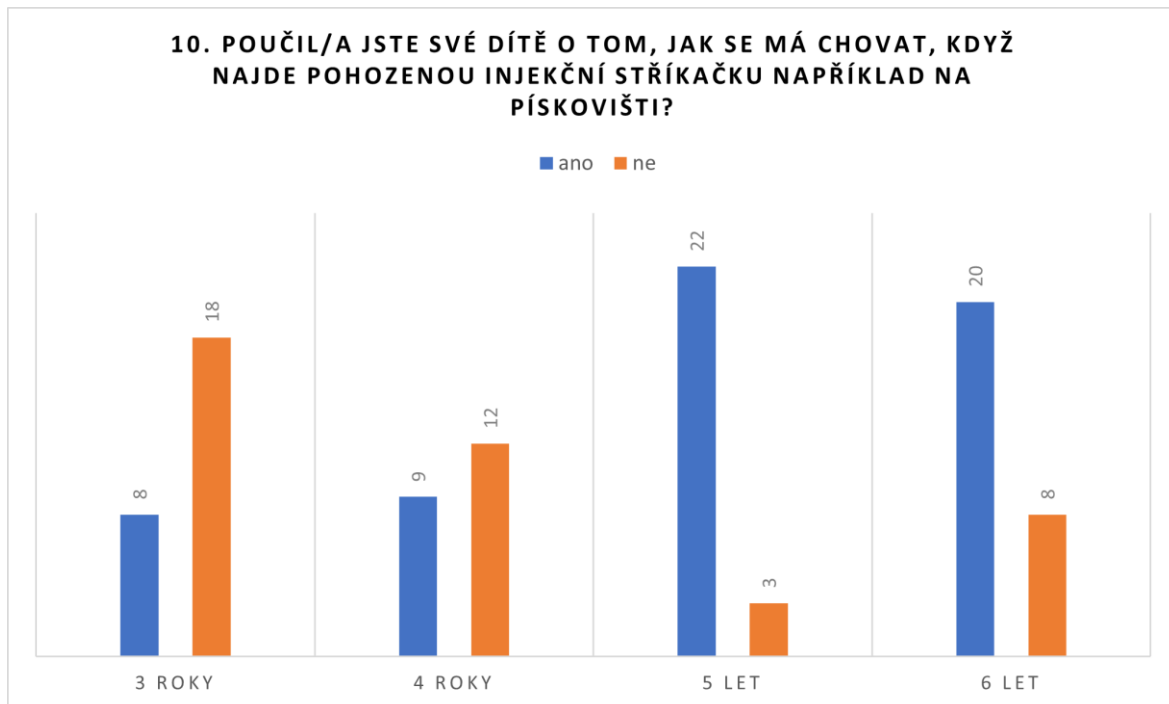
Graf 22 Otázka 8

Je skvělé, že o bezpečném pohybu v blízkosti vody byly seznámeny všechny tří i čtyřleté děti, pak 85 % dětí pěti a šestiletých.

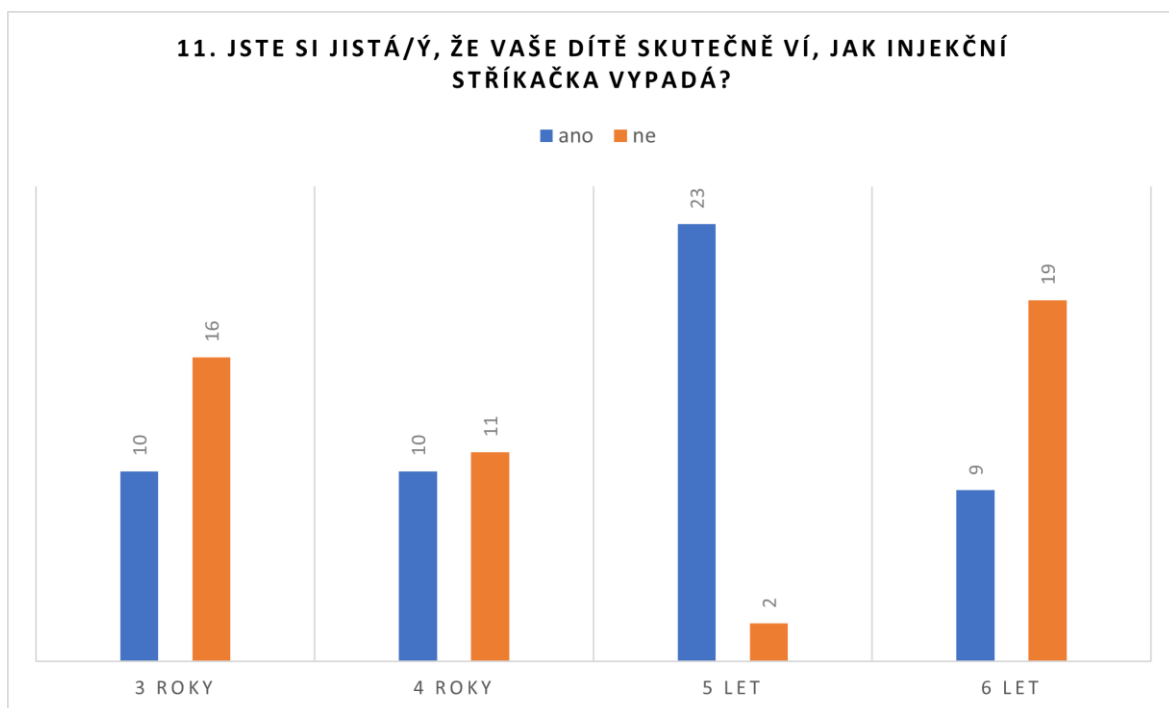
Graf 23 Otázka 9

Velice chvályhodné je, že všechny 3 a čtyřleté děti byly již seznámeny svými rodiči o nebezpečí ohně, pouze 3 rodiče ze 100 si zřejmě myslí, že nebezpečí ohně se zřejmě takto malých dětí nemůže týkat.

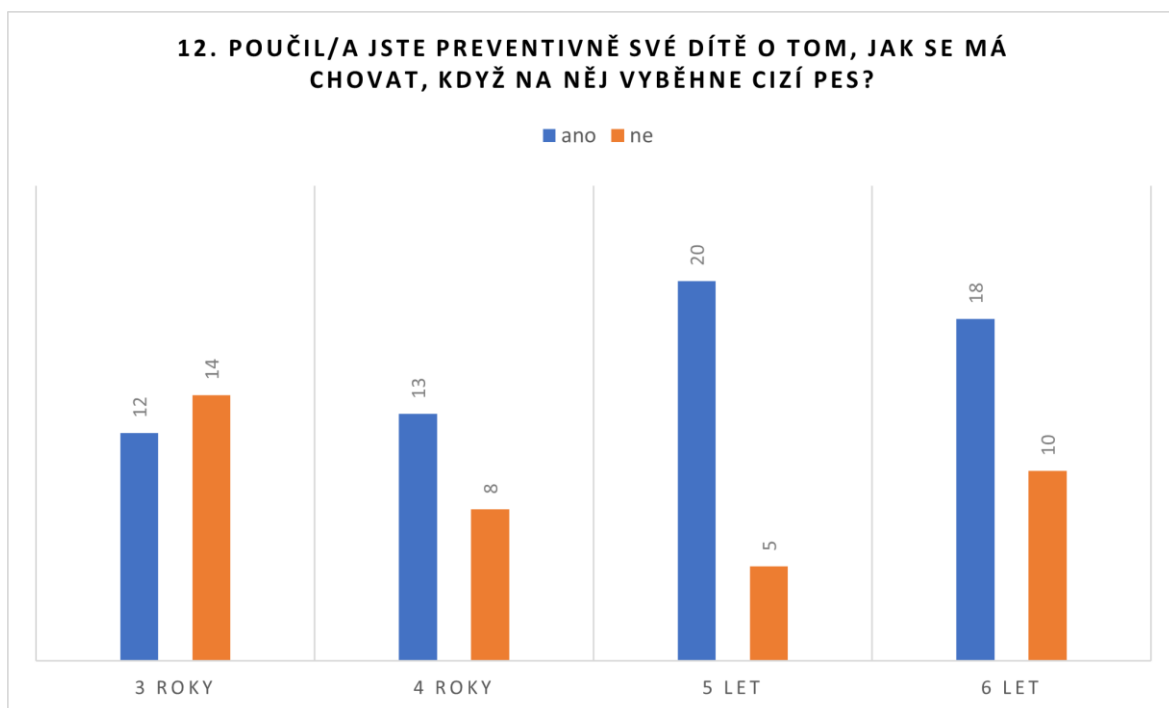
Graf 24 Otázka 10

Zde chválím rodiče pětiletých i šestiletých dětí ohledně ponaučení při nálezů injekční stříkačky, děti ponaučilo 22 rodičů z 25 pětiletých dětí, 20 z 28 šestiletých dětí, téměř polovina rodičů dětí čtyřletých, celkem 59 ze 100, tedy více než polovina.

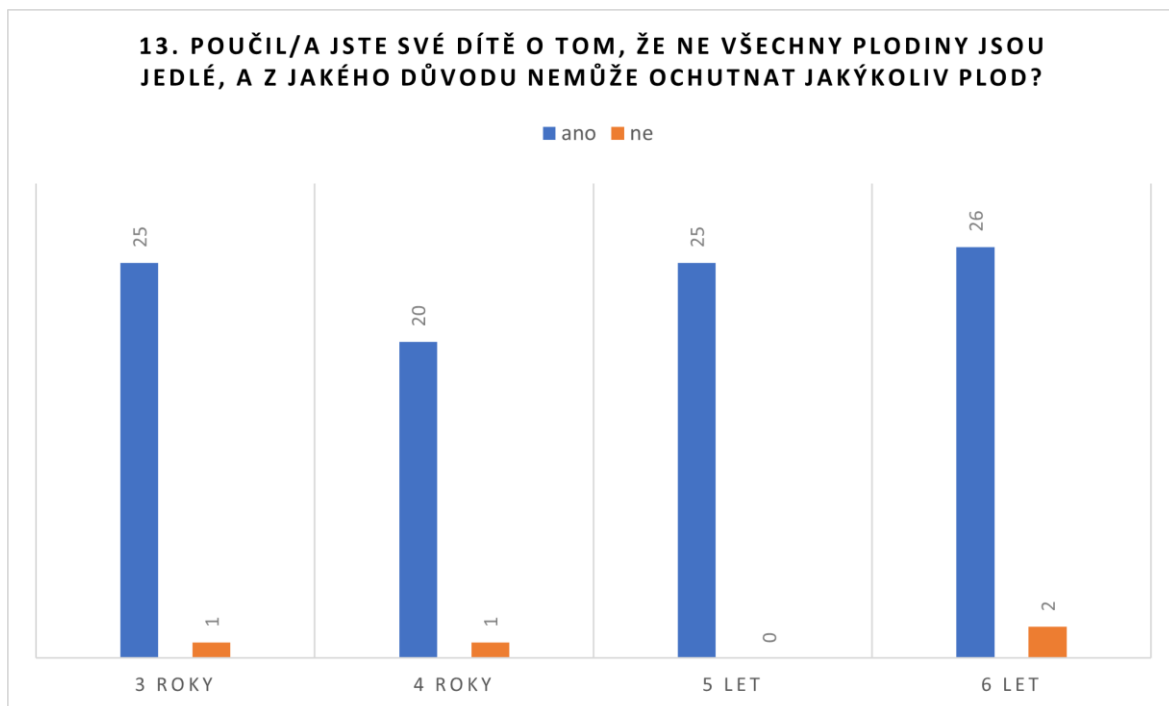
Graf 25 Otázka 11

Zde chválím opět rodiče pětiletých dětí, neboť téměř všichni nezapomněli děti seznámit s tím, jak injekční stříkačka vůbec vypadá, pak téměř polovinu rodičů dětí čtyřletých. Celkem seznámilo své děti s tím, jak vypadá injekční stříkačka 52 rodičů ze 100, tedy opět více než polovina.

Graf 26 Otázka 12

I v prevenci napadení psem vedou opět rodiče pětiletých dětí a to 20 z 25 své děti ponaučilo, dále 18 z 28 rodičů šestiletých dětí a 13 z 21 rodičů čtyřletých dětí, konečně své děti ponaučilo 63 rodičů z celkového počtu 100.

Graf 27 Otázka 13

Zde velká pochvala všem, však především opět rodičům pětiletých dětí, kteří zcela všichni ponaučili své děti o tom, že existují i nejedlé či jedovaté plodiny. Pouze 4 rodiče ze 100 toto nebezpečí opomenulo.

21.3 Příloha 3 Fotografie

Obrázek 1 - Nikdy nejíme to, co neznáme

Obrázek 2 - Nikdy nejíme to, co neznáme

Obrázek 5 - Jak byla injekční stříkačka (cizí předmět) na písku

Obrázek 4 - Jak byla injekční stříkačka (cizí předmět) na písku

Obrázek 6 - Míč se nám zakutálel na silnici

Obrázek 7 Ukázka originálního balení naftového aditiva v originálním balení bez bezpečnostního uzávěru. Barva tekutiny a tvar lahvve je zaměnitelný s nápojem.